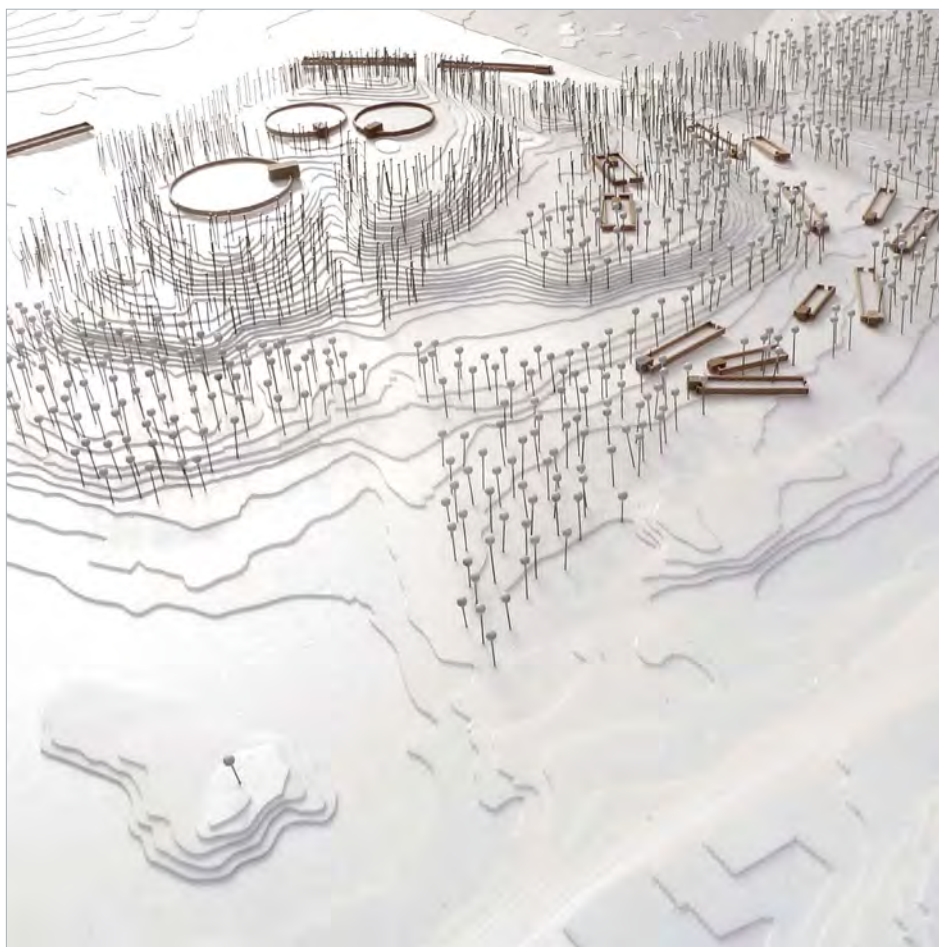

Järva Begravningsplats

Öarna

Gestaltningssprogram

Mars 2016

Stockholms
stad

KYRKOGÅRDSFÖRVALTNINGEN

Gestalttningsprogram för Järva Begravningsplats

Med målet att skapa en ny begravningsplats med hög kvalitet och höga arkitektoniska och konstnärliga värden, inbjöd Stockholms kyrkogårdsförvaltning under vintern 2009-2010 till en öppen arkitekttävling om utvecklingen av en ny begravningsplats i Järva friområde. Till vinnare av tävlingen utsågs förslaget Järva Begravningsplats – Öarna, framtaget av det danska arkitektkontoret Arkitekt Kristine Jensens Tegnestue i samarbete med arkitekt Poul Ingemann. I sitt utlåtande tar juryn fasta på förslagets vackra och inkännande gestaltningskoncept som bygger vidare på det befintliga kulturlandskapet med stegvisa tillägg på plats-ens och landskapets egna villkor. Juryn pekade också på ett antal punkter som behövde vidareutvecklas, bland annat vägstrukturen och tillgängligheten i området.

Gestalttningsprogrammet är en vidareutveckling av tävlingsförslaget Järva Begravningsplats – Öarna.

Planarbetet med Stockholmsporten har medfört att den ursprungliga placeringen av Järva Begravningsplats har flyttats österut. Detta har skapat en rad nya möjligheter som sammantaget bidrar positivt till Igelbäckens rekreationsliv och för kulturreseptatet. Rekreatiomsområdets olika utbud kan till stor del upprätthållas under den första etappen av begravningsplatsens utbyggnad. Dessutom har det skapats möjligheter att förstärka Järvafältets naturrvärden genom

utbyggnad av ett våtmarksområde i sydöst.

Gestalttningsprogrammet är en bilaga till **Detaljplan för del av fastigheterna akalla 4:1 och 4:3, begravningsplats i Järva friområde.**

Till detaljplanen hör följande utredningar:

1) **Miljökonsekvensbeskrivning av föreslagen detaljplan**, Ekologigruppen 2016, 2) **Miljökonsekvensbeskrivning av vattenhantering**, WRS 2014, 3) **Järvafältet Vattenutredning, hydrogeologisk beskrivning, genomförda undersökningar och resultat**, Sweco 2014, 4) **Järva Begravningsplats trafikbullerutredning, rapport r01-261917**, Tyréns 2015, och 5) **Järva friområde, Arkeologisk utredning etapp 1 och 2**, Arkeologikonsult 2015:2896.

I Gestalttningsprogrammet finns hänvisningar till utredningarna.

Gestalttningsprogrammet är underlag för utställning av detaljplaneförslaget som planeras äga rum under våren 2016.

Programarbetet har drivits av kyrkogårdsförvaltningen i samarbete med stadsbyggnadskontoret och andra berörda förvaltningar i Stockholms stad. Olika referensgrupper har bidragit med synpunkter under programarbetet.

Gestalttningsprogrammet är framställt för Stockholms Stads Kyrkogårdsförvaltning av

ARKITEKT KRISTINE JENSENS TEGNESTUE

LANDSKAB PLANLÆGNING & BYRUM
MAA MDL DANSKE ARK

GRØNNEGADE 93 D
DK - 8000 AARHUS C

i samarbete med

arkitekt Poul Ingemann

Omslagsfoto:

Modellbild av tävlingsförslaget, Öarna 2010

I tävlingsförslaget föreslås alla begravningsrum anläggas som små begravningsöar , enskilda enheter, runt omkring i landskapet.

1/ INLEDNING & BAKGRUND s. 4 -5

En växande storstad
En begravningsplats för nordvästra Stockholm
Järvalyftet och Vision Järva 2030
Igelbäckens Kulturreseptat och Vision Järva friområde 2030

2/ NUVARANDE FÖRHÅLLANDEN & PLANFÖRUTSÄTTNINGAR s. 6-9

Grannskap - Programområdets avgränsningar
Befintliga anläggningar - Trafikanslutningar
Kulturmiljö- & upplevelsevärden
Befintlig vegetation och topografi
Områden för kistgravar

3/ LANDSKAPSLÄSNING s. 10-11

Platsbeskrivning och geologi
Landskapets rum och upplevelser

4/ KONCEPT s. 12-15

Landskapet som ‘readymade’
Skala och gränser
Öar och mellanrum
Namngivning och kvarter
Landskapets rum och element
Begravningskvarter

5/ GESTALTNINGSPLAN s. 16-23

En modern begravningsplats på Järvafältet
Gestalttningsplanens grundelement
Etappindelning, anpassningsbarhet och effektivitet
Illustrationsplan, första etappen och fullt utbyggt
Kistgravseffektivitet, första etappen och fullt utbyggt

6/ ARKITEKTONISKA PRINCIPER s. 24-55

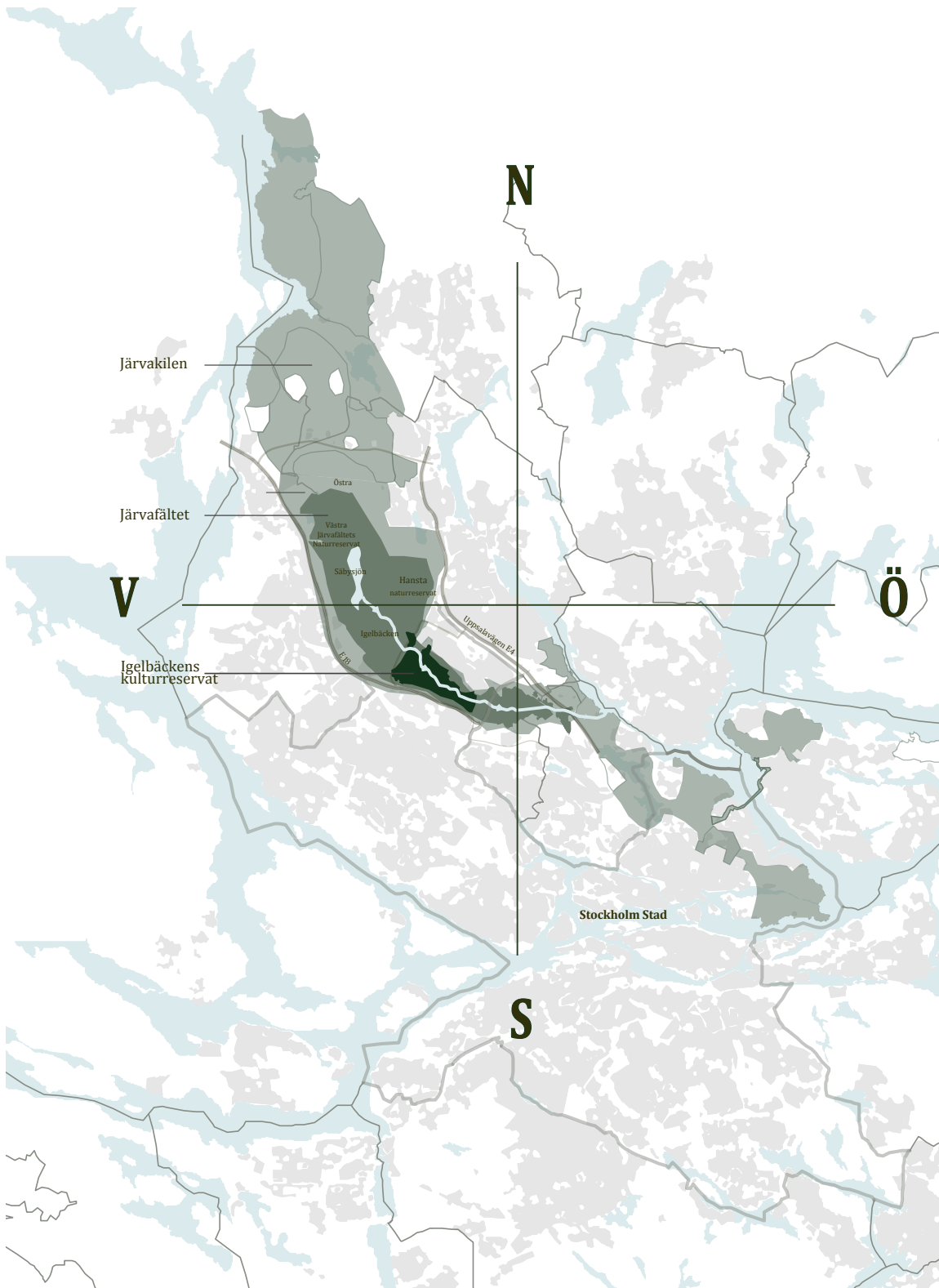
Den infrastrukturella hierarkin
Anslutningar
Tillgänglighet
Parkering
Gestaltning av vägar, parkeringsplatser och stigar
Det blå - Vatten
Ljudbild
Det gröna - Vegetation
Framtida drift och underhåll
Belysning
Historiska spår
Gestaltning av begravningsöar
Landskapsöarna
De bebyggda öarna
De markerade öarna

7/ BEGRAVNINGSKVARTER OCH ÖAR s. 56-71

TALLSKOGEN
BLANDSKOGEN
HÖGÅKRARNA
ÅKERKANTERNA och SLÄNTEN
GLÄNTORNA
POPPELÖN
TALLDUNGARNA, HUSEN, och VÅTMARKERNA

8/ BYGGNADER s. 72-113

Entrébyggnad
Ceremonibyggnad 1
Ceremonibyggnad 2
Servicebyggnad
Material

En grön storstad

Järvakilen är en av de tio gröna kilar som utgör ryggraden för Stockholms grönstruktur. Järvakilen har sin utsträckning från norr över Igelbäckens kulturresevat ända till de centrala delarna av Stockholm.

1/ INLEDNING & BAKGRUND

En växande storstad

Stockholm är en storstad i tillväxt. Redan 2020 räknar man med att Stockholm kommer att ha en miljon invånare och en befolkning som representerar ett brett spektrum av kulturer och bakgrunder. Nya begravningsplatser med plats för olika traditioner och religioner är därför en nödvändighet. För Stockholms stad innebär den nya begravningsplatsen en satsning av samma omfattning som när Skogskyrkogården söder om Stockholm anlades för mer än 100 år sedan. Den nya begravningsplatsen ska ses som ett led i utvecklingen av Järva friområde och är tänkt att ge mervärde åt de närliggande bostadsområdena, såväl arkitektoniskt som rekreativt.

En begravningsplats för nordvästra Stockholm

Redan när planerna för de nya stadsdelarna vid Järvafältet tog form under 1960-talet fanns det planer för en begravningsplats i området. Kyrkogårdsnämnden har under årens lopp gjort flera begäran till kommunfullmäktige i frågan. Lokala initiativ, exempelvis medborgarförslag, har också aktualiserat behovet av en begravningsplats. Under senare år har dessutom behovet av nya kistgravar i nordvästra Stockholm blivit allt mer akut. De senaste utbyggnaderna vid Spånga kyrkogård och Räcksta begravningsplats kommer endast kunna täcka behovet de närmaste åren. En ny begravningsplats på Järvafältet ska ses som en satsning som ska täcka behovet många år framöver.

Järvalyftet och Vision Järva 2030

Stadsdelarna runt Järvafältet byggdes 1965-75, som en del av det s k miljonprogrammet, vilket hade till syfte att lösa den bostadsbrist som då rådde. Här bor idag mer än 60 000 människor. En stor del av befolkningen har sitt ursprung i andra länder och kulturer. Många av boendemiljöerna är idag i behov av upprustning, och det finns problem med bland annat

trångboddhet, hög arbetslöshet och sviktande serviceutbud. Många satsningar har gjorts i områdena men trots att stora resurser lagts ned har man inte uppnått den stabila och positiva samhällsutveckling i stort, som insatserna syftat till. Förhoppningen är att Järvalyftet ska bli annorlunda. Här samarbetar staden och ett stort antal aktörer i en bred och långsiktig satsning, med fokus både på "hårda" och "mjuka" frågor och med ambitionen att lyfta Järva. Satsningen utgår från Järvas goda förutsättningar med bra kommunikationer, läget i regionen, närheten till natur och högteknologi, den stora variationen, samt en befolkning med erfarenheter från snart sagt hela världen. Satsningen på en ny begravningsplats är en del av Järvalyftet och även en del av Vision Järva friområde 2030. Ambitionen är att bygga en begravningsplats som också kan bidra till identitet och samhörighet för de boende vid Järvafältet.

Igelbäckens Kulturresevat och Vision Järva friområde 2030

Platsen för den nya begravningsplatsen ligger inom Igelbäckens Kulturresevat som sedan 2006 är skyddat enligt miljöbalken. Syftet med reservatet är att för framtiden bevara ett rikt kulturlandskap med stort värde för friluftslivet, den regionala grönstrukturen och Stockholms biologiska mångfald. Vision Järva friområde 2030 syftar till att lyfta fram Järvafältet som en plats för möten. Satsningar görs på att förbättra gång- och cykelstråk, och förstärka entréer till reservatet och visionen är att även skapa nya mötesplatser som exempelvis ett utomhusbad. Begravningsplatsen ska ses som en möjlighet till en ny mötesplats på fältet och har också ambitionen att förstärka platsens natur- och kulturvärden.

2/ NUVARANDE FÖRHÅLLANDEN & PLANFÖRUTSÄTTNINGAR

Omgivning

Planområdet ligger inom Igelbäckens Kulturresevat som är en del av Järvakilen. Igelbäckens Kulturresevat kan definieras som det grönområde som ligger mellan stadsdelarna i söder: Hjulsta, Tensta och Rinkeby och stadsdelarna i norr: Kista, Husby och Akalla

Planområdets avgränsningar

Programområdets gräns mot öst markeras av den gång- och cykelväg som löper mellan Järva koloniträdgårdsområde och Tensta fritidsträdgårdar mot Hästa gård. Mot söder gränsar området till den nyligen anlagda gång- och cykelbanan längs med E18.

Befintliga anläggningar

Inom planområdet finns ett fåtal befintliga byggnader. Söder om Granholmstoppen finns en restaurang som också fungerar som klubblokal för en befintlig discgolfanläggning och som servering för allmänheten. Norr om planområdet ligger Hästa gård. Det är det enda lantbruket inom Stockholms stad och gården bedriver spannmål-

sproduktion och köttproduktion samt sköter Järva friområde åt Stockholms stad. I de östra och norra delarna av planområdet har gården beteshagar. Järva Discgolf Park driver en discgolfanläggning med 27 hål samt en mindre korthålsbana på och runt Granholmstoppen.

Trafik och anslutningar

Vägtrafiken på området är koncentrerad till trafik till och inom parkeringen vid restaurangen. I anslutning till restaurangen finns parkering. Trafiken tar sig till platsen från Akallalänken via den gårdsgata som också fungerar som gång- och cykelväg i södra delen av programområdet närmast E18. Granholmens fritidsträdgårdar är också möjliga att nå med bil. Biltrafik ansluter till området i sydväst via Akallavägen.

Cykel- och gångtrafik

Gående och cyklister tar sig till området via dagens befintliga stig- och vägstruktur i norr och öster. Boende i Tensta och Hjulsta når Järvafältet genom en gångbro över E18 och en en passage under vägbron från Tensta. Med utformingen av nya E18 har Järvafältet blivit mer tillgängligt

för boende i närheten eftersom bredare och luftigare passager byggts. Ytterligare en förbindelse planeras över E18 vid överdäckningen intill Tensta vattentorn.

Kollektivtrafik

Ingen kollektivtrafik finns inom området idag. Närmast är tunnelbanestationerna vid Tensta och Hjulsta centrum. Det finns även en busslinje som går i halvtimmetrafik mellan Kista-Akalla och Hjulsta med hållplatslägen vid Hästa gård och Hjulstastråket.

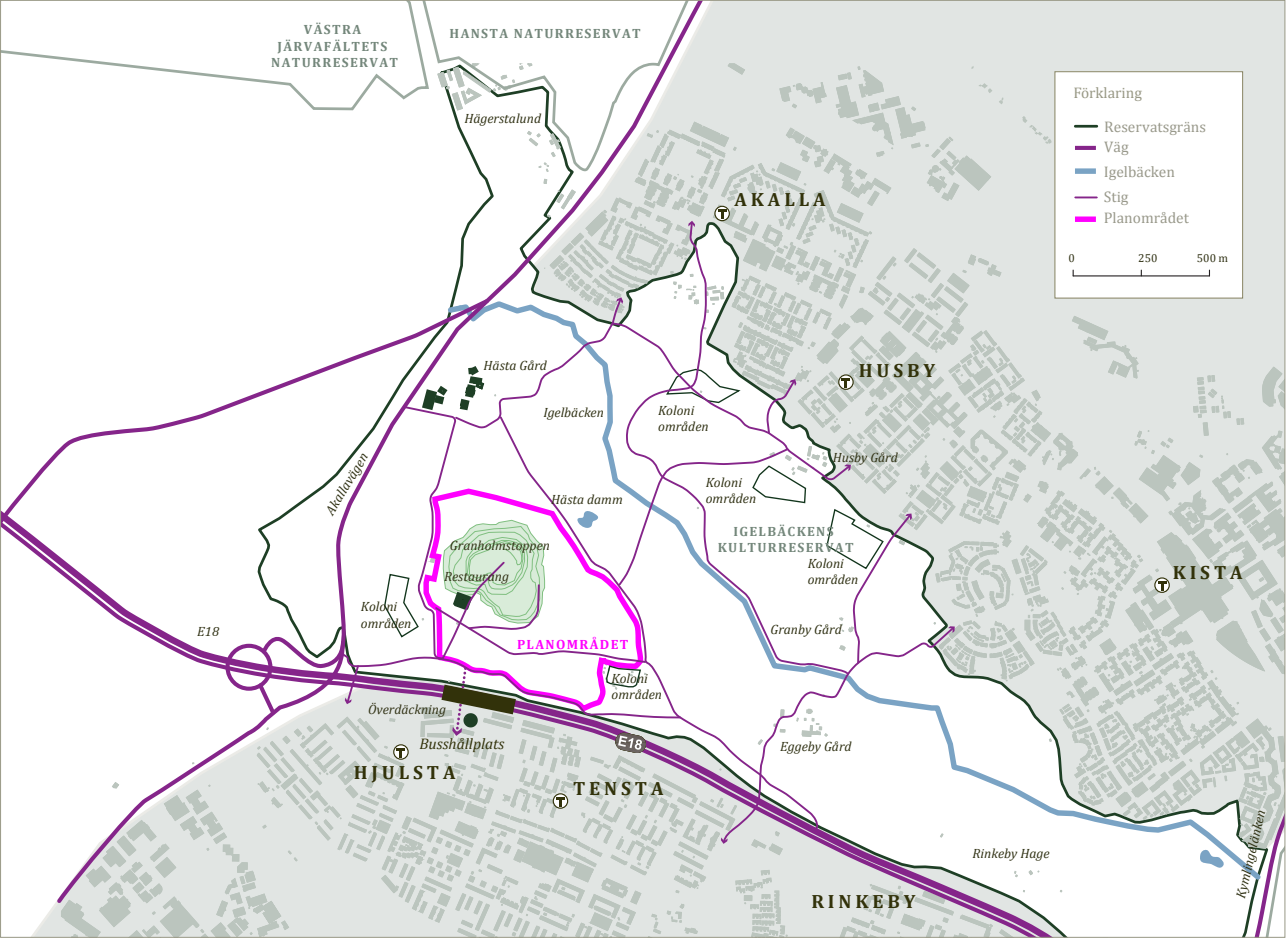
Kulturmiljövärden

Inom området förekommer rikligt med fornlämningar belägna inom områdets naturliga höjdparter. Exempel på fornlämningar är husgrund, stenröjd yta, lägenhetsbebyggelse, och fossil åker. En kulturstig, "Tidens Väg", som på ett pedagogisk sätt berättar om fornlämningar och landskapets kulturvärden och historia, finns anlagd i området. Den löper i nord-sydlig riktning mellan Akalla gård söder om Granholmstoppen och har ett antal stationer med informationstavlor och

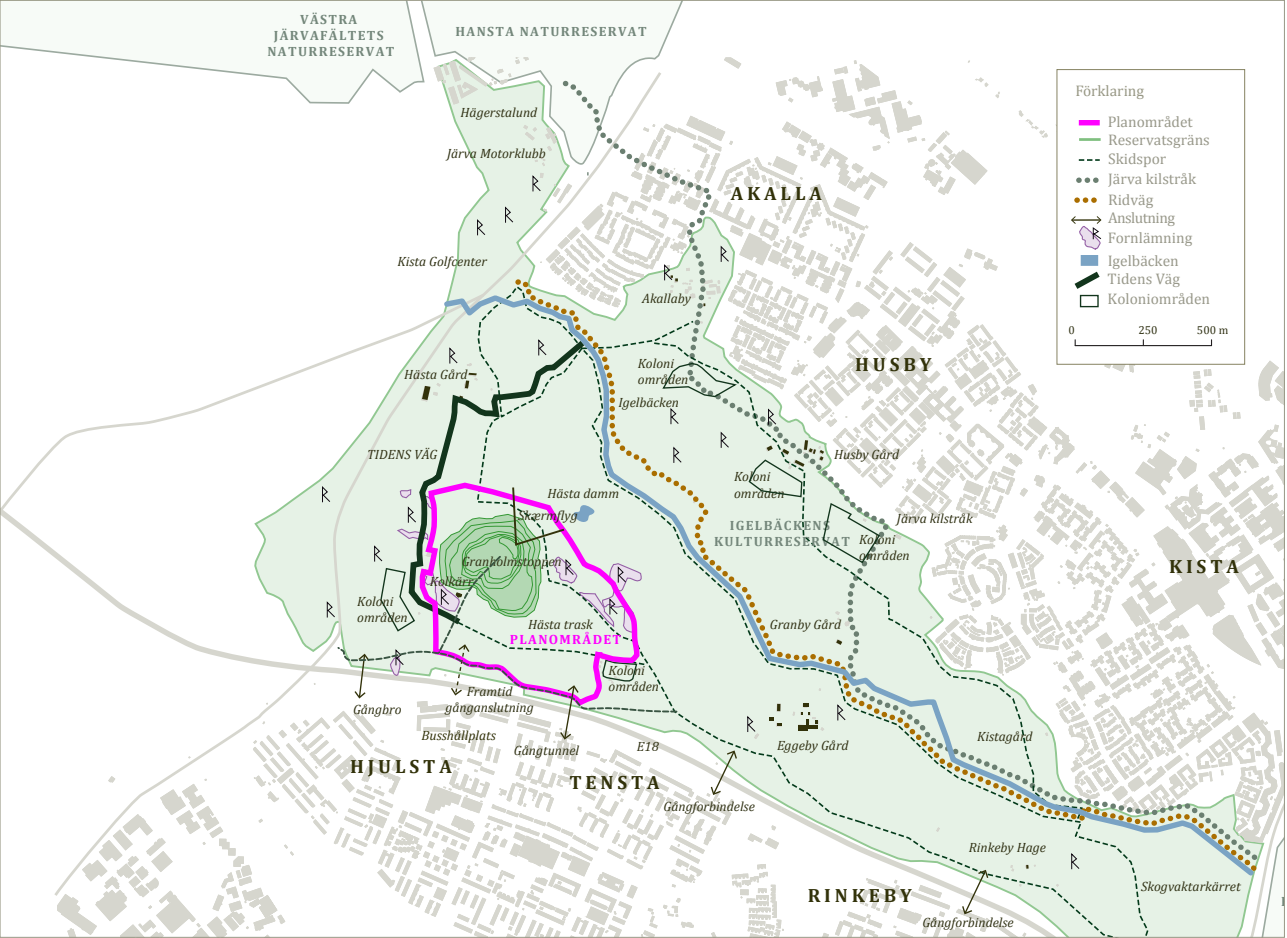
träskulpturer.

Rekreation och upplevelsevärden

Planområdet är ett viktigt område för rekreation för de boende runt Järvafältet, samt för skolklasser, förskolor och andra besökare. Förutom den värdefulla kulturmiljön med ett levande lantbruk, beteshagar och värdefulla biotoper utgör Granholmstoppen en viktig målpunkt med sina utsiktspunkter och discgolfanläggningen. Toppen används även som uthoppsplats för skärmflygning. På vintern används delar av Granholmstoppen som pulkabacke och Hästa gård anlägger skidspår i området. Många besökare rör sig i området, joggar, åker skidor, har picnic mm. I anslutning til planområdet finns flera koloniområden.

Avgränsningar, befintliga anläggningar og trafik

Kulturmiljövärden och rekreation

Befintlig vegetation och topografi

Vegetationen inom området präglas på den västra delens moränhöjder av viktiga ädellövsbestånd med fina enskilda lövträd. De yngre planterade trädbestånden, bland annat i anslutning till den befintliga discgolfbanan, ger ett välskött och parkliknande intryck. De lågläntare delarna präglas framförallt av stora bestånd av björk. I söder finns det sista resterna av Hästa träsk som består huvudsakligen av fuktlövskog.

Det finns enligt *Miljökonsekvensbeskrivning av föreslagen detaljplan*(Ekologigruppen 2016) ett antal värdefulla naturområden att ta hänsyn till i det fortsatta arbetet.

En trädinventering blir av avgörande betydelse för en tydlig bild av vegetation, trädbestånd och skötsel av enskilda områden.

Området präglas av ett naturligt kuperat sprickdalslandskap och den uppbyggda Granholmstoppen. Granholmstoppen reser sig drygt trettio meter över omkringliggande terräng och utgörs av framförallt sprängstensmassor som tippades då man byggde Järvas bostadsområden och tunnelbanan. Toppen som senare jordtäcktes fick en noggrann gestaltning med platåer, raviner och trädplanteringar. Efter tidigare skred har tryckbankar byggts upp i sydost för att stabilisera rörelser i toppen. Det finns även en mindre tryckbank mot E18 i södra delen av området.

Befintliga grön struktur

Områden för kistgravar

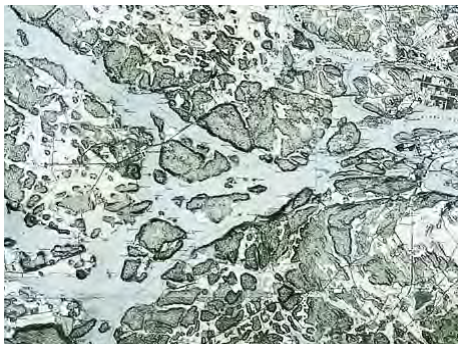
Delar av planområdet har besvärliga förutsättningar för anläggning av kistgravar på grund av höga grundvattennivåer. Urngravar och andra typer av gravskick, exempelvis minneslundar och askgravplatser är dock inte lika känsliga för grundvattenproblematiken.

Områdets hydrologiska och geologiska förhållanden har utretts vilka områden som har möjliga för kistgravsättning. Se *Järvafältet Vattenutredning, hydrogeologisk beskrivning, genomförda undersökningar och resultat*(Sweco 2014). Detta gestaltungsprogram har utvecklats med hänsyn till dessa avgörande förutsättningar.

Områden för kistgravar och fornlämningsområden

I utredningar för områdets geologi och grundvattenförhållanden har områden som är lämpliga för kistgravar pekats ut. Inom planområdet förekommer rikligt med fornlämnningar. Källa: Järva friområde, Arkeologisk utredning etapp 1 och 2, Rapporter från Arkeologikonsult 2015:2896.

Mälarens sprickdalslandskap

Terräng

Granholmstoppen

Geologi och deponi

3/ LANDSKAPSLÄSNING

Platsbeskrivning och geologi

Det befintliga kulturlandskapet på Järvafälten är sammansatt av både natur- och kulturlager. Landskapets naturlager utgörs av områdets geologi och kännetecknas av det naturligt kuperade sprickdalslandskapet. Kulturlagren har tillkommit som spår efter gångna tiders användning.

Särskilt utmärkande är den topografiskt iögonfallande och artificiellt skapade "Granholmstoppen", ett tydligt kulturspår som minner om landskapets användning som deponi- och processlandskap. Ett landskap från den tid då området byggdes ut med miljonprogrammets bostadsområden. Andra tider och funktioner finns också representerade och inflettade i landskapet som kan ses som ett tillfälligt uppkommet collage av kultur- och naturlager.

Denna sammansatta karaktär ger en robust charm åt landskapet; man kan tydligt se att landskapet inte är "heligt" eller "perfekt natur", utan att det är påverkat, transformerat och ändrat. Landskapskaraktären är heller inte, som i en fint anlagd park, något som kan "gå sönder" och där "gräset ej får beträdas".

Snarare framstår det som ett modernt och varierat landskap i en urban kontext, som också har höga natur- och upplevelsesvärden. Platsen har en prägel av frihet som förstärker dess nuvarande primära funktion som rekreationsområde, men som också kommer att berika den tilltänkta begravningsplatsen med en tidsenlig och efterfrågad kontext, i vilken livet och döden kan mötas på ett naturligt sätt.

Landskapets rum och upplevelser

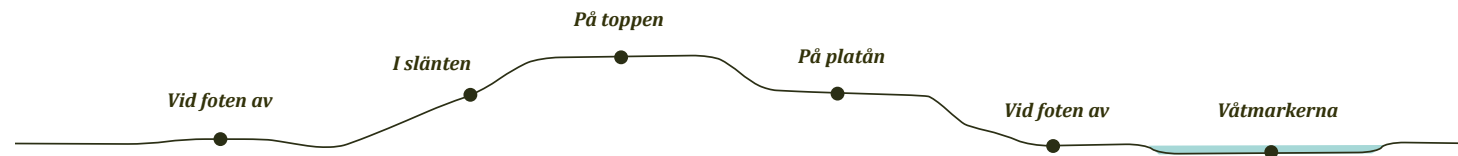
Den uppfattning av landskapet på Järvafältet som här beskrivs baserar sig på tävlingskonceptet från 2010. Vi har läst landskapet och betraktat platsen som något **ready made** (från engelskan där det betyder 'all-ready made/redan gjort'). Idén är att vardagsting ges ny karaktär och betydelse. Att landskapet i Järva kan ses med nya ögon, som karaktärsfulla rum och sammanhang som redan finns där och i hög grad är möjliga att uppleva – ett landskap som redan är, all-ready made, och som får ett speciellt värde genom sitt sammansatta uttryck.

Till denna konceptuella läsning har även fogats en klassisk landskapsläsning. En klassisk struktur som tar landskapets orientering och karaktär som utgångspunkt för följande övergripande rumsliga indelning:

På toppen, i slänten, på platån, vid foten av och våtmarkerna.

Traditionellt har vi organiserat plantering och grön struktur i parker och kyrkogårdar på ett sätt som reflekterar en kultur som vill disciplinera och ordna naturen. Idag vill vi i långt högre grad ha en samtidighetskultur som är friare och som också reflekterar naturen. Detta fordrar naturligtvis ett nytänkande och ett nytt paradigm för hur Järvafältets natur ska organiseras och vårdas.

För beskrivning av områdets naturtyper hänvisas till beskrivning i *Miljökonsekvensbeskrivning av föreslagen detaljplan* (Ekologigruppen 2016).

Mellanrum
Rekreatiomsområden

Öar
Alla begravningsplatserna anläggs som små begravnings”öar”, enskilda enheter, runt omkring i landskapet.

4/ KONCEPT

Landskapet som ”readymade”

Landskapet som ”readymade” är en central idé i beskrivningen av Järvafältet och Igelbäckens Kulturresevat och bildar utgångspunkt för begravningsplatsens koncept, där vi tar fasta på det värdefulla i det sammansatta kulturlandskapet. Ett landskap som under lång tid har utvecklat ett mönster med spår efter olika kulturella bruk. Ett landskap med historier som är lätta att läsa. Från forntidsfynden och åkermarkernas nyttofunktioner, via wasteland och deponi, till det nuvarande rekreativa friluftsområdet och vidare fram mot den kommande begravningsplatsen. Ett kulturlandskap där områdets naturvärden förhöjs genom utvecklingen av begravningsplatsens nya funktioner, av nya landskap och av framtida skötsel och underhåll.

Skala och gränser

Konceptet bygger på att begravningsöarnas gränser och entréer etablerar en passande mellanskala mellan det stora landskapet och den enskilda människan – en mellanskala som samtidigt humaniserar platsen. Gränser och entréer får således en mänsklig funktion. Istället för att inhägna hela området, är alla begravningsplatserna anläggs som små begravnings”öar”, enskilda enheter, runt omkring i landskapet. Gränser och entréer till begravningsöarna får således en funktion som är extra viktig att framhäva och formge. Gränser och entréer ska på ett tydligt sätt upprätta mindre ”horisonter” i det större landskapet.

Mellanrum och öar

Landskapet ska i framtiden användas både till rekreation och begravning. För att förena dessa målsättningar är det viktigt att skapa klara gränser mellan de döda och de levande, så att det blir lätt och enkelt att förstå var det finns begravningsfunktioner och var det finns rekreatiomsområden. Det är därför en övergripande arkitektonisk målsättning att se till att det skapas värdiga och vackra ramar runt begravningsfunktionen vilka inte begränsar rekreativlivet.

Principiellt ska dessa ramar byggas och fungera som begravningsöar på tre olika sätt. Som gränser i landskapet som **byggda hägn** av trä och sten, genom nedsänkta **ha-ha-diken** och slutligen som **lätta markeringar** av sten för andra gravskick än kistgravar.

Mellanrummen mellan öarna blir på så vis rumsligt varierade och frigörande, så att vardagslivet kan existera sida vid sida med olika begravningskick och ritualer.

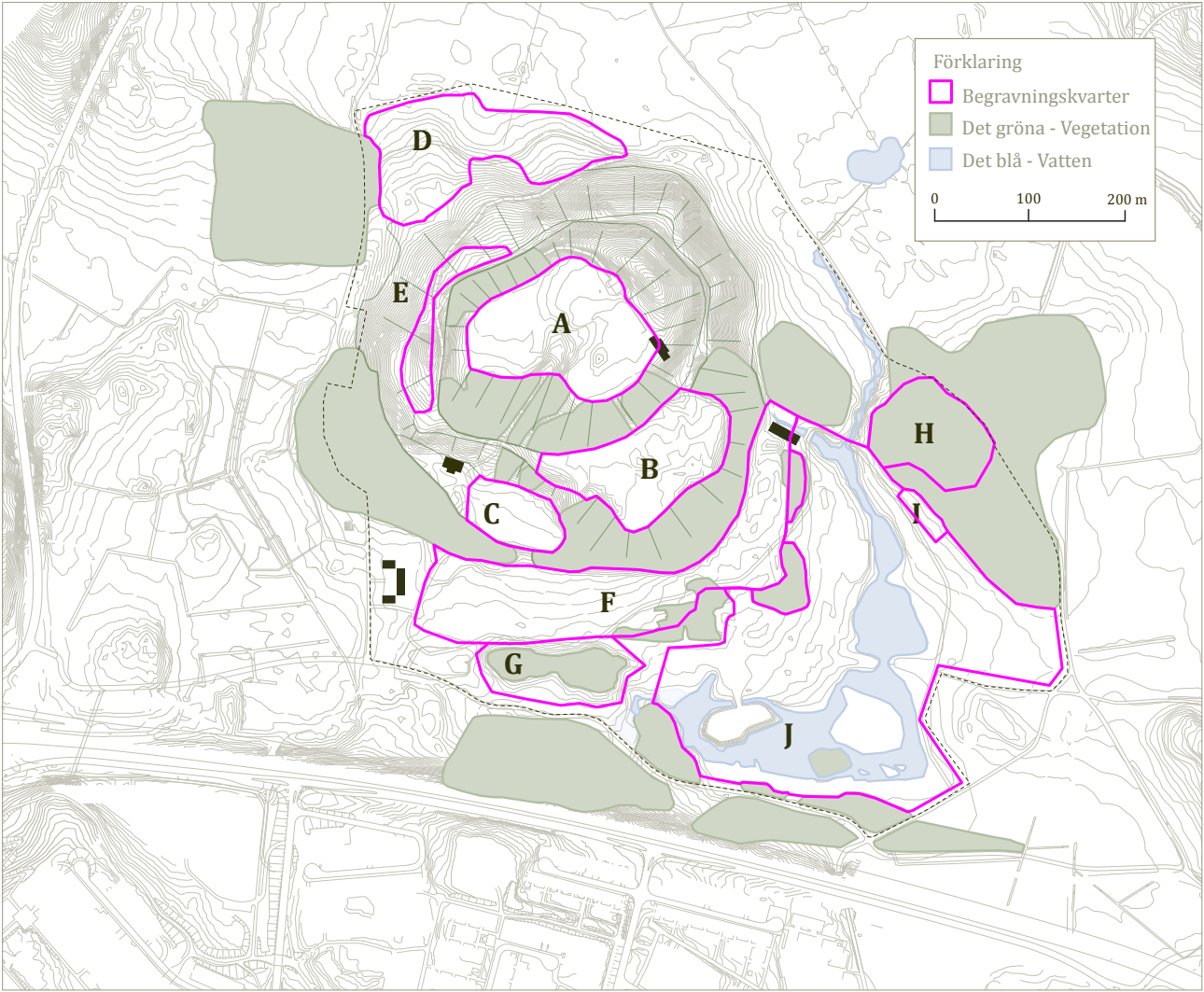
Namngivning och kvarter

Med utgångspunkt i den överordnade landskapsläsningen urskiljs särskilda nyanser, rumsliga detaljer och potentiella berättelser i det kulturlandskap som begravningsöarna inplaceras i. Öarnas utformning ”tar färg av” landskapets karaktär och grupperas med hjälp av namngivna begravningskvarter. Begravningskvarterens namngivning reflekterar landskapets berättelse, är identitetsskapande och bildar landmärken i landskapet.

De 10 namngivna begravningskvarteren är: **TALLSKOGEN, BLANDSKOGEN, HÖGÅKRARNA, ÅKERKANTERNA, SLÄNTEN, GLÄNTORNA, POPPELÖN, TALLDUNGARNA, HUSEN, och VÅTMARKERNA.**

Landskapets rum & elementer

Begravningskvarter

- A. TALLSKOGEN
- B. BLANDSKOGEN
- C. HÖGÅKRARNA
- D. ÅKERKANTERNA
- E. SLÄNTEN
- F. GLÄNTORNA
- G. POPPELÖN
- H. TALLDUNGARNA
- I. HUSEN
- J. VÅTMARKERNA

5/ GESTALTNINGSPLAN

Framtidens begravningsplats på Järvafältet

Detaljplanen innebär i korthet att ett drygt 40 ha stort område på och runt Granholmstoppen kan inrymma avgränsade begravningskvarter – Öar- som läggs ut i landskapet. Detaljplanen omfattar också möjlighet till två ceremonilokaler och en servicebyggnad, ny infrastruktur samt anläggande av våtmarksområden som också har funktionen av biologiska reningsanläggningar för yt- och dränvatten.

Den föreslagna begravningsplatsen vid Järva kan bli en naturlig integrerad del i det samhällsliv som finns runt Järvafältet. På många sätt kan den också bli en plats som gör nya möten möjliga. Människor som sällan tar sig ut på fältet får en anledning till detta, möten mellan olika kulturer blir möjliga eftersom det här kommer att finnas utrymme för många olika gravskick och begravningsstraditioner.

Också placeringen, i relativt nära anslutning till bostadsområdena runt fältet, kan bidra till att knyta samman stadsdelarna och på ett naturligt sätt integrera begravningsplatsen i samhällslivet. Begravningsplatser eller kyrkogårdar har historiskt sett varit viktiga bidrag för att stärka hembygds känslan bland boende.

Traditionellt har nya begravningsplatser byggts ut genom att ett större område avsatts och inhägnats och till och med av biskopen vigts in som begravningsplats. Denna typ av inhägnad stänger ute besökare som skulle kunna använda marken på annat sätt, för exempelvis rekreation, trots att det kan dröja många decennier innan marken tas i anspråk för begravningsändamål. Till skillnad mot den traditionella 1900-tals begravningsplatsen stängslas inte hela området in och avgränsas formellt för begravningsändamål. En långsam och flexibel utbyggnad gör

att områden som inte tas i anspråk i ett initialt skede, och troligtvis under lång tid kan användas till andra ändamål. Det kan vara betesdrift i samarbete med Hästa gård, utrymme finns kvar för koloniträdgårdar och det allmänna friluftslivet. En sådan flexibilitet saknas ofta i de traditionella 1900-tals kyrkogårdarna.

Om att använda kyrkogårdar som parker och naturområden

”Kyrkogården är inte bara till för de döda utan även för de levande” är ett uttryck som alltmer präglar planeringen av nya begravningsplatser i norra Europa. Idag används många befintliga begravningsplatser allt mer som parker, gröna oaser och för det rörliga friluftslivet. Skogskyrkogården och Norra begravningsplatsen är populära joggnings- och cykelstråk och till och med platser för lekaktiviteter som pulkaåkning och drakflygning. Detta oavsett om det finns ordningsföreskrifter och skyltar som vädjar om ro och stillhet på begravningsplatsen. Kyrkogårdsförvaltningen tar emot många synpunkter från allmänheten kring detta, såväl positiva som negativa. Innerstadskyrkogårdarna möter ett allt större besöksstryck som önskar använda platserna som parker, för pic-nic och andra aktiviteter. Enligt lokala ordningsföreskrifter får besökarna inte ta med hunden in på kyrkogården eller begravningsplatsen – en föreskrift som efterlevs i allt mindre grad.

Öarna ger med sin utformning en tydlighet i vad som tillåts utanför och innanför de avgränsade begravningsområdena. Det bör fortfarande vara möjligt att anlägga promenadstråk mellan begravningsöarna, att plocka svamp och blommor, att bedriva fårskötsel mm.

Gestaltningens grundelement

Gestaltningens planer utmärks av fem strukturerande grundelement: **Landskapsvägen, Det blå, Det gröna, Öarna** och **Det byggda**.

Landskapsvägen

Järva Begravningsplats är inrättad så att infrastrukturen ökar tillgängligheten för alla besökare till området och inte bara besökare till begravningsöarna. Landskapsvägen binder ihop landskapets alla delar till en samlande landskapsberättelse. Landskapsvägen slingrar sig fram genom landskapet - från de låglänta områdena i söder och öster med våtmarker och ängar, upp på slänterna och plåtarna, till den högsta punkten på Granholmstoppen. Och så vidare ner igen, över slänterna som vetter mot nordväst och till åkerkanterna i nordväst med utsikt över Hästa Gård och det öppna fältlandskapet. Vägstrukturen är omarbetad från tidigare programförslag så att man i allt väsentligt slipper vändzoner. Landskapsvägen ger tillgänglighet till alla begravningskvarter, byggnader och Granholmstoppen med en lutning på högst 1:20.

Det blå - vatten

Genom att bland annat ta bort dräneringen av Hästa Träsk skapas möjlighet för att anlägga ett nytt stort våtmarksområde i sydväst. Våtmarkerna består av vattenspeglar och gräsängar, vilket skapar en speciellt karaktärsfull landskapsberättelse. Inte minst vattenspeglarna får stor betydelse för rekreationen i hela området och förhöjer områdets naturvärde.

Det gröna - vegetation

Befintlig vegetation används som utgångspunkt. Tillägg, förtätning och röjning kommer att genomföras i den mån de rumsliga, kulturlandskapsmässiga och gestaltningmässiga förhållandena tillåter. Nyplanteringar föreslås med syfte att förstärka den för platsen övergripande landskapskaraktären enligt beskrivningen i avsnitt ”Landskapsläsning”.

Öarna

Begravningsöarnas utformning ”tar färg av” landskapets karaktär och bildar grupper i form av namngivna begravningskvarter. Öarnas gränser markeras i landskapet som **byggda hägn**, genom nedsänkta **ha-ha diken**, och som **lätta markeringar** för andra gravskick än kistgravar. En grupp av besläktade entrébyggnader erbjuder vindskydd och olika faciliteter. De markerar ingången till de enskilda öarna. Tillsammans med gränsena bildar dessa entréer en mellanskala mellan det stora landskapet och den enskilda människan.

Det byggda

Planen innefattar två ceremonibygnader samt en större servicebyggnad. Ceremonibygnaderna placeras dels vid det nya vattenområdet i sydöst, dels på Granholmstoppens östra sluttning. Servicebyggnaden ligger centralt placerat så att den syns från det som i dag är den primära anslutningsvägen. Ambitionen är att dessa funktioner integreras i landskapet på samma sätt som begravningsöarna. Byggnaderna står som självständiga enheter i landskapet. Såväl ceremonibygnaderna som servicebyggnaden har en högkvalitativ utformning som skänker värdighet till området.

Etappindelning, anpassningsbarhet och effektivitet

Anläggningen av begravningsplatserna som separata begravningsöar möjliggör en anpassningsbar utbyggnadsstrategi. Tack vare sin slutna form kommer öarna fungera som färdiga enheter även i en inte fullt utarbetad version av planen.

Första etappen har en areal på 18 ha och inrymmer 3000 kistgravar med möjlighet till en mångfald av gravskick och gravmönster. Under första etappen blir ceremonibygnad 1 på 300 m² och servicebyggnaden på 300 m² plus 300 m² garage uppförda.

Den fullt utarbetade planen kan inrymma 9.000 kistgravar, 10.000 andra typer av gravar och en ceremonibygnad 2 på 300 m². Servicebyggnad har en utbyggnadsmöjlighet på 100 m².

Framtidens begravningsplats
- ett fritt, tillgängligt och rekreativt vardagslandskap.
The Hunters in the Snow, Pieter Bruegel 1565

Järva Begravningsplats är inte en traditionell inhägnad begravningsplats där begravningsplatserna utgörs av anonyma och administrativa gravkvarter. Istället är det ett fritt, tillgängligt och rekreativt vardagslandskap.

Konceptet bakom **Järva Begravningsplats** är att begravningsplatserna placeras ut som mindre, självständiga och solitära begravningsöar runt omkring i landskapet, vilket bildar utgångspunkt för skapandet av framtidens begravningsplats.

Landskapets karaktär på **Järva Begravningsplats** ska inte förvandlas till en symbolisk gestaltad kyrkogård. I stället ska landskapet uppfattas som något "ready-made" som i sig självt rymmer många historier.

Järva begravningsplats ligger i ett kulturlandskap där områdets naturvärden förhöjs genom utvecklingen av begravningsplatsens nya funktioner, nya landskap och framtida drift och vård.

Järva Begravningsplats ska fungera både som begravningsplats och rekreationssområde, och det är därför en övergripande arkitektonisk målsättning att se till så att det skapas värdiga och vackra ramar runt begravningsfunktionen vilka inte begränsar rekreationslivet.

Järva Begravningsplats är som landskap öppet och tillgängligt för alla, en demokratisk parksituation, anlagd med en öppen infrastruktur som gör begravningsplatsen tillgänglig från alla håll.

Framtidens begravningsplats
- tillgodeser många olika traditioner och religiösa sedvänjor inom ramarna för de separata begravningsöarna.
On the Ferry, Outi Heiskanen 1976

På Järva Begravningsplats kan en sammansmältning av dåtid, nutid och framtid uppnås. Kulturlandskapet skapar tillsammans med nya gravskick och gravformer en integration i tid och rum, mellan gammalt och nytt - och mellan olika kulturyrtringar och traditioner.

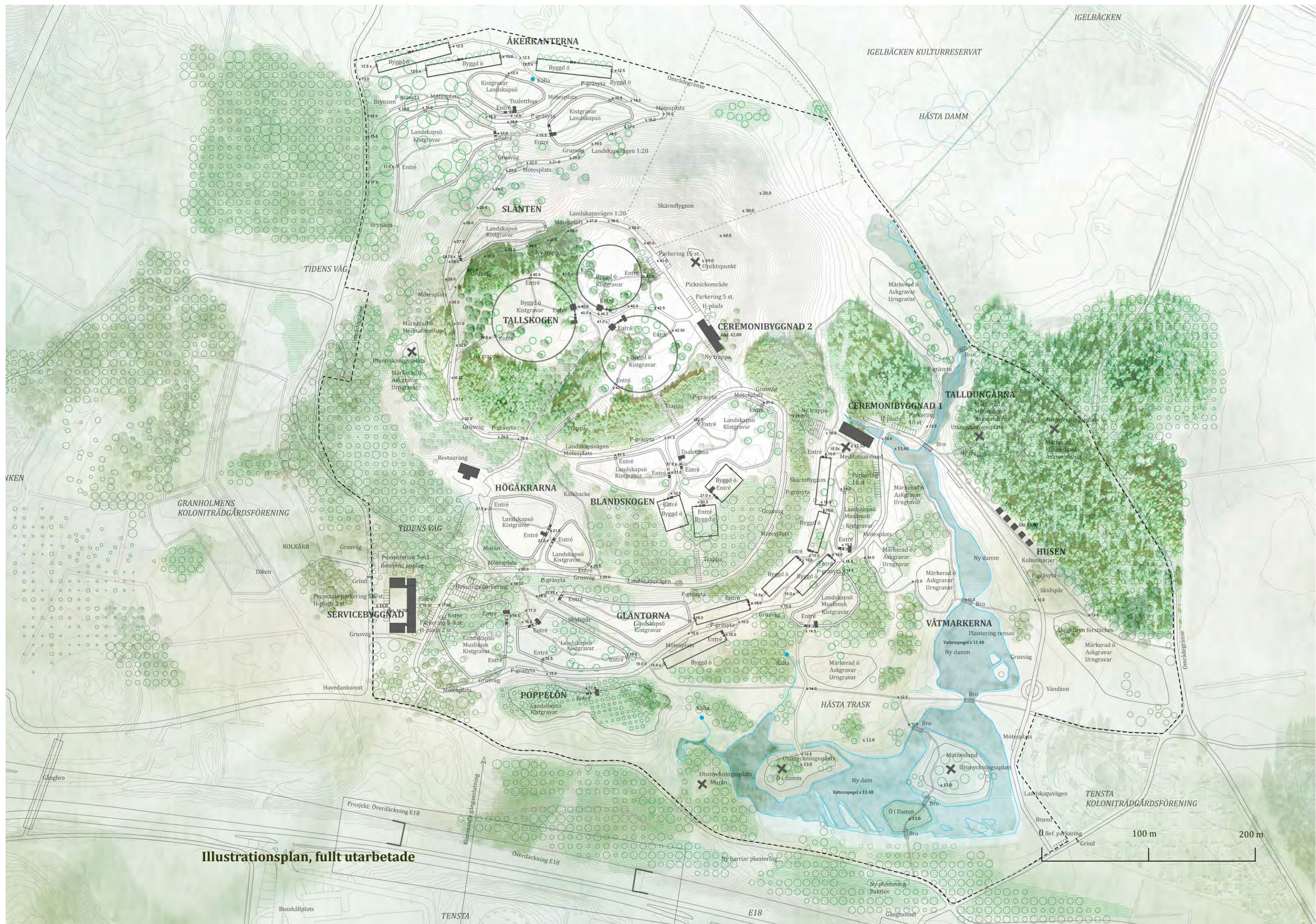
Järvafältets Begravningsplats ges identitet utifrån tanken att vi som människor visserligen är lika och att vi alla ska dö, men att vi har olika sätt att umgås med döden på. "Öarna" vill se olika ut, beroende på religion och tradition.

På Järva Begravningsplats bör det vara den enskilda personen som formulerar sorgens mönster och dess fysiska gestaltning, inte samhällets administration av begravningsplatser. De unika platserna skapar variation i det fysiska uttrycket, men också en lyhördhet för den enskilde besökarens behov.

Järva Begravningsplats anläggs som separata begravningsöar vilket möjliggör en anpassningsbar utbyggnadsstrategi. Uppdelningen i mindre enheter skapar flexibilitet och bidrar till att tillgodese många olika traditioner och religiösa sedvänjor inom ramarna för de separata begravningsöarna.

Alla gravplatser på **Järva Begravningsplats** utförs med inbördes variation, i miljövänliga och hållbara material, som i uppdrag behandlas särskilt och platsspecifikt. Det är viktigt att begravningsplatsen sköts i samklang med platsens höga naturvärden.

6/ ARKITEKTONISKA PRINCIPER

Den infrastrukturella hierarkin
Infrastrukturen med vägar, stigar och parkering baserar sig i hög grad på återanvändning eftersom det bygger på ett helt pragmatisk återutnyttjande av redan existerande vägstruktur. Dessutom är vägdragningen utformad med hänsyn till både tillgängligheten och landskapsupplevelsen. Alla nya vägar och stigar är grusbelagda som de redan befintliga vägarna i området.

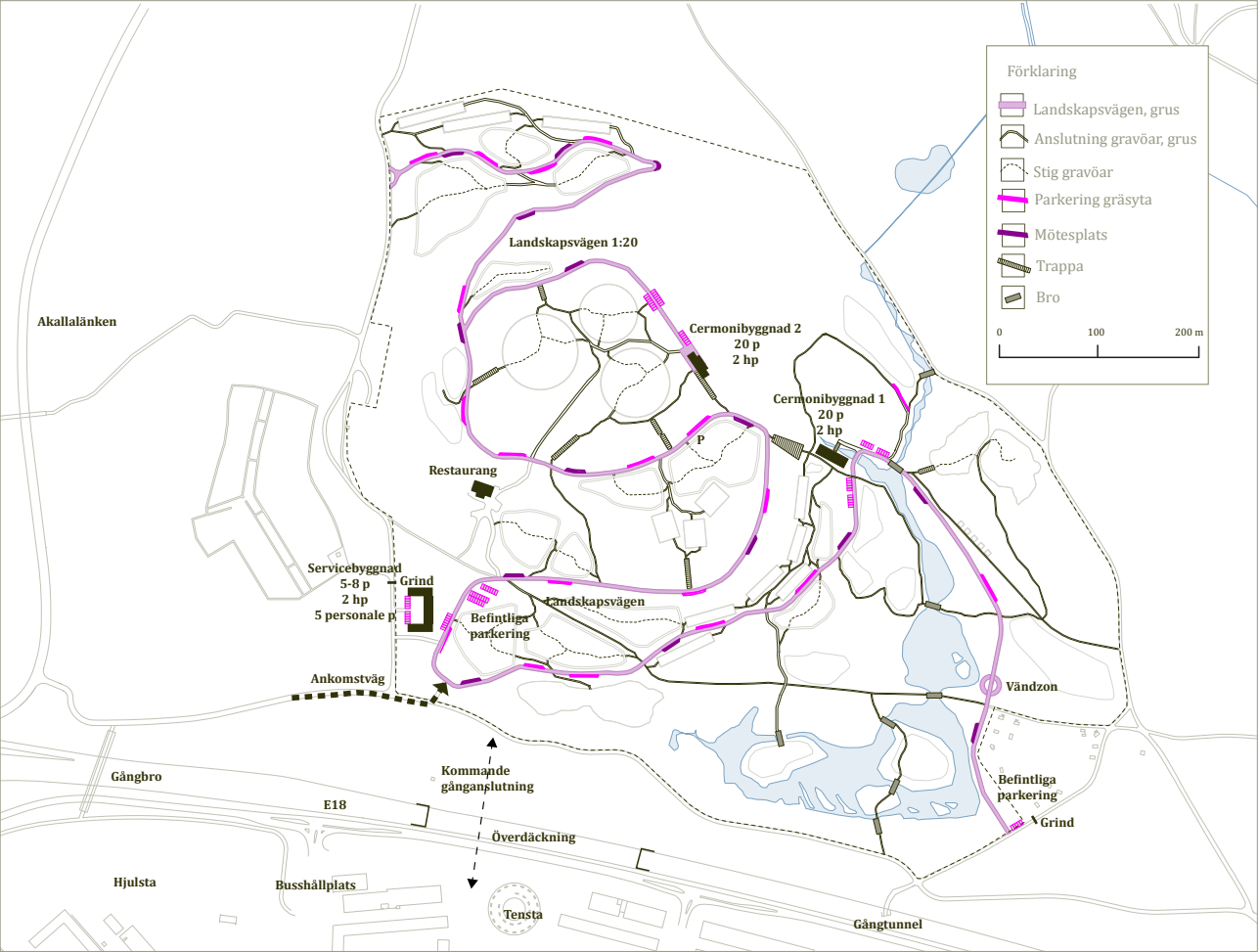
Landskapsvägen slingrar sig genom Järvas landskap och samlar på så vis landskapets många olika rum och upplevelser i en lång berättelse. Landskapsvägen knyter samman de olika kvarteren av begravningsöar med de olika landskapsrummen. Från lågland och våtmarker i söder, över slänterna och plåtån upp till toppen och vidare ner för slänterna, till foten av backen och fälten mot norr. Vägen blir därmed en väsentlig faktor för tillgången till och upplevelsen av området, samt ett viktigt tillskott till rekreationslivet.

Vägstrukturen är omarbetad från tidigare programförslag så

att man i allt väsentligt slipper vändzoner. Ur driftsynpunkt är det bra om områden som ska skötas hänger ihop.

Infart till Järvafältets begravningsöar sker från sydväst via Akallalänken, där ankomsten till landskapsvägen går via en nyanlagd väg. Efter ankomsten delar sig vägen dels mot norr och servicebyggnaden, och med anslutning till restaurangen, dels mot öster och ceremonibyggnad 1, som ligger vackert och rofyllt beläget vid våtmarkerna. På så vis blir landskapsvägen nyckeln till hela området och hamnar överst i den infrastrukturella hierarkin.

Stigsystemet bygger vidare på de stigförbindelser, exempelvis Tidens Väg, som redan finns i området. Stigsystemen förgrenas i vida bukter runt våtmarken och Granholmstoppen, och skapar god tillgänglighet och kontakt mellan de enskilda begravningsöarna och de olika landskapsrummen. Stigsystemet är generöst utformat som ett slingrande nätverk av större och mindre landskapsstigar, befintliga trappor och nya trappor som erbjuder nya möjligheter och förbindelser.

Det infrastrukturella hierarkin

Landskapsvägen

Grönyta längs vägen till parkering
Versailles, Frankrike

Befintliga grusväg
Järvafältet

Landskapsstigar i grus

Anslutningar

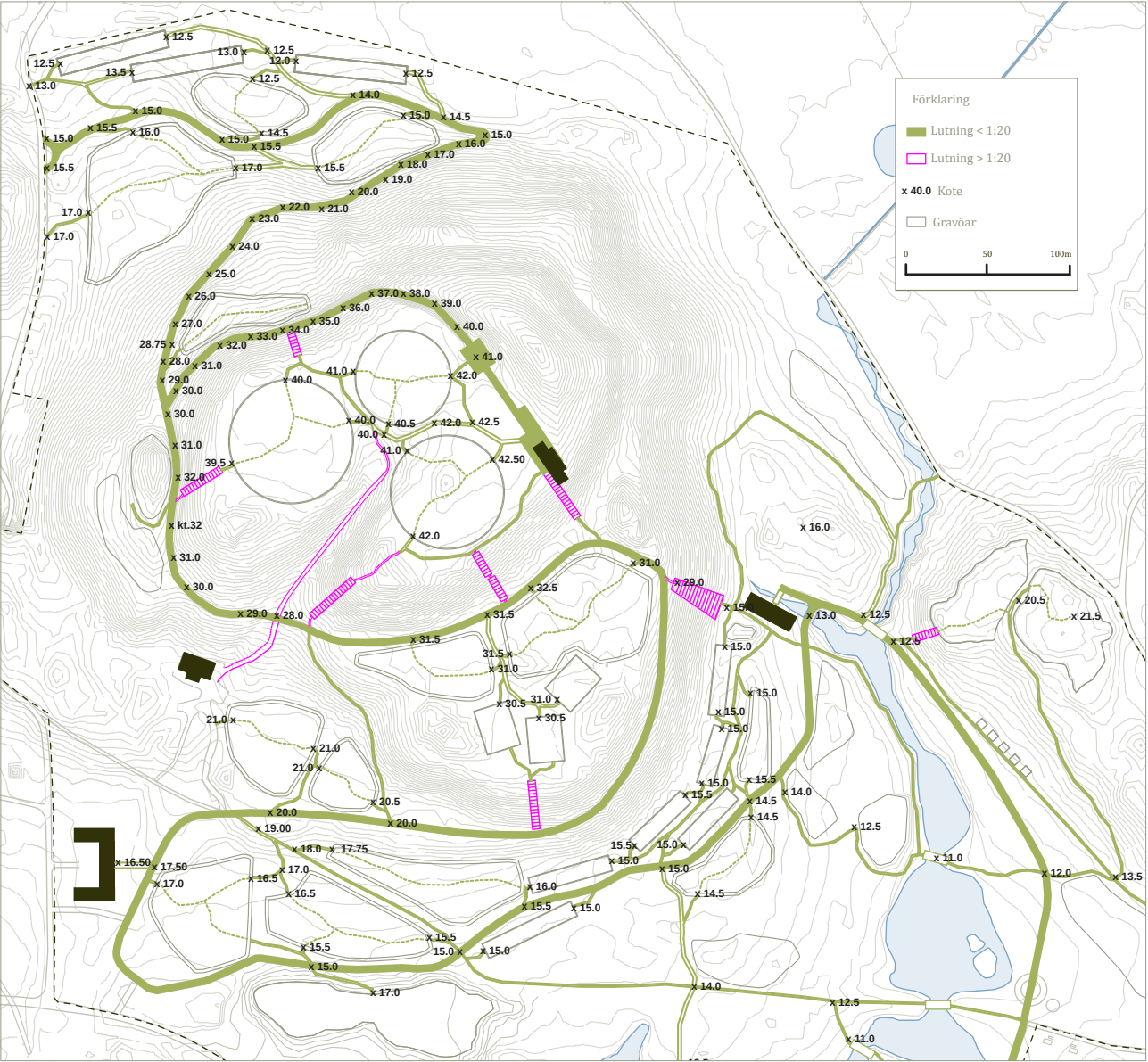
Biltrafik till området ansluts i sydväst via Akallalänken. Föreslagen vägstruktur serverar endast biltrafik inom begravningsplatsen och leder inte ut någon trafik på Järvafältet. Gång- och cykeltrafik ansluter till befintliga tvärgående förbindelser längs med E18 och mot övriga stig- och gångvägar i öst, väst och norr.

Tillgänglighet

Den föreslagna infrastrukturen anpassas varsamt till kulturlandskapet och uppfyller gällande krav för tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning enligt

Stockholm Stads ”Stockholm en stad för alla”. En ny väg till Granholmstoppen utförs 1:20 och tillgodoser alla underhålls- och tillgänglighetskrav.

Projektet eftersträvar få tillägg där det krävs förbindelser mellan de nya begravningsplatserna och befintligt vägnät. Infrastrukturen ska även sörja för att områdets rekreationsmöjligheter behålls och värna om förbindelser som sträcker sig utanför projektområdets gränser. God tillgänglighet ska eftersträvas till varje enskilt gravkvarter som ska kunna angöras med färdtjänsttransport. Lutningar inom varje gravkvarter överstiger inte 1:20. Anpassningar av ytor görs i enlighet med ”Tillgängliga gångar på kyrkogården

Anslutningar och tillgänglighet

(..)”(Stad och Land, Sörensen, Röjer).

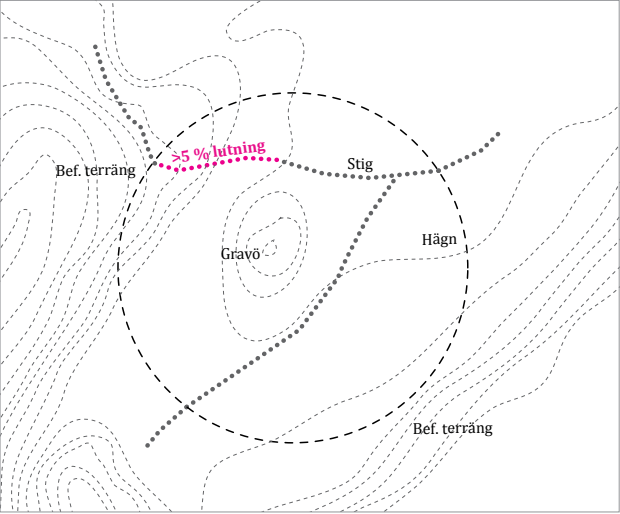
Parkering

I anslutning till ceremonibyggnad 1 finns plats för 20 p-platser och 2 handikappsplatser. I anslutning till ceremonibyggnad 2 finns plats för 20 p-platser och 2 handikappsplatser. I anslutning till servicebyggnad finns plats för 5-8 p-platser, 2 handikappsplatser och 5 p-platser för personal. Nära restaurangen finns en befintliga parkeringsplats. Som allmän parkering på begravningsområdet föreslås parkeringsfickor längs landskapsvägen i närheten av begravningskvarteren (3–5 bilar vid varje kvarter). Handikappsplatser föreslås anläggas efter behov vid alla

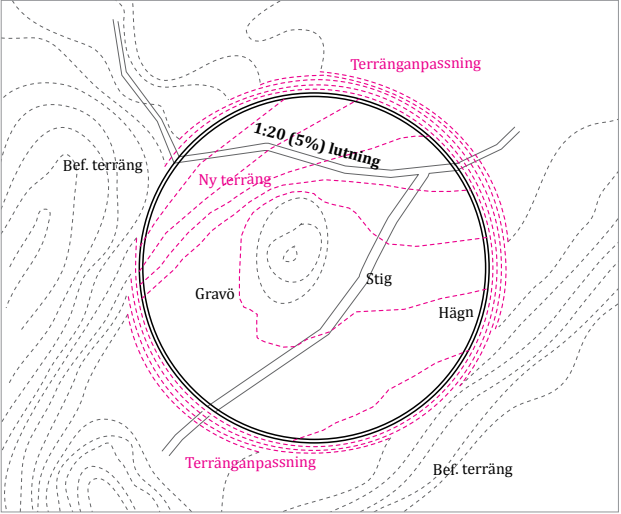
begravningskvarter.

Gestaltning av vägar, parkeringsplatser och stigar

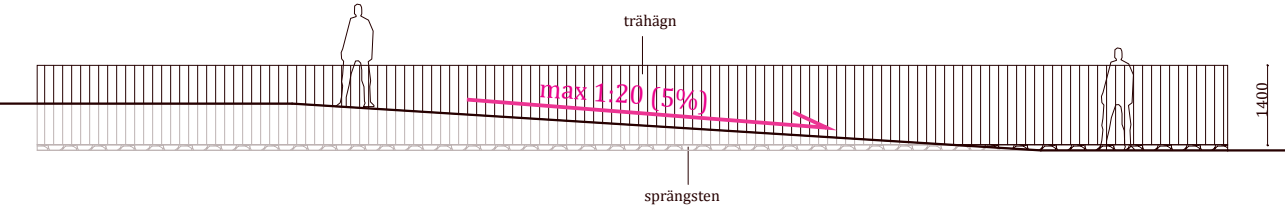
Gestaltning av vägar, parkeringsplatser och stigar ansluts till det befintliga landskap genom sin utformning och smygas in i terrängen. Vägen utformas som en smal väg vars nya sträckningar varsamt passas in genom omfattande återanvändning av befintliga stigar. De nya vägarna utformas som de redan befintliga vägarna, 3,5 meter breda, grusbelagda och kantade av mindre dikesrenar. Utmed delar av landskapsvägen anläggs en 2 meter bred grön kantzon avsedd för parkering och mötesplatser och anpassas efter behov.

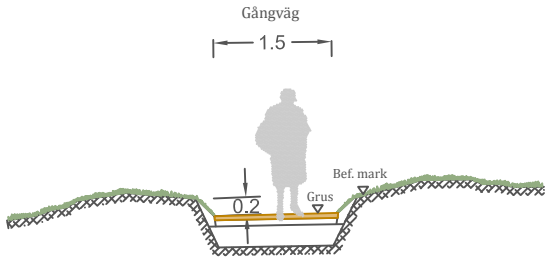
Gravö placeret i befintliga terräng

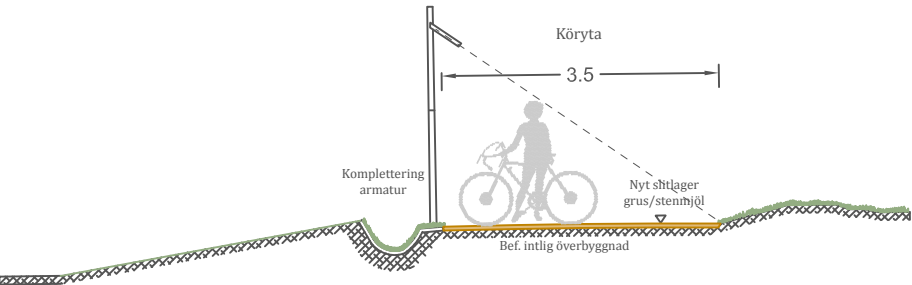
Planprincip för tillgänglighet inom gravö

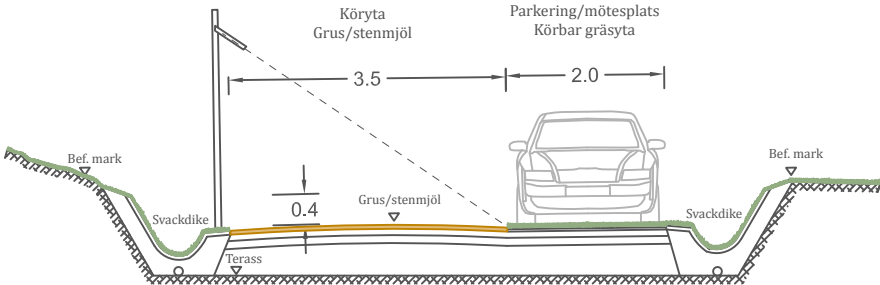
Princip för lutning inom gravö

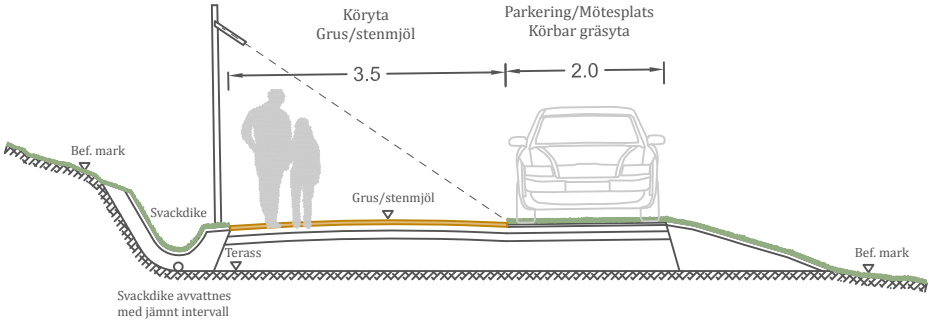
**Principsektion
Gång- och cykelstigarna**

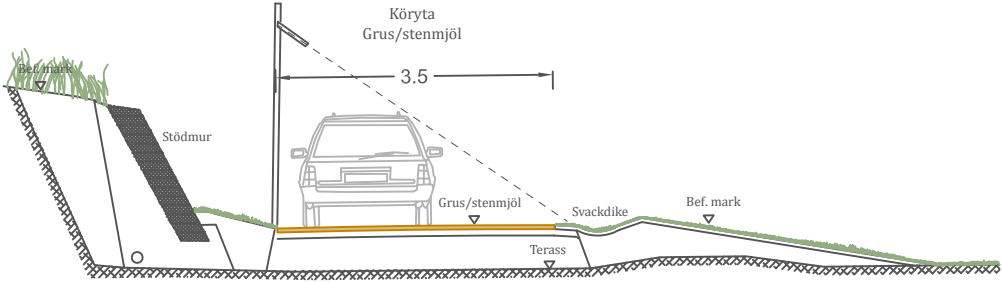
**Principsektion
Befintliga väg**

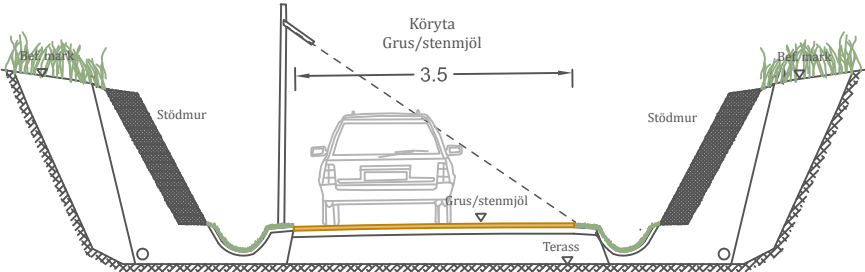
**Principsektion
Väg med parkering/mötesplats**

**Principsektion
Väg med parkering/mötesplats i slänt**

**Principsektion
Väg på 'terrasse'**

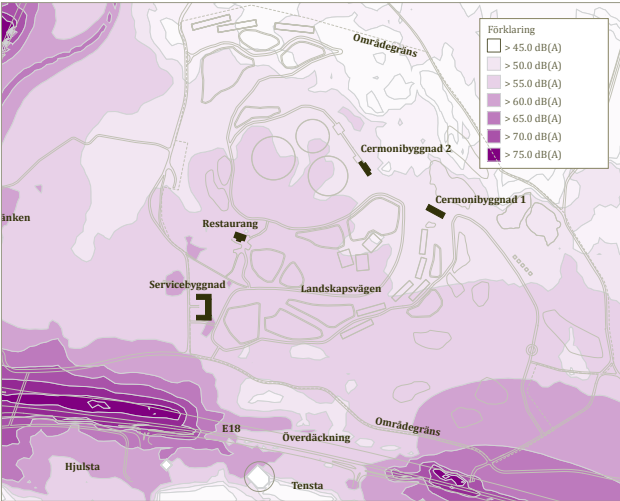

**Principsektion
Nedsänkt väg**

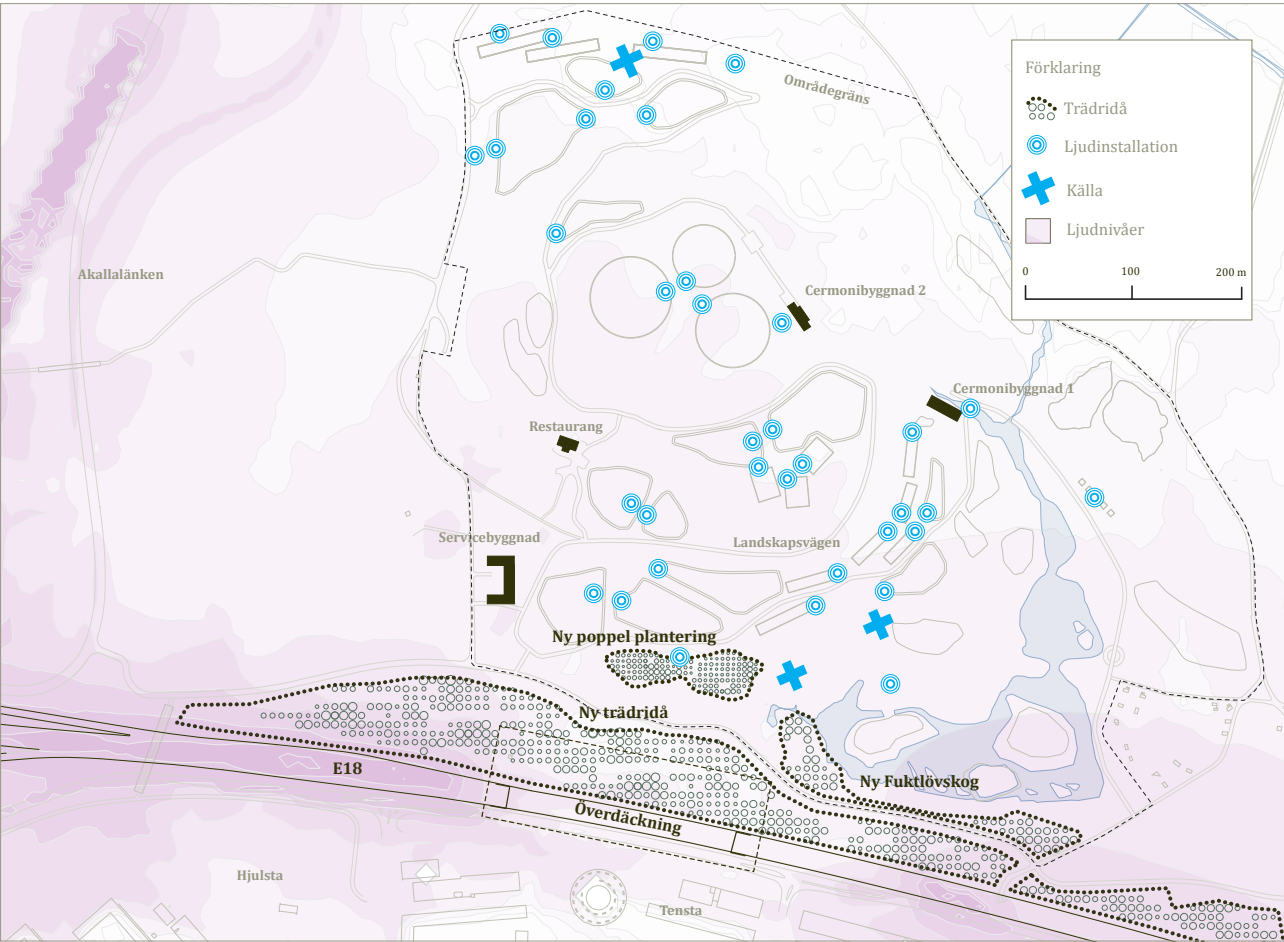
Ljudbild

Inför detaljplan har bullernivåerna inom begravningsområdet uppmätts och sammanställts i en översiktlig bullerutredning. (Rapport R01-261917 “Järva begravningsplats trafikbullerutredning”, Tyréns). Beräkningarna visar att en stor del av området får ekvivalenta ljudnivåer mellan 55 och 60 dBA. Riktvärdet för rekreationsområden i tätbebyggelse är 55 dBA. Området är mest bullerutsatt i de sydliga och sydöstliga delarna. Bullerskärmar längs med E18 kan ha en bullernedsättande effekt på mellan 100-150m. För att minska bullernivåerna även i de mer avlägsna delarna inkluderar projektet en rad bullernedsättande åtgärder som beskrivs härunder.

Vissa ljud fångar vår uppmärksamhet och för oss mentalt bort från störande bakgrundsljud. Detta kallas cocktail-effekten på fackspråk. Som exempel kan nämnas fontäner där nyanserna och variationerna i kluckandet och sprutandet för tankarna bort från omkringliggande trafikljud. I förslaget användes cocktail-effekten som aktiv metod för att minska up-

Trafikbullernivåer 2 m över mark, år 2035 med Förbifart Stockholm fullt utbyggd. Källa: Rapport R01-261917

Bullernedsättande åtgärder

plevelsen av störande ljud inom begravningsplatsen.

Gravplatserna är placerade inom begränsade områden i projektet – öar i landskapet. Det är önskvärt att man som besökare eller anhörig upplever att stämningen innanför gravöns gränser är en annan än den utanför. Här skall vara ro och stillhet – en stämning som är värdig. Vi föreställer oss en medveten ljudgestaltning med vatten som bärande element, där tex. vattenposterna kan, utöver sin praktiska funktion, skapa ett droppande, porlande ljud som markerar övergången mellan utanför och innanför. Det blir ett litet eget ljudrum som för uppmärksamheten bort från omvärlden, in i dig själv och det lilla rum du befinner dig i.

Vatten ger också möjlighet att avleda störande ljud i förbindelse med andra byggda vattenkonstruktioner i området – vid vattenspridningen eller vid den eventuella anläggning som skall tillföra vatten till våtmarkerna i söder. De naturliga källorna, däremot, skall framstå som de är; små, naturliga, gömda.

Den naturliga årstidsväxlingen avspeglas också i ljudbilden. Snön lägger lock på. Om våren forsar små rännilar längs topens sidor. Insekter och fåglar sjunger och det blåser i löven om sommaren. Vi önskar att framhäva och förstärka dessa naturliga förutsättningar med vissa generella tilltag.

Genom nyplantering tydliggörs den trädriddå som redan finns mellan E18 och begravningsplatsen. Nyplantering med ett varierat och flerskiktat växtmaterial kan gynna djurlivet. Nya träd, som maskerar bullret, kan eventuellt planteras – t.ex. asp. Vegetationen kan fortsättas väster om Poppelön (söder om servicebyggnaden) för att skydda landskapsöarna här från buller. Poppelön i sig själv blir då en del av detta bälte, som både topografiskt och vegetationsmässigt fungerar som bullerskydd. Vintertid kan snövallar bli liggande som upplag inom området och utgöra tillfälliga bullerskydd. Särskild hänsyn kommer att tas till ljudbilden kring cermonibyggnaderna där taluppfattbarheten är viktig. Huskroppen och befintlig markmodulering kan fungera som lokal skärmning och bidra till en fredad ljudbild.

Vattenljud avleder störande ljud

Fontän i trafikerat rum
Concorde plats, Paris

Vattenskulptur med ljud
Maya Lin

Popplar som bullerskydd

Sommartid kan asplövens prasslande ta uppmärksamheten från omkringliggande buller

Vintertid kan snövallar utgöra lokala bullerskydd

Det blå - Vatten

De delar av programområdet som idag har våtmarkskaraktär och höga grundvattennivåer förstärks i förslaget genom öppna vattenspeglar och våtmarksväxtlighet. Detta ger, förutom estetiska kvaliteter, möjlighet till att förbättra områdets biologiska mångfald och på ett naturligt sätt ta hand om yt- och dränvatten i området.

Genom sin storlek och speciella karaktär blir det nya våtmarksområdet ett naturligt fokus i områdets samlade landskapsberättelse. Dessutom får inte minst vattenspeglarna stor betydelse för såväl friluftslivet som begravningsplatsen samtidigt som de tillför naturvärden. Våtmarkerna blir en landskapsmässig berättelse om vatten, geologi och terräng som accentueras ytterligare av områdets flora och fauna.

Våtmarken utgår från redan befintliga terrängförhållanden i form av sänkor och gropar och utbyggs till ett varierat nätverk

av öppna vattendrag, mindre dammar och sjöar med öar.

Vattenspeglarnas kanter utformas som sammanhängande mjuka sluttningar, vilket bidrar till naturupplevelsen och gör vattnet lättillgängligt.

Ambitionen är att våtmarkernas vattenspeglar ska bestå av områdets naturliga vattenmängder. Förhoppningen är att områdets avvattnings ska följa terrängens naturliga nivåfall, från toppen till våtmarkernas sänkor och sedan vidare så att det blir en naturlig del av vattenflödet mot Igelbäcken. Vattnet ska så gott det går hanteras, avledas och renas genom synliga processer som är estetiskt tilltalande och anpassade efter våtmarkernas landskapskaraktär. Områdets naturliga källor tydliggörs och blir en del av den samlade landskapsberättelsen om vatten, geologi och terräng.

Det blå - Vatten

Gröna kanter

Byggda kanter

Korskällan Glissjöberg

Mötesplats vid vattnet

Det gröna - vegetation

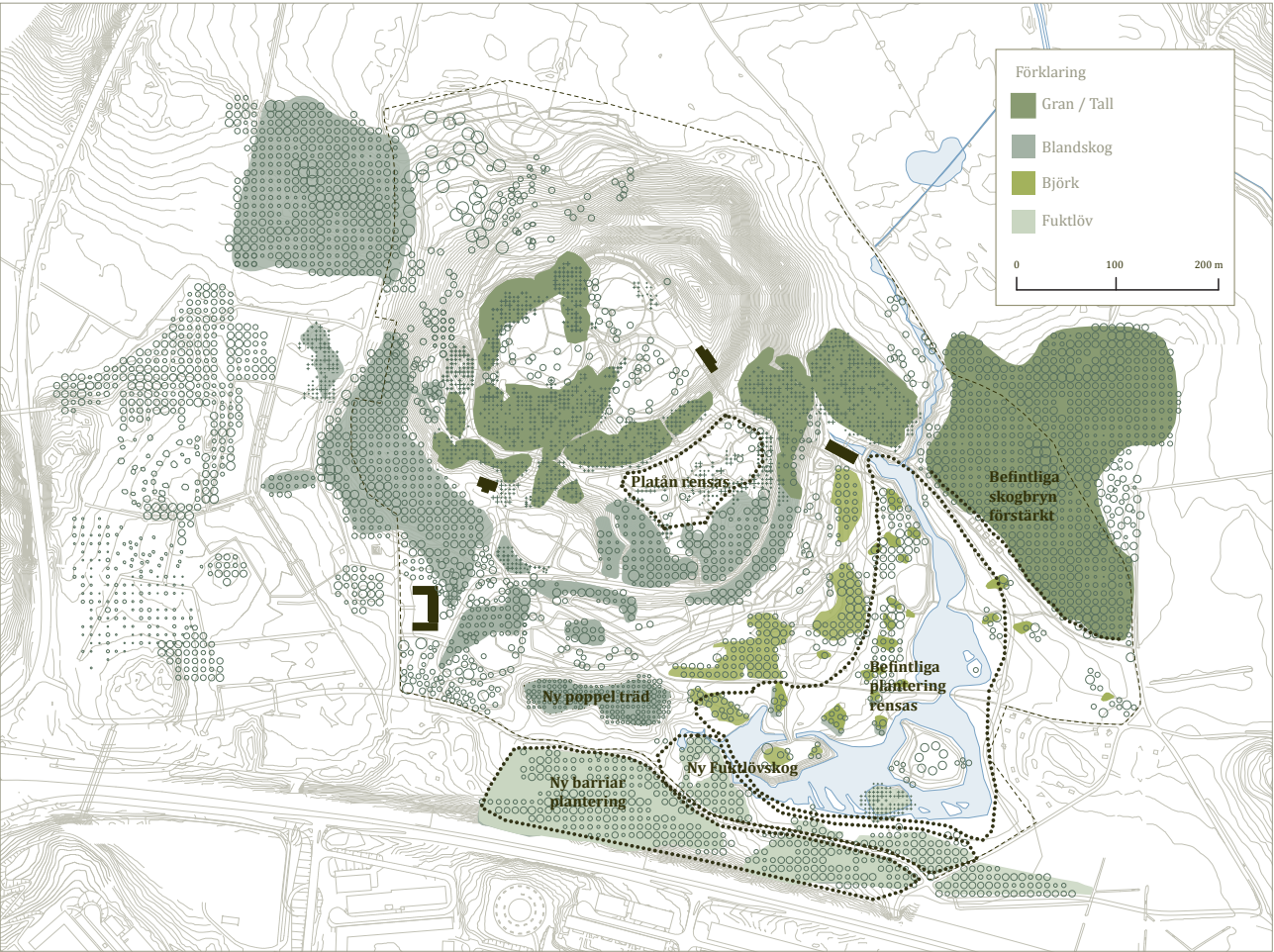
Förutom geologin och terrängen är det gröna ett av Järvafältets mest karakteristiska inslag. Det finns en stor variation och många olika nyanser i områdets grönytor och trädvolym, varför den befintliga vegetationen kommer att utgöra grundvalen för områdets gröna struktur.

Som utgångspunkter för landskapsläsningen och namngivningen av begravningskvarteren är de gröna strukturerna viktiga identitetsmarkörer och kommer att bevaras genom framtida skötsel och vård. Nyplanteringar föreslås med syfte att förstärka; förtätning och röjning kommer att genomföras i den mån de rumsliga, kulturlandskapsmässiga och gestaltningsmässiga förhållandena tillåter. De gröna inslagen ska vara tydliga i sin typologi samt erbjuda

ett varierat växtbestånd och djurliv.

Vegetations- och skötselprinciper som förstärker de enskilda trädlundarna, principer för övergångar, för undervegetation, skogsbryn, buskage, och växtval skall bibehållas. Det är önskvärt att klart definiera gränserna mellan begravningsöarna och de mellanliggande landskapspartierna genom att underhålla de befintliga kanterna längs vegetationspartierna och inskriva nya lundar på ett finkänsligt sätt.

Genom strukturen i den föreslagna planen och genom reservatsbestämmelserna kommer värdefulla grövre träd sparas och ytterligare träd planteras för att stärka spridningssambanden.

Det gröna - vegetation

Tallskog

Lövskog

Björkskog

Fuktlövskog

Skötsel och naturvård

För att säkerställa den biologiska mångfalden, den stora variationen av naturtyper och för att bibehålla öppna ytor kompletteras förslaget med relevanta skötselplaner i en framtida utveckling. Tanken är att använda sig av betesdjur, både ängs- och skogsbete i så stor utsträckning som möjligt. Ett framtida bete kan utveckla rekreativa och rumsliga värden inom området och motverka igenväxning. Öppna, ljusa ytor blandas med tätbevuxna. Begravningsplatsen bör utformas för en långsiktigt hållbar skötsel med hänsyn till befintliga värden som vegetation, solförhållanden och topografi.

Skötselnivåerna delas in i tre olika steg, högintensiv skötsel inom till exempel kvarter för kistgravar, medelhög intensitet av områden kring exempelvis kapell och minneslund och ex-

tensivt sköta ytor för områden med bete.

Öppna gräsytor bibehålls med hjälp av bete eller där det inte är möjligt slås årligen. Särskild hänsyn ska tas till skötseln av bryn- och gränzoner för att säkerställa rumsliga kvaliteter. Befintlig skog betas där det är möjligt.

Delar av våtmarksområdet kan efter etablering skötas extensivt, likt en fuktäng med rik årstidsväxling.

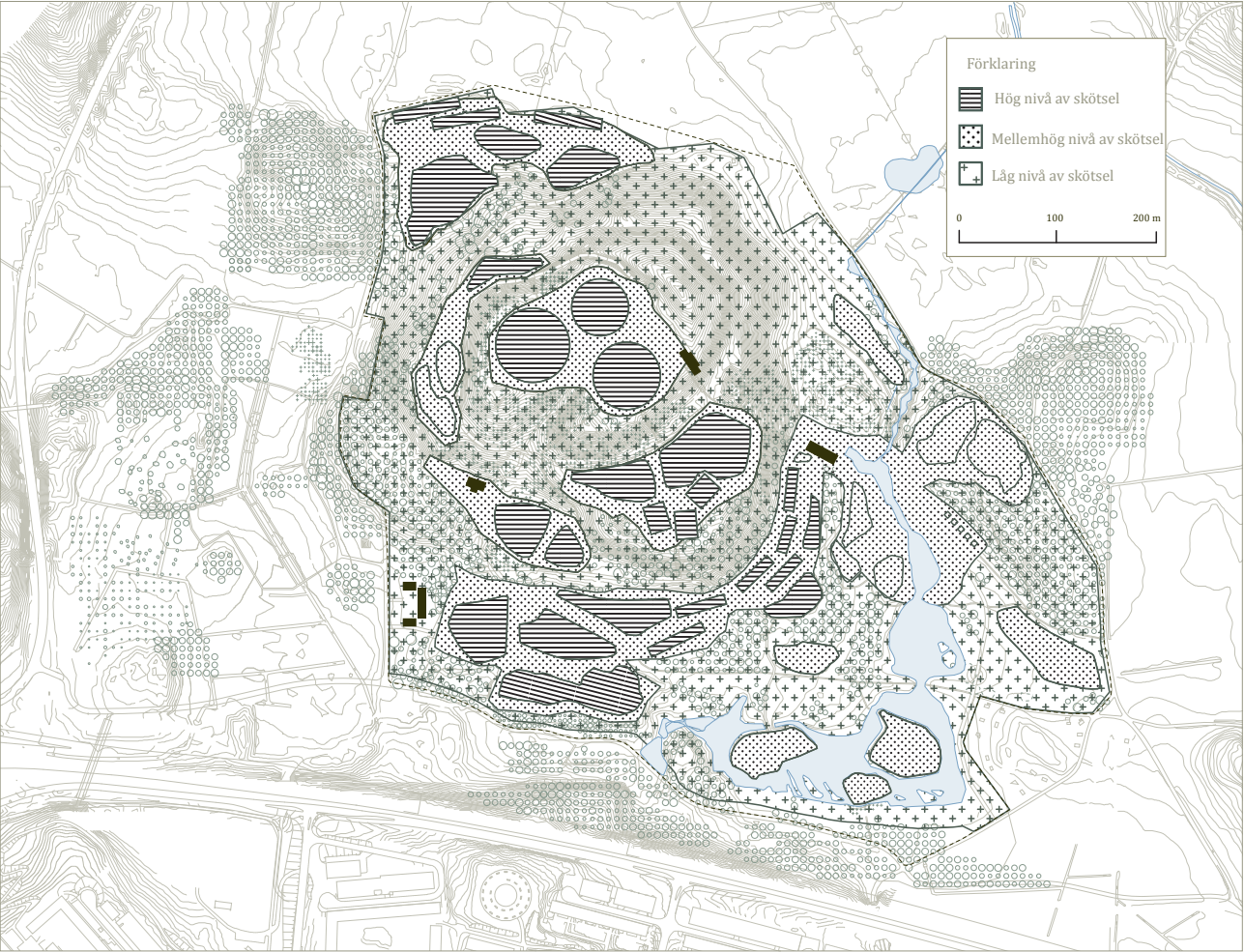
Granholmstoppens nordslänt hålls i fortsättningen öppen med bete likt nuvarande situation.

Ambitionen med skötselplanerna ska vara att öka eller bibehålla den biologiska mångfalden för varje specifik naturtyp.

Det kan uppnås med till exempel ett fortsatt eller ökat be-
testryck eller kompletterande frösådd. Skötselplanen ska
också ta hänsyn till hur området kan skötas rationellt och
hur landskapsbilden påverkas. Lokal variation inom en och
samma naturtyp kan med fördel främjas. Till exempel kan
våtmarksområdet varieras mellan en naturlig karaktär till
mer parklik vid kapellet, en variation med olika intensitet av
skötsel som följd. Etablering av ny naturmark bör ta hänsyn
till större, övergripande ekologiska sammanhang som till
exempel hur/om området kan bli del av befintlig spridning-
skorridor.

Hänsyn ska tas för hur området kan utvecklas över tiden med
succession av växter, utveckling av ängsmark och främjan-
det/ etablering av nyckelarter. Skötselplanerna ska säkerstäl-

la en koninuitet i skötsel och en möjlighet att planera för ett
rationellt sätt att sköta begravningsplatsen.

Skötsel och naturvård

Hög nivå av skötsel
Skogskyrkogården, Stockholm

Mellanhög nivå av skötsel

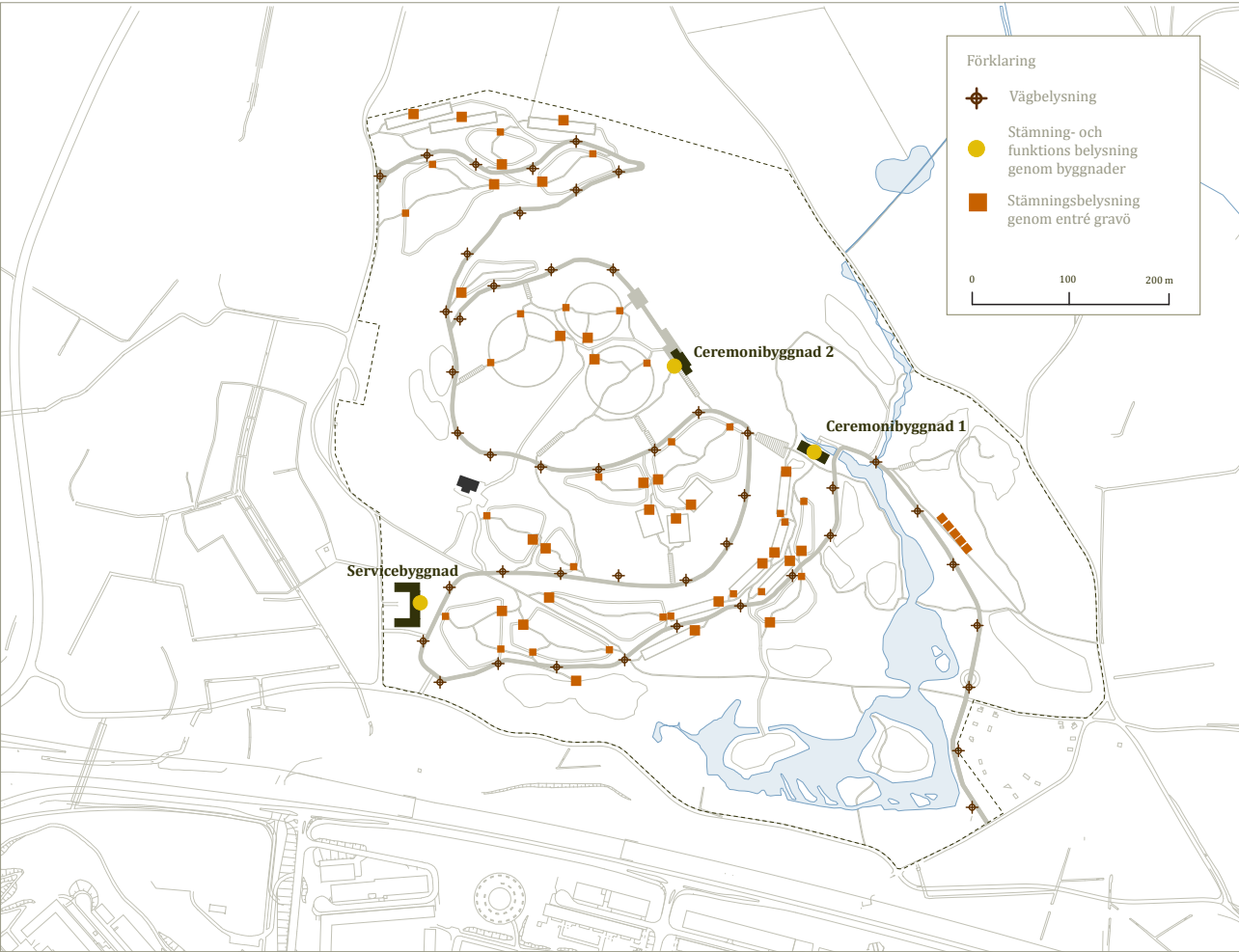

Låg nivå av skötsel, färbete

Belysning

Belysningen på Järva Begravningsplats ska garantera att man kan färdas tryggt, bidra till att definiera den infrastrukturella hierarkin samt ge en varm och inbjudande atmosfär åt byggnader och anläggningar. Intentionen är att Järva Begravningsplats ska ha en unik mörkeridentitet som gör platsen till en sevärdhet även efter solnedgången.

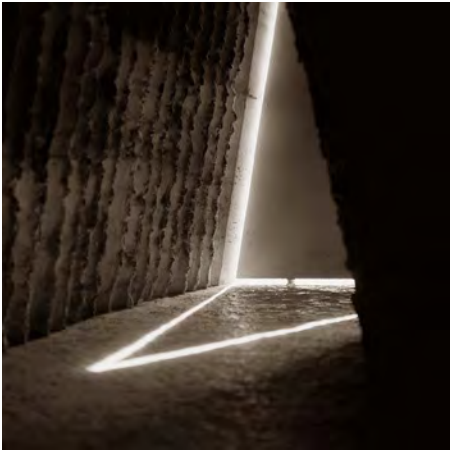
Den slingrande landskapsvägen kommer att kantas av låga lyktstolpar som ger trygg belysning för dem som färdas där. Belysningen vid öarnas entréer kommer att vara is-censättande och orienterande. Ceremonibyggnaderna och servicebyggnaden framhävs på ett diskret sätt med en klas-sisk arktektionisk belysning som svarar mot byggnadernas kvalitet och som skapar en balans mellan arkitektur och land-skap efter mörkrets inbrott.

Belysning

Ljus linje - landskapsvägen

Stämningen ljuspunkter vid entrébyggnader
Bruder Klaus Kapel, Tyskland av Peter Zumthor

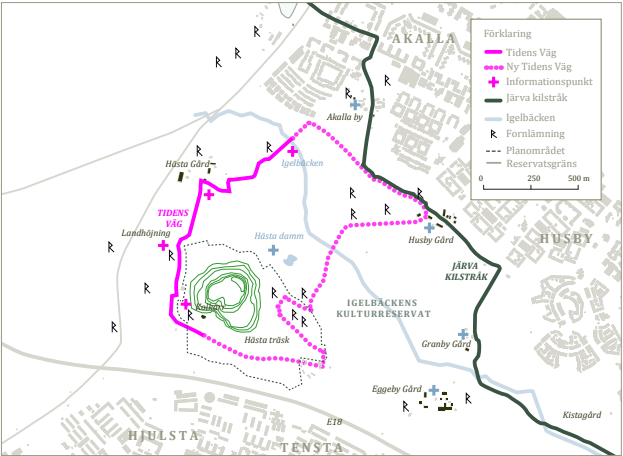

Atmosfär och funktionell belysning i byggnader
Helliga Korsets Kapell, Skogskyrkogården

Historska spår

Järvafältets rika historia gör sig ännu idag gällande med kulturella spår i landskapet. Flera av gårdarna på fältet har anor helt tillbaka till järnåldern, vilket både gravfält och runor vittnar om. Vägarna mellan gårdarna är bevarade och kantas av minnesstenar som berättar om dåtidens personligheter, resor och strider. Som skyltar, helt in i vår tid, informerar de oss om vår egen historia.

Tidens väg, som öppnades av Stockholms stad 2010, är en två kilometer lång kultur -och naturhistorisk vandring längs dessa vägar som korsat fältet sedan fornminnes tider. Skyltar längs vägen berättar om hur människorna här levde och hur landskapet formats genom tiderna. Inför detaljplan har det gjorts en kompletterande arkeologisk utredning (Arkeologisk utredning etapp 1 och 2, Arkeologikonsult)

Förslag till vidareutveckling av Tidens Väg

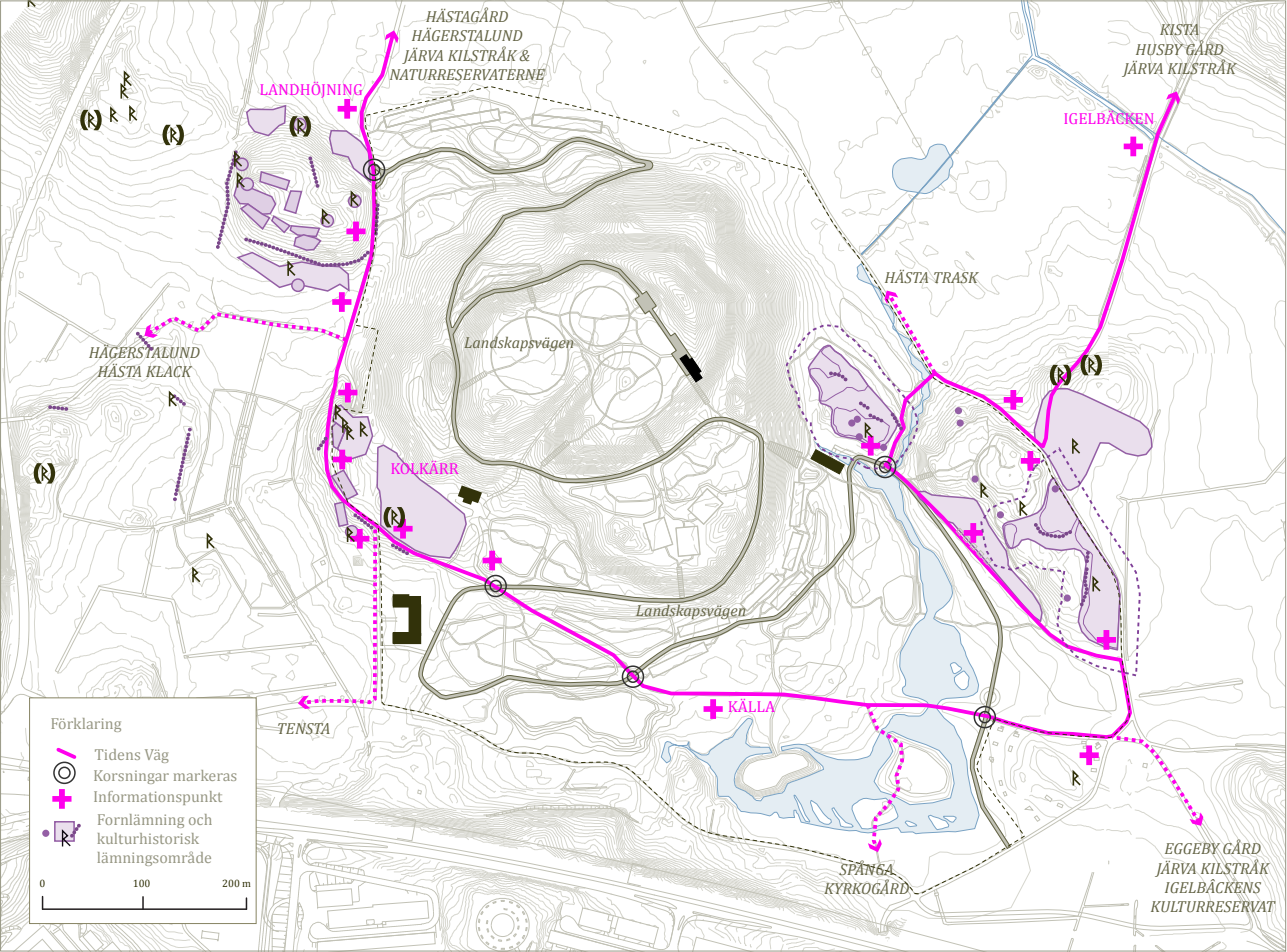
inom området för begravningsplatsen. Nya fornlämningar och spår av tidigt åkerbruk har påträffats i områdets östra och västra del.

Grundläggande i gestaltningen av den nya begravningsplatsen är att ta fasta på att landskapets historiska skikt fortsatt skall kunna upplevas och vara synliga när den nya begravningsplatsen står färdig. Föreslagna gravområden, placering av byggnader och vägar är gjord med hänsyn till befintliga fornlämningar.

Vårt förslag är att utvidga och utveckla Tidens väg till en cirkulär kultur -och naturhistorisk slinga, som lyfter fram de nyfunna arkeologiska sevärdheterna. I förslaget angränsar den till begravningsplatsen, men på vissa ställen sammanfaller den med begravningsplatsens stigsystem. Ibland korsar

den Landskapsvägen. På samma sätt ligger fornlämningarna längs Tidens väg ibland inom begravningsplatsens gränser och andra gånger utanför.

På så sätt kan de två projekten, begravningsplatsen och Tidens väg, samverka med varandra. Områden, där fornlämningarna ligger inom begravningsplatsen, kan markeras på ett finstämt sätt, t.ex. med ljussättning eller med lågmäld skyltning. Korsningar mellan Tidens väg och Landskapsvägen kan markeras platsspecifikt. En ökad integration mellan Tidens väg och begravningsplatsens vägnät skapar större tydlighet i området. Det blir lättare att upptäcka de historiska fynden, men också att förstå begravningsplatsens infrastruktur och dess förbindelse till omgivningarna.

Nätverk av arkeologiska och kulturhistoriska spår inom planområdet
Arkeologiska källa: Arkeologisk utredning etapp 1 och 2, Rapporter från Arkeologikonsult 2015:2896

Exempel på fornlämning i planområdet, stensträng

Exempel på skyltning i landskabet
Museum & Park Kalkriese, Osnabrück Tyskland

Unik ljussättning skapar identitet till en plats

Exempel på platsspecifik skyltning i landskabet
Museum & Park Kalkriese, Osnabrück Tyskland

Exempel på platsspecifik skyltning i landskabet
Museum & Park Kalkriese, Osnabrück Tyskland

Exempel på skyltning i landskabet
Museum & Park Kalkriese, Osnabrück Tyskland

Gestaltning av begravningsöar

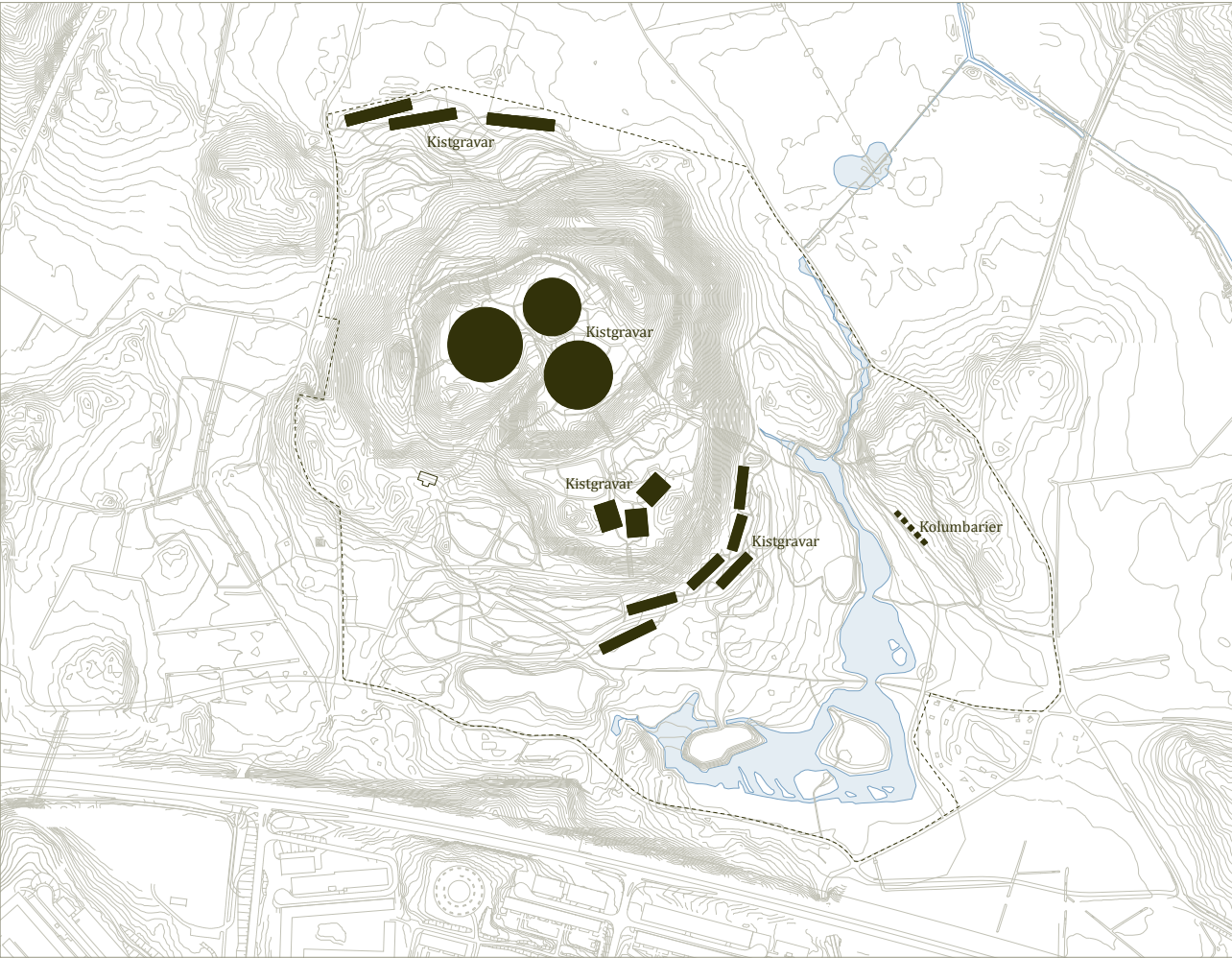
De byggda öarna

De byggda öarna avgränsas genom byggda hägn av trä. De byggda öarna inför en mellanskala mellan det stora landskapet och den enskilda människan. Det byggda hägnet upprättar mindre "horisonter" i det större landskapet. De byggda hägnen skapar en intressant rumslig kontrast till landskapets mjuka gröna trädvolym.

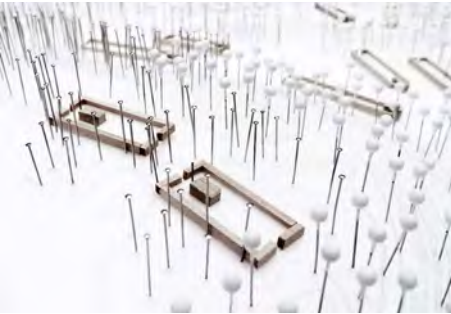
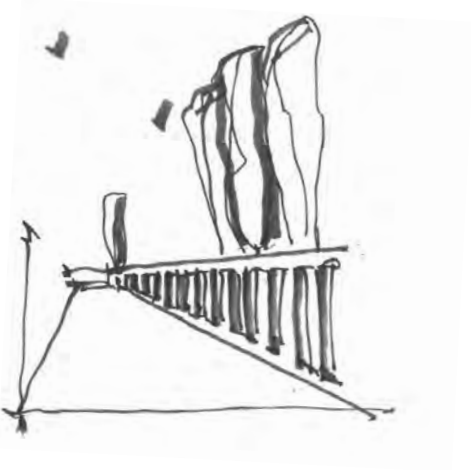
De byggda öarna passar för olika kistgravskick och ritualer inom en mindre och precis avgränsad miljö.

Ingången till varje enskild begravningsö markeras med en entré. Entrén består av en mindre byggnad, en grind eller en vattenpost som tydligt markerar övergången från landskap till begravningsö.

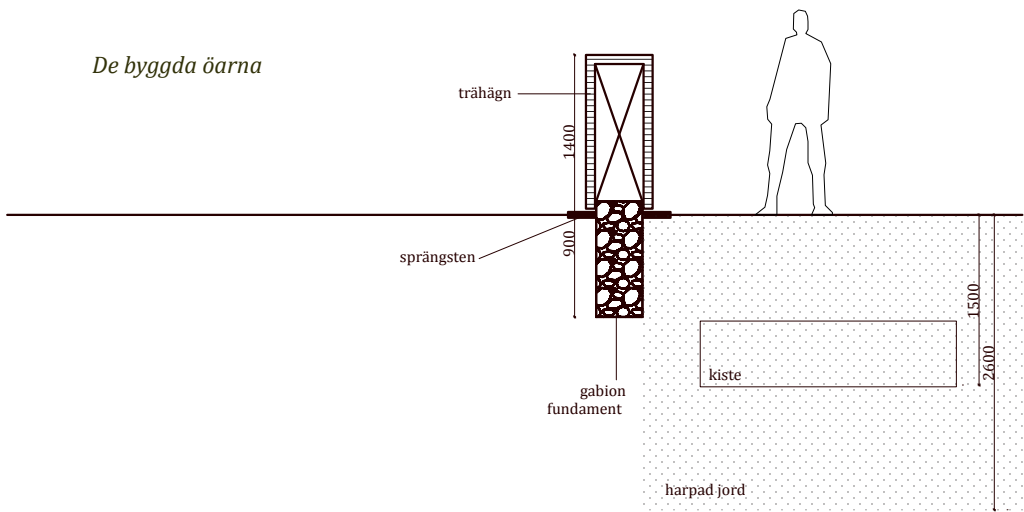
Alla hägn byggs upp med fundament av gabionmurar. Hägnen ska anpassas till befintlig topografi, som fristående hägn. Som fyllnad kan eventuellt befintlig sprängsten återanvändas. Sida av gabionmur kan helt eller delvis kläs med ekplankor så det samlade intrycket blir en tyngre bas som upplevs som solid i kontrast till en lättare överdel i trä.

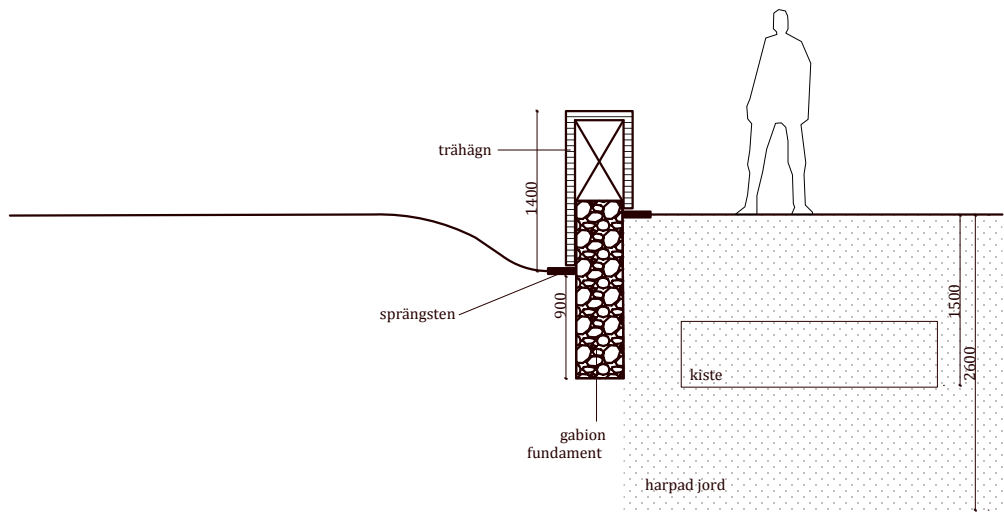
De byggda öarna

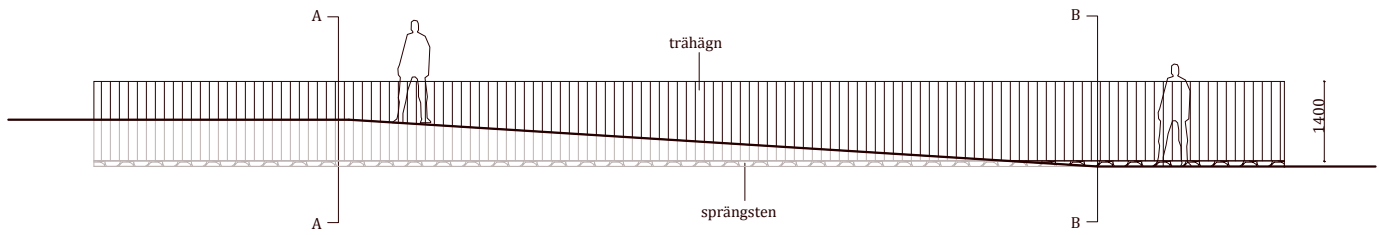
Kyrkogårds hägn
Grönland

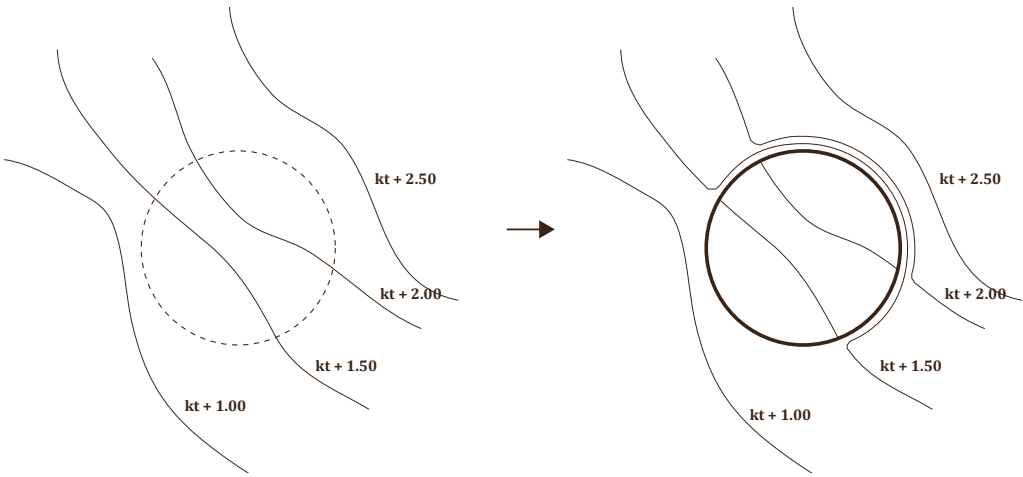
Princip snitt AA

Princip snitt BB, terränganpassning

Princip fasad

Plan princip, terränganpassning

Konstbänken i Ringe
Poul Ingemann

Träkonstruktion
Museo Del Agua av Juan Domingo Santos

Sprängsten

Landskapsöarna

Landskapsöarna avgränsas med **ha-ha-diken** – låga diken i terrängen. Ha-ha-dikets mjuka linje bildar en elegant och precis gräns som nästan omärkligt smälter in i terrängen. Ha-ha-diket är en grävd fördjupning vars insida förstärks med träinklädd sten – gabion. Den motsatta sidan utgörs av en gräsklädd sluttning.

Landskapsöarna utnyttjar marken effektivt där det är möjligt med kistgravsättningar och avgränsningen med ha-ha-dikena kan även fungera som skydd mot större djur.

Ingången till varje enskild begravningsö markeras med entré. Entrén består av en mindre byggnad, en grind eller en vattenpost som tydligt markerar övergången från landskap till begravningsö. Entrén kan kompletteras med träd i

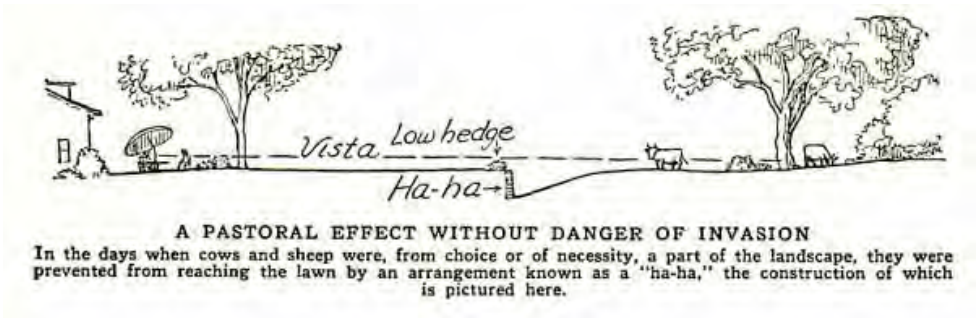
grupper.

Marken inom landskapsöarna följer naturliga lutningar och höjdskillnad i landskapet, om det är möjligt att klara kraven på tillgänglighet.

Ha-ha diken byggs upp med fundament av gabionmurar och anpassas befintlig topografi. Som fyllnad kan eventuellt befintlig sprängsten återanvändas och sida av gabioonmur kan helt eller delvis kläs med ekplankor. Ett referensprojekt med träbeklädnad på mur är det snart femtio år gamla hägnet ritat av landskapsarkitekt C.Th Sörensen vid skulpturparken i Anglibygningen i Herning, Danmark. Där avgränsas en rund, försänkt gräsyta (med en diameter på ca 70 meter) av lodräta ekplankor monterade på stenfundament.

Landskapsöarna

Ha-ha-diken

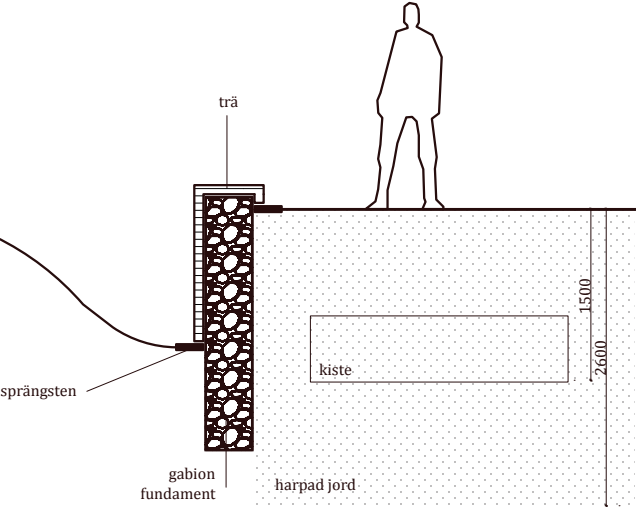

Ha-ha-diken
Rousham House, England

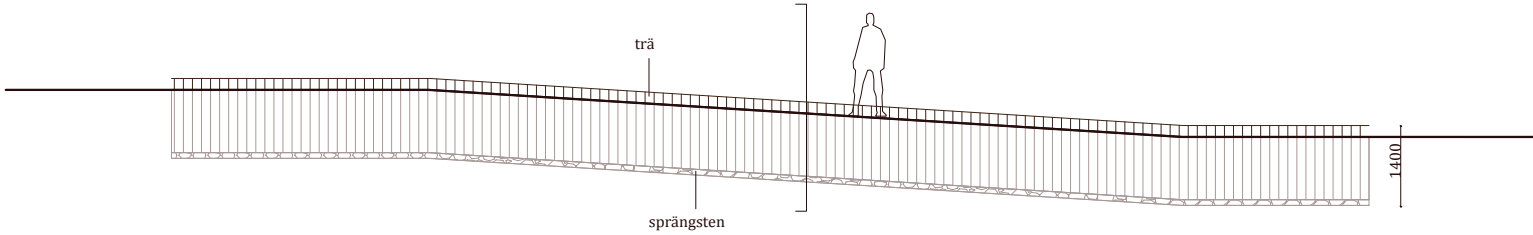

Grön ha-ha-diken

Landskapsöarna

Princip snitt

Princip fasad

Träbeklädnad
Skulpturparken, Herning av C. TH. Sørensen

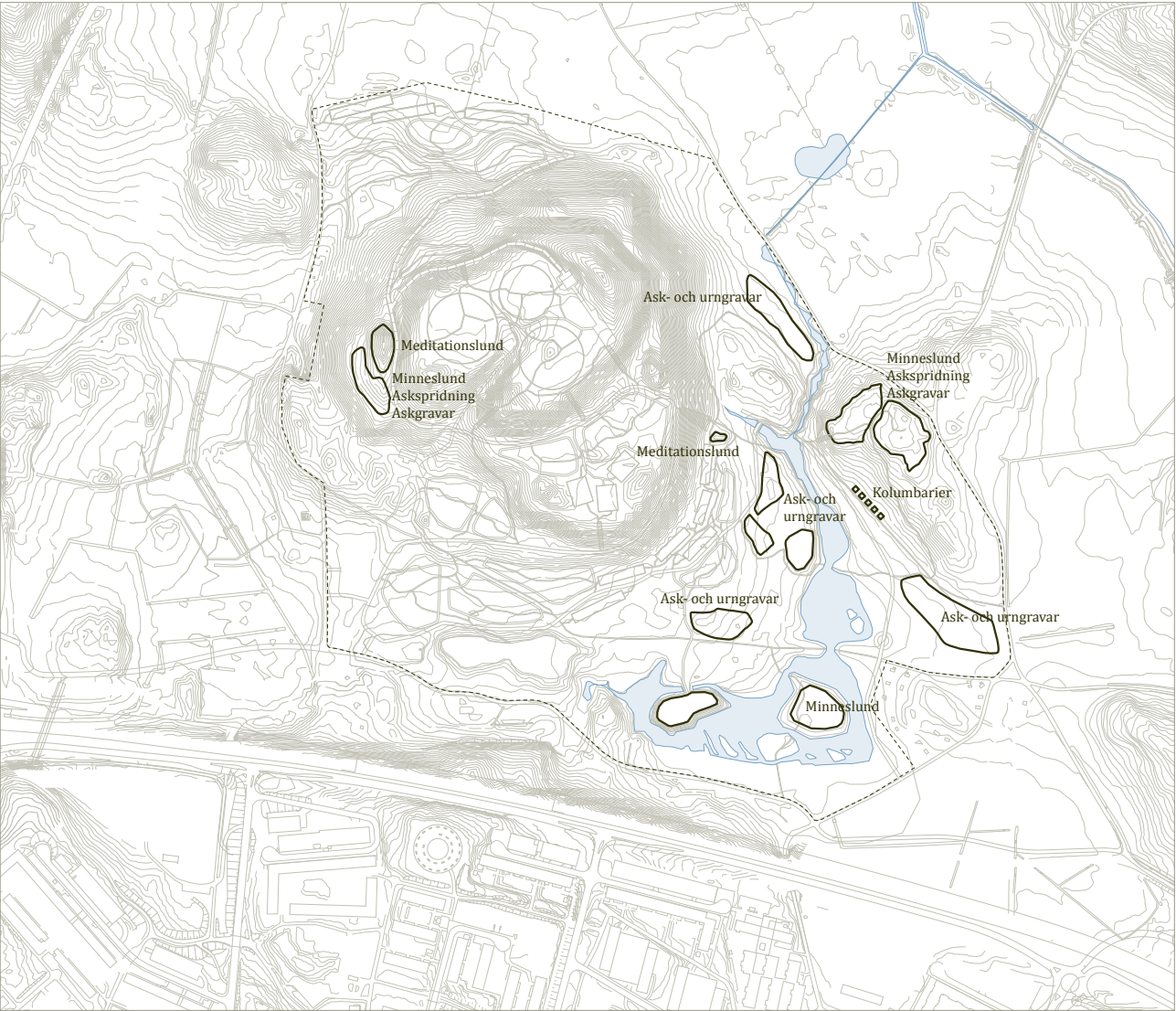

Ha-ha-diken
Rousham House, England

De markerade öarna

De markerade öarna utformas som **lätta stensättningar** för att markera en exakt gränsen och peka ut en särskild plats i det större landskapet.
De markerade öarna möjliggör andra gravskick än kistgravar, såsom minneslundar med utsmyckningsplatser, ask- och urngravar och meditationslundar.

Anslutningen till de markerade öarna och utsmyckningsplatser sker via tillgängliga landskapsstigar.
Som material kan eventuellt återanvändas befintlig sprängsten.

De markerade öarna

Meditationslund
Skogskyrkogården, Stockholm

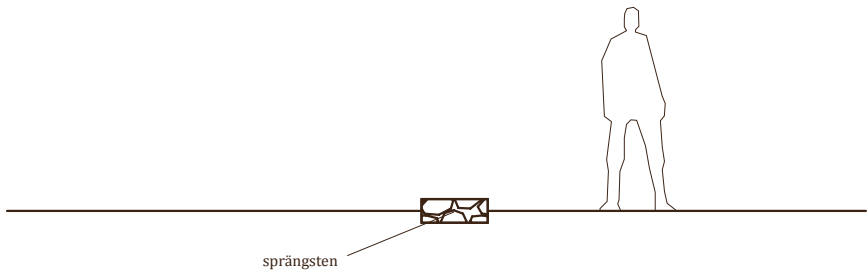
Meditationslund allhelgona afton
Skogskyrkogården, Stockholm

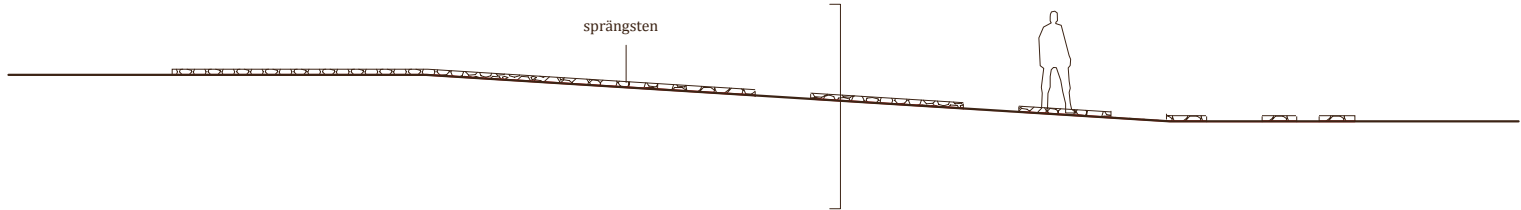
Utsmyckningsplats allhelgona kväll

De markerade öarna

Princip snitt

Princip fasad

Skeppssättning

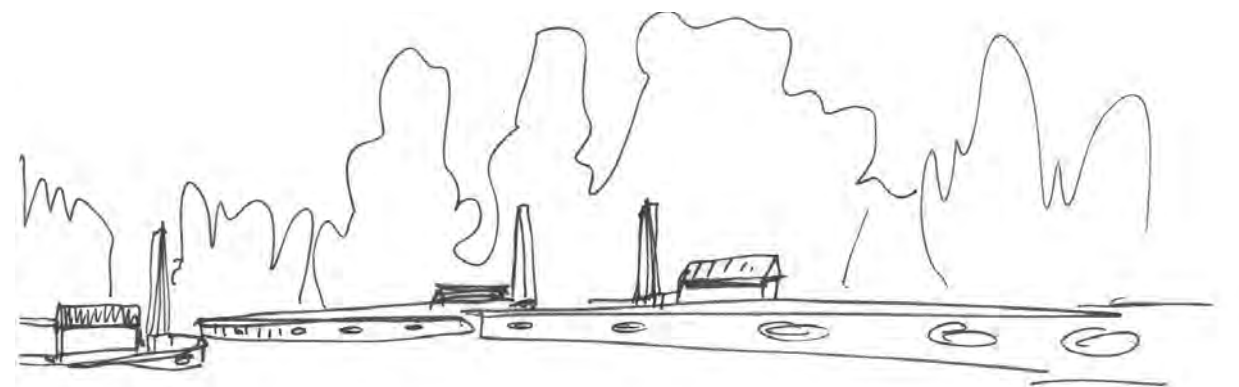
Kongenshus Mindepark
C. TH. Sørensen

Exakt gräns i fält

GLÄNTORNA

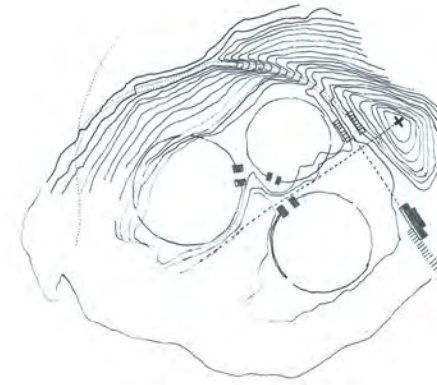

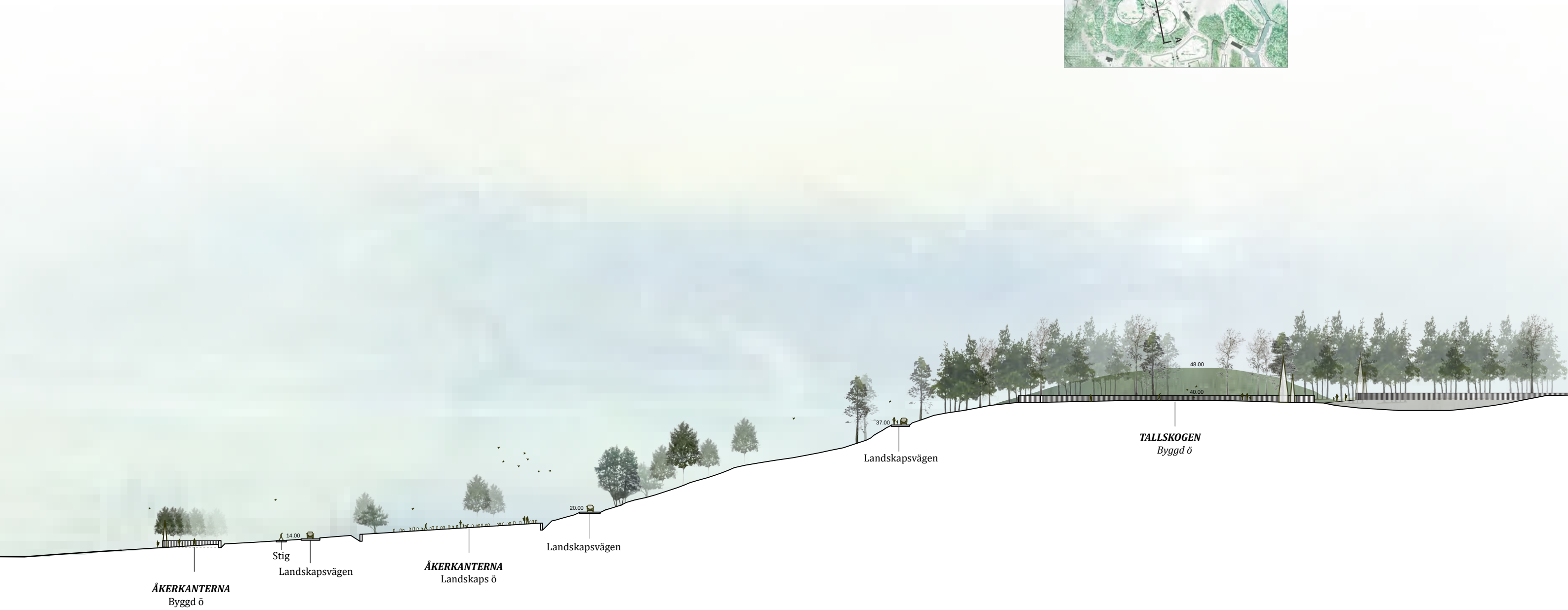
7/ BEGRAVNINGSKVARTER OCH ÖAR

Tallskogen

Tallskogen är belägen på områdets högsta punkt, det vill säga Granholmstoppens höjd. Området består idag av öppen gräsmark, blandskog och buskvegetation. Granholmstoppens norra sida präglas av en öppen karaktär med vid utsikt över det omkringliggande Järvafältet.

På höjden växer tall. Mitt på toppen placeras större gravlundar mellan de resliga tallarna. Gravlundarna har utsikt över landskapet mellan träden och inhägnas av sidor i trä. Tallskogen är tänkt att bestå av byggda öar med kistgravar.

TALLSKOGEN, planutsnitt

TALLSKOGEN
Byggd ö

Landskapssnitt AA

Blandskogen

På Granholmstoppens sidor återfinns Blandskogen. Området består idag av öppen hagmark och skogsdungar.

Gravlundar placeras inne i den öststra blandskogen, på kanten av branten. Blandskogen utvidgas något så att gravplatserna bildar gläntor i skogen.

Blandskogen är tänkt att bestå av landskapsöar och byggda öar med kistgravar. De byggda öarna inhägnas av höga sidor i

trä med portar i vardera änden.

Då det är långt från platån till ceremonibyggnaderna anläggs här en toalettbyggnad.

BLANDSKOGEN, planutsnitt

Prior Park, England

BLANDSKOGEN

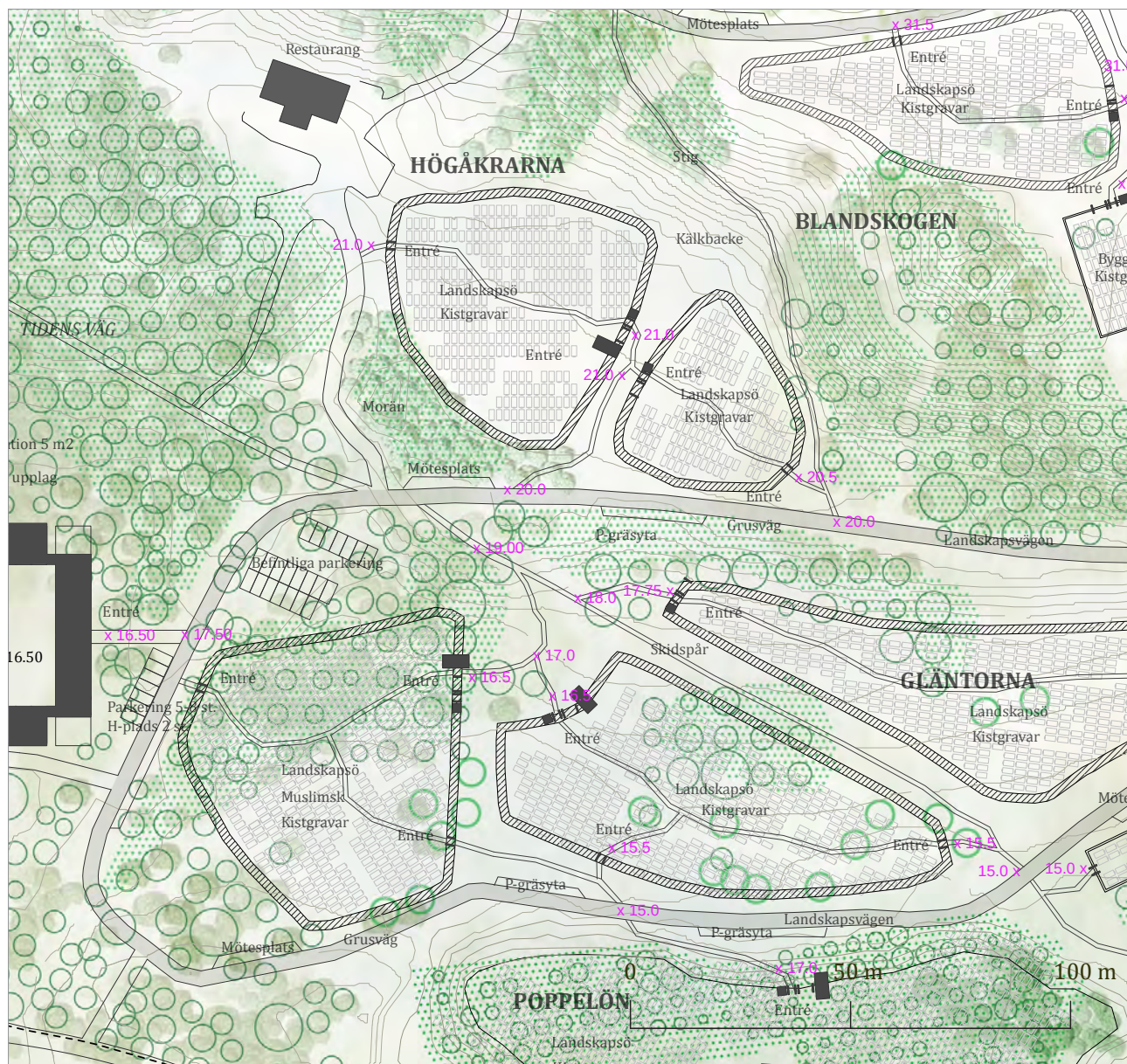

GLÄNTORNA

Högåkrarna

Högåkrarna ligger på Granholmstoppens slänter. Området består idag av öppen gräsmark och partier av barrskog och blandskog. Området har varierande höjdförhållanden med platåer som angränsar till vegetationbeksädda sluttningar.

På Granholmstoppens lägsta platåer ligger Högåkrarna som öppna gräsytor vid foten av toppens branta stigningar. Högåkrarna är tänkta att bestå av landskapsöar med kistgravar.

HÖGÅKRARNA, planutsnitt

Foto från området

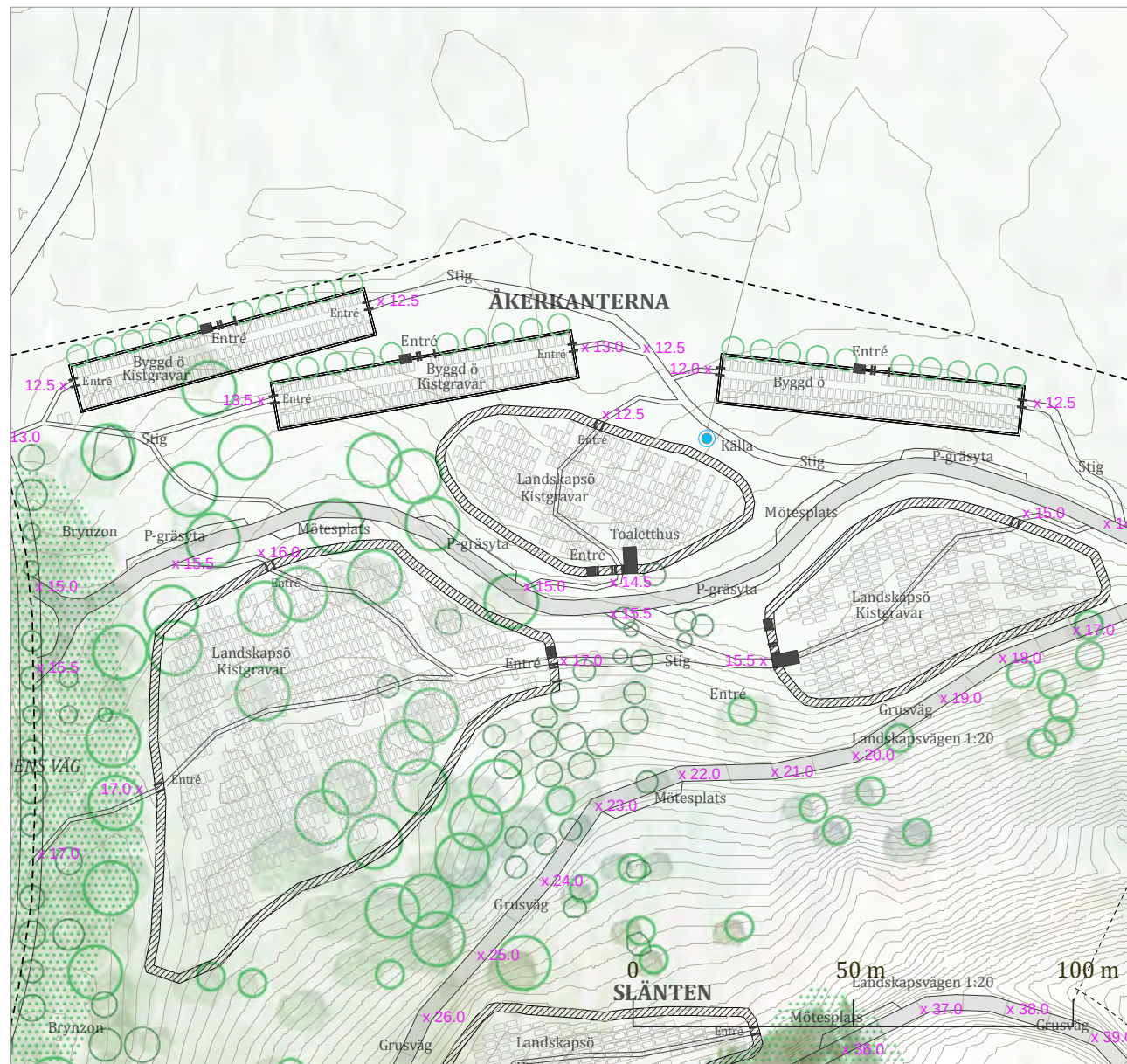

Åkerkanterna

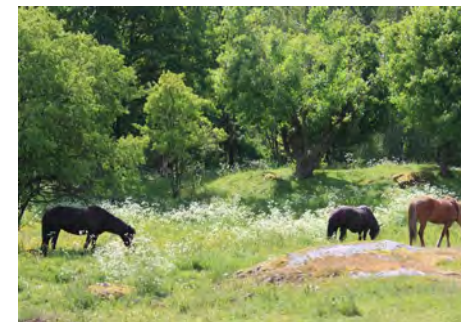
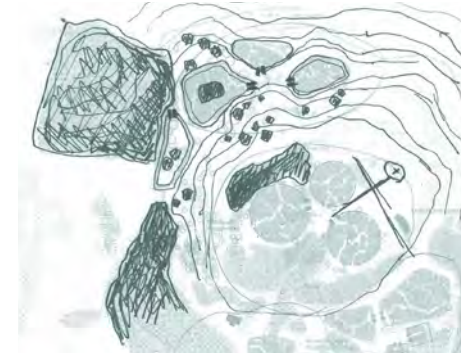
Ett öppet fält i norr, där Granholmstoppen möter Igelbäckens öppna landskap. Mot norr dyker åkrarna från Håsta gård upp, som grannar till begravningsområdet. Åkrarna lyfts fram av sin tydliga geometri som kompletteras med låräckor av höga lövträd som vajar vackert i vinden och avgränsar området. Åkerkanterna är tänkt att bestå av landskapsöar och byggda öar med kistgravar.

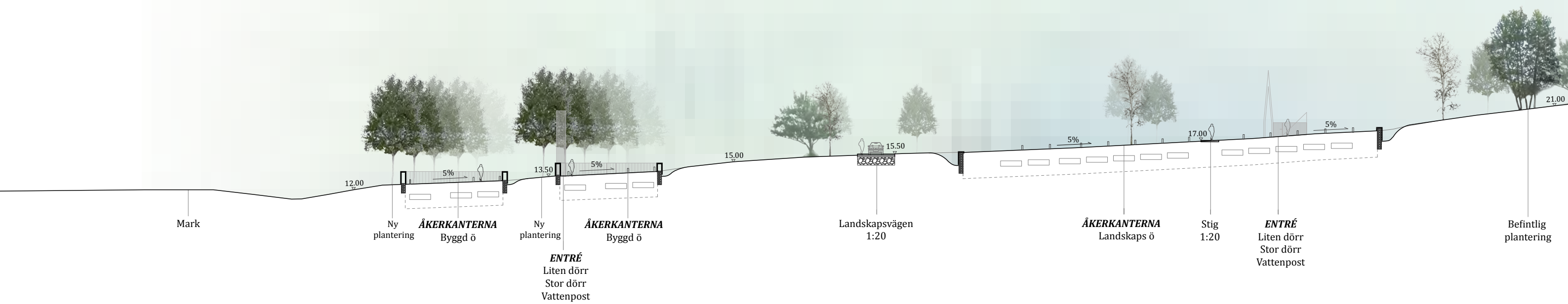
Slänten

I den nordvästra slutningen ligger Slänten. Med Gränholmstoppen i ryggen blickar man här ut över de öppna fälten i norr. I förgrunden planteras höga smala träd. Slänten är tänkt att bestå av markerade öar med ask- och urngravar samt meditationslund.

ÅKERKANTERNA och SLÄNTEN, planutsnitt

Landskapssnitt CC

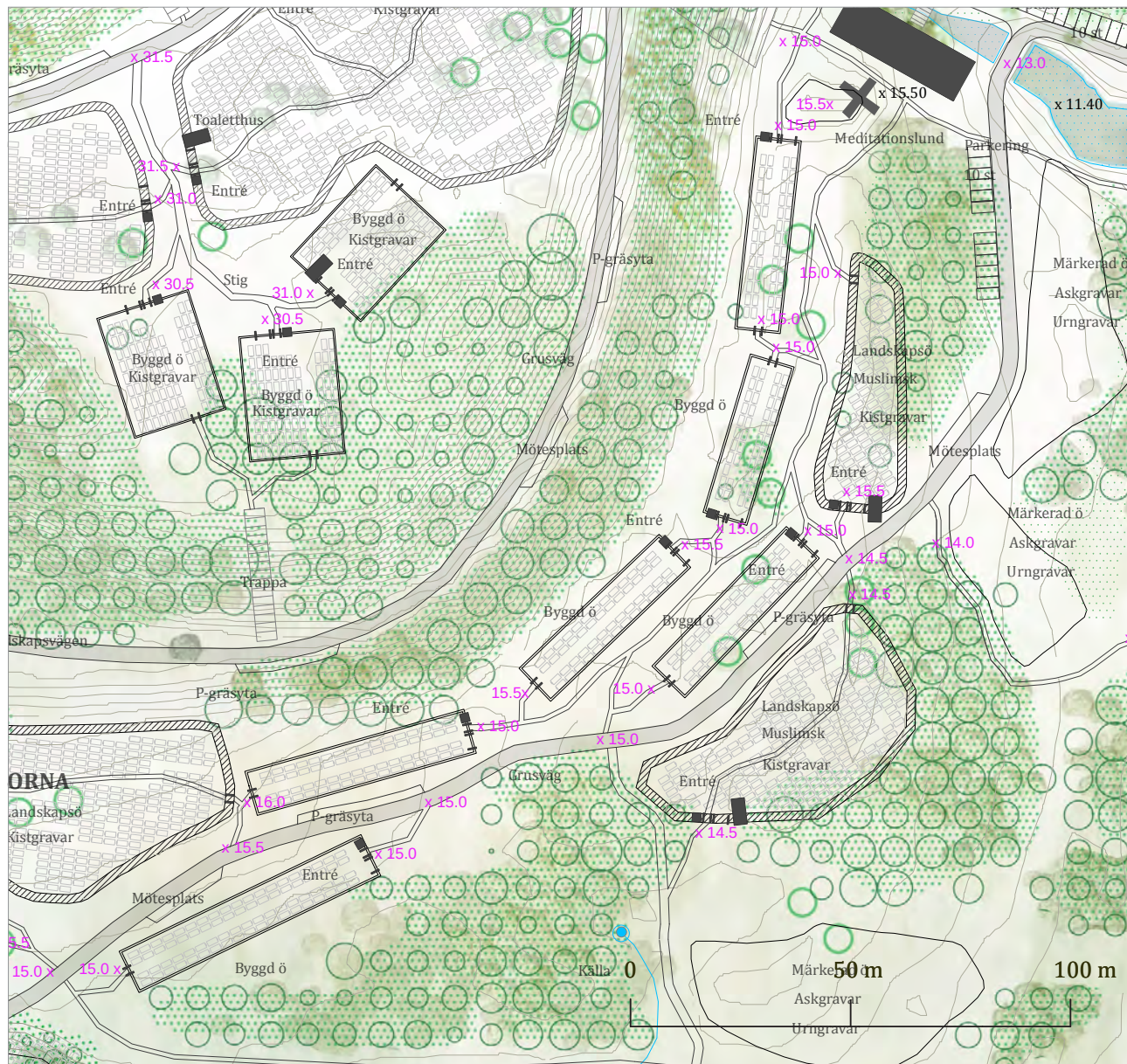

Landskapssnitt CC

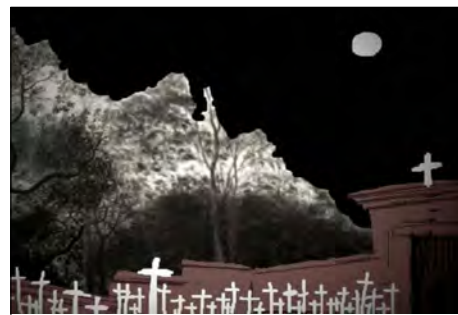
Gläntorna

Gläntorna är avlånga begravningslundar som ligger sida vid sida i bland- och björkskogens ljusa gläntor. Som skepp mellan ”skogsöarna”.

Gläntorna är tänkta att bestå av landskapsöar och byggda öar med kistgravar. De byggda öarna utformas som slutna enheter med sidor av trä eller sten.

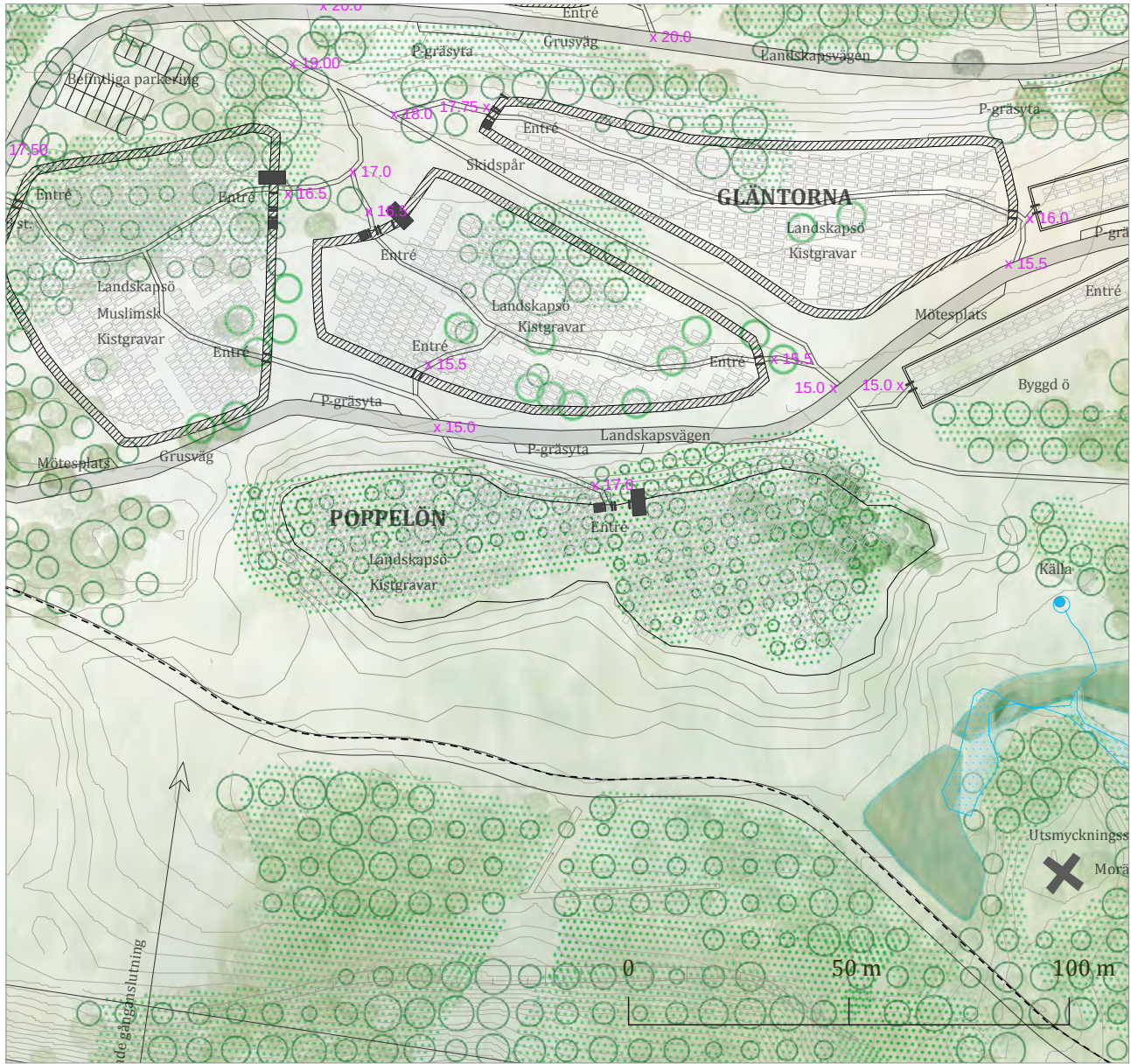

GLÄNTORNA, planutsnitt

Poppelön

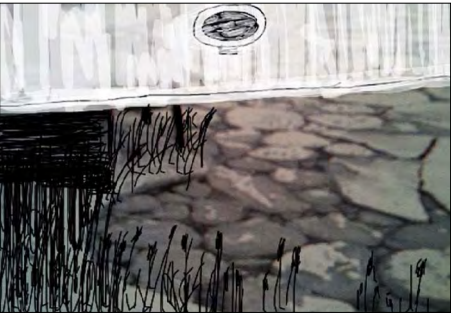
Poppelön ligger som en gräsklädd platå i låglandets kant. På ön planteras höga slanka träd med pelarform och kanterna smyckas av gräs, iris, ängsblommor, mindre träd och buskar. Poppelön definieras som terrängförhöjning och innehåller kistgravar.

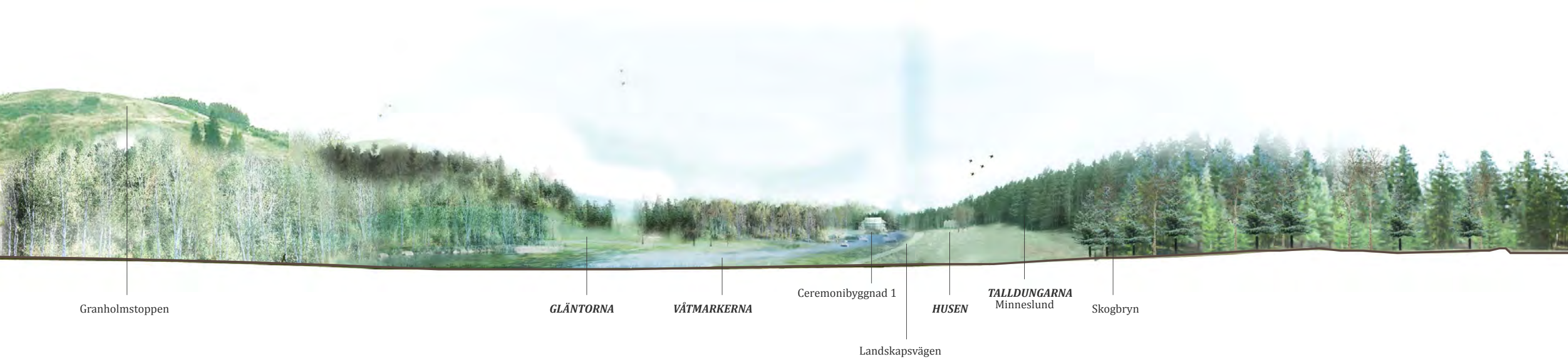

POPPELÖN, planutsnitt

Poppelön, Jean-Jacques Rousseaus grav

Landskapssnitt CC

Talldungarna

På en liten höjd i öster ligger Talldungarna som är minneslundar. Från dungen blickar man ut mot Igelbäckens öppna landskap i norr och den nya våtmarken i sydost. Talldungarna är tänkt att bli minneslund med utsmykningsplatser.

Husen

Med utsikt över våtmarkerna på skogsbrynets östra sida placeras Husen. Husen står på rad, som förstörade bikupor med skogen som bakgrund. Husen är tänkta att bestå av kolumbarier för urnor.

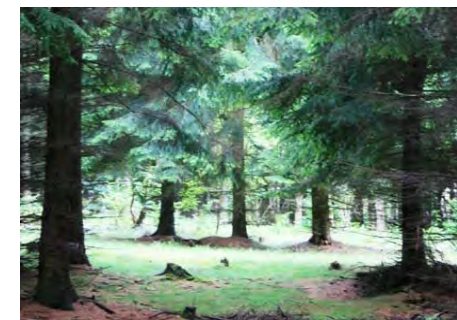
Våtmarkerna

De delar av planområdet som idag har våtmarkskaraktär och höga grundvattennivåer är tänkta att förstärkas med öppna vattenspeglar och våtmarksväxtlighet. Detta ger, förutom estetiska kvaliteter, möjlighet att förbättra områdets biologiska mångfald och på ett naturligt sätt ta hand om yt- och dränvattnen i området.

Våtmarkerna är tänkta att innehålla markerade öar med ask- och urngravar samt minneslund.

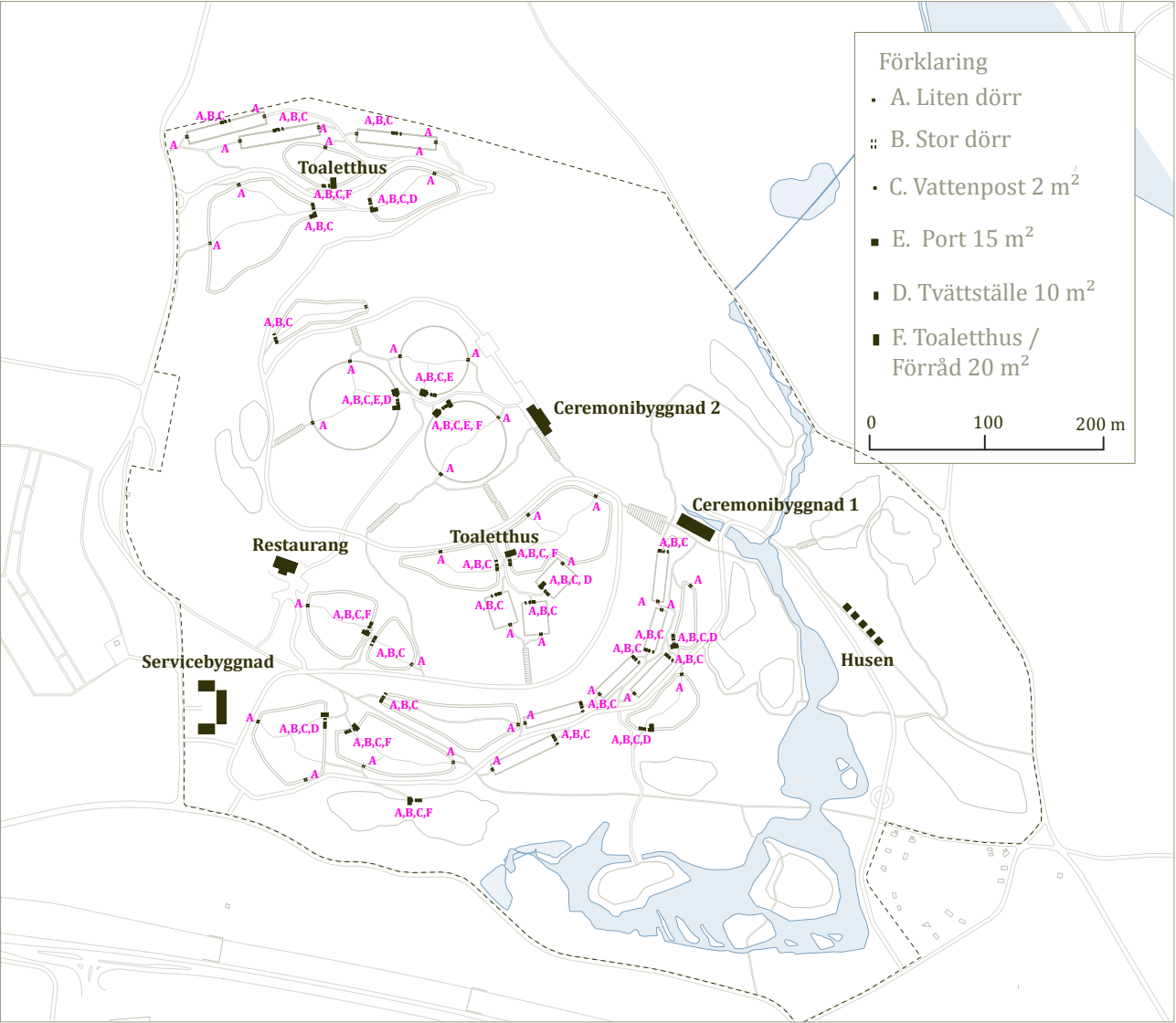
TALLDUNGARNA, HUSEN OCH VÅTMARKERNA, planutsnitt

8/ BYGGNADER

Entrébyggnader
I mindre entrébyggnader, som samtidigt fungerar som ingångar till begravningsöarna, inhyses begravningsplatsens faciliteter. Faciliteter som deponi, rinnande vatten, vindskydd och toaletter. Dessa faciliteter ska passa för olika religiösa traditioner och skick. Entrébyggnaderna är utformade som en arkitektonisk familj där varje byggnad uttrycker en klar funktion såsom exempelvis port, vattenpost, uppehållsrum och vindskydd, tvättfaciliteter vid de muslimska gravarna, depå eller toalettbyggnad. I samband med ha-ha hägn kompletteras byggnaden med bro för en tillgänglig entré till gravområdet.

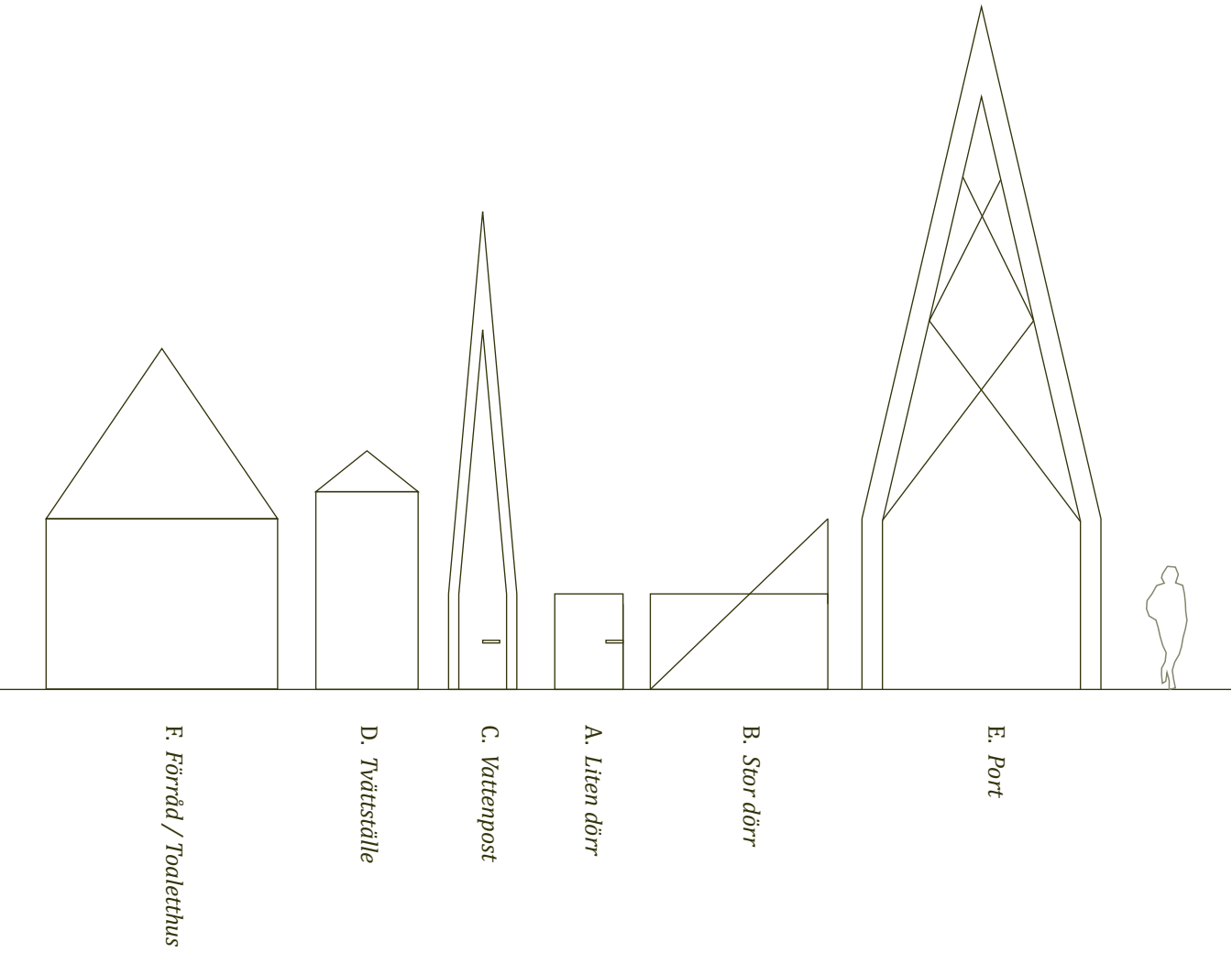
Entrébyggnaderna kan kombineras på olika sätt och fungerar bra i olika skalsteg så att storleksförhållandet balanseras med en mänsklig skala. De bildar en familj av små trähus som tydliggör och ger överblick i landskapet. Entrébyggnaderna tjänar nämligen en väsentlig funktion i det att de markerar möjliga ingångar till begravningsöarna. De upprättar en mellanskala och fungerar som en förbindelse mellan människan och det större landskapet. Entrébyggnaderna skrivs in som tydliga orienterings- och hållpunkter i landskapet. Entrébyggnaderna utförs i trä och ges en högkvalitativ utformning som skänker värdighet åt området.

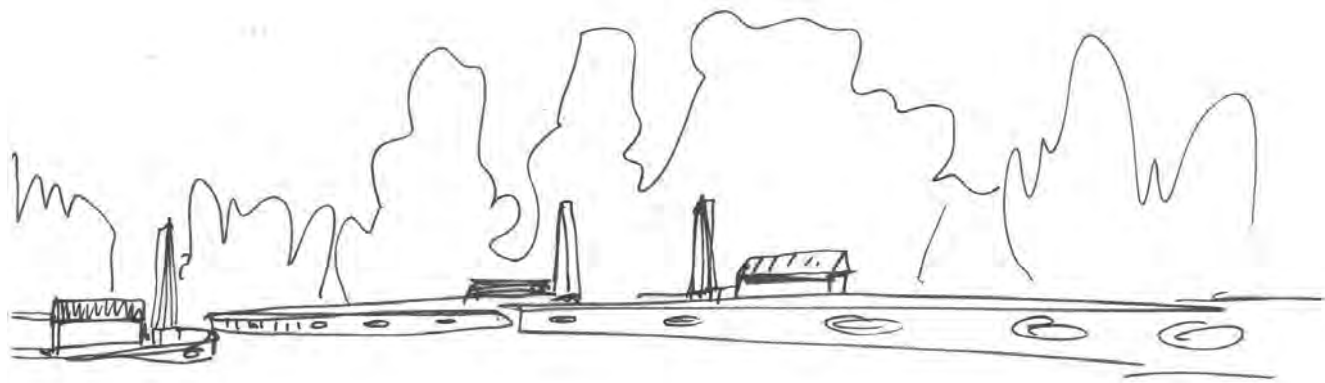
Byggnader

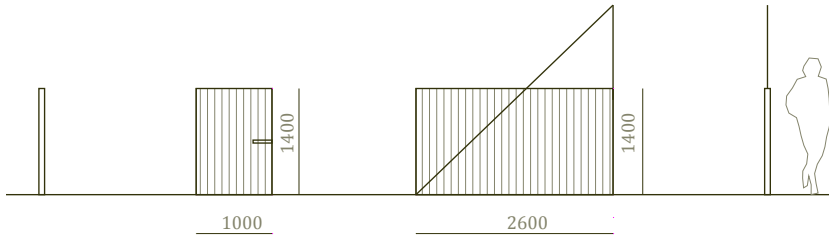
TALLSKOGEN

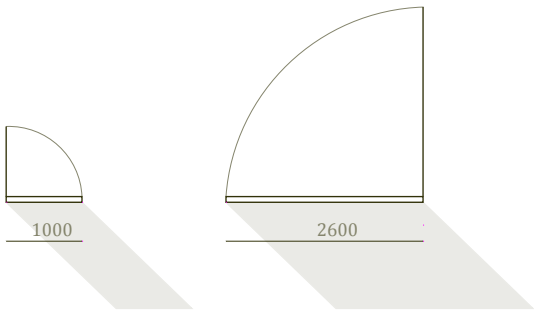
Entrébyggnader familj och släktskap

Entrébyggnad - A. Liten dörr och B. Stor dörr

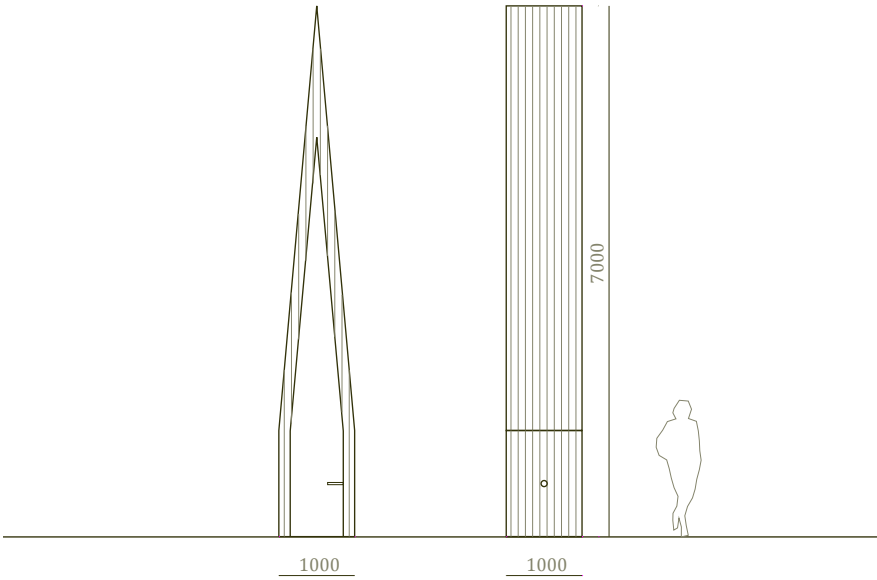

Fasad, 1:100

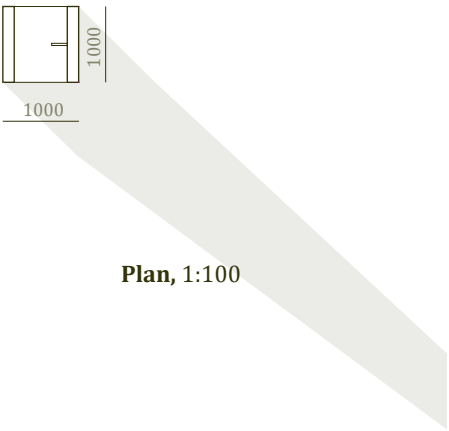

Plan, 1:100

Entrébyggnad - C. Vattenpost

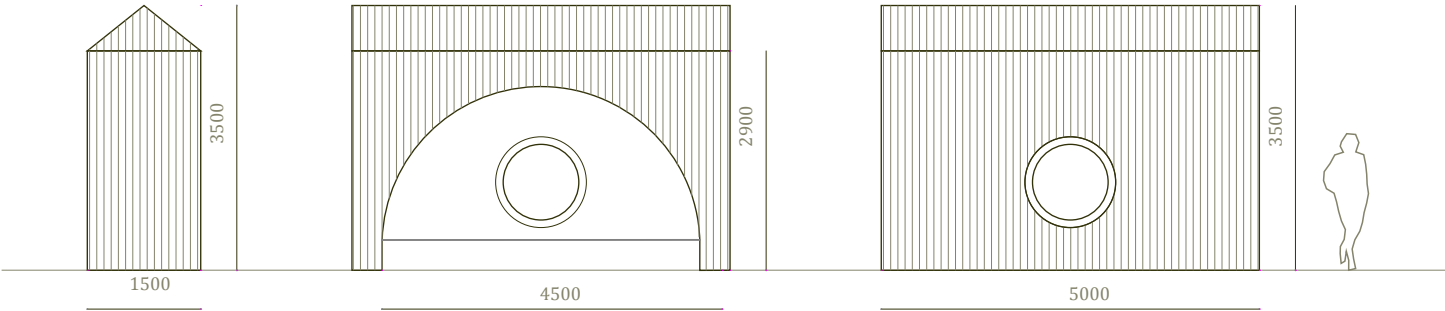

Fasad, 1:100

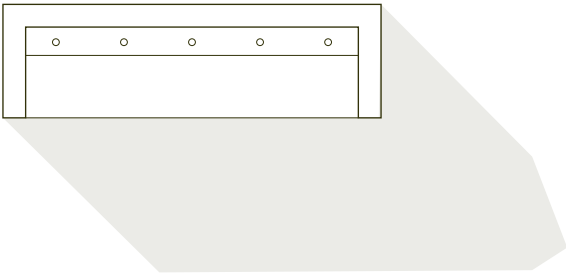

Plan, 1:100

Entrébyggnad - D. Tvättställe

Fasad, 1:100

Plan, 1:100

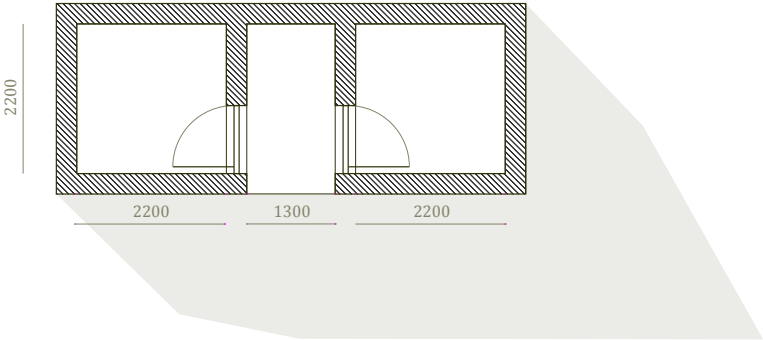

Tvättställe

Entrébyggnad - F. Förråd / Toaletthus

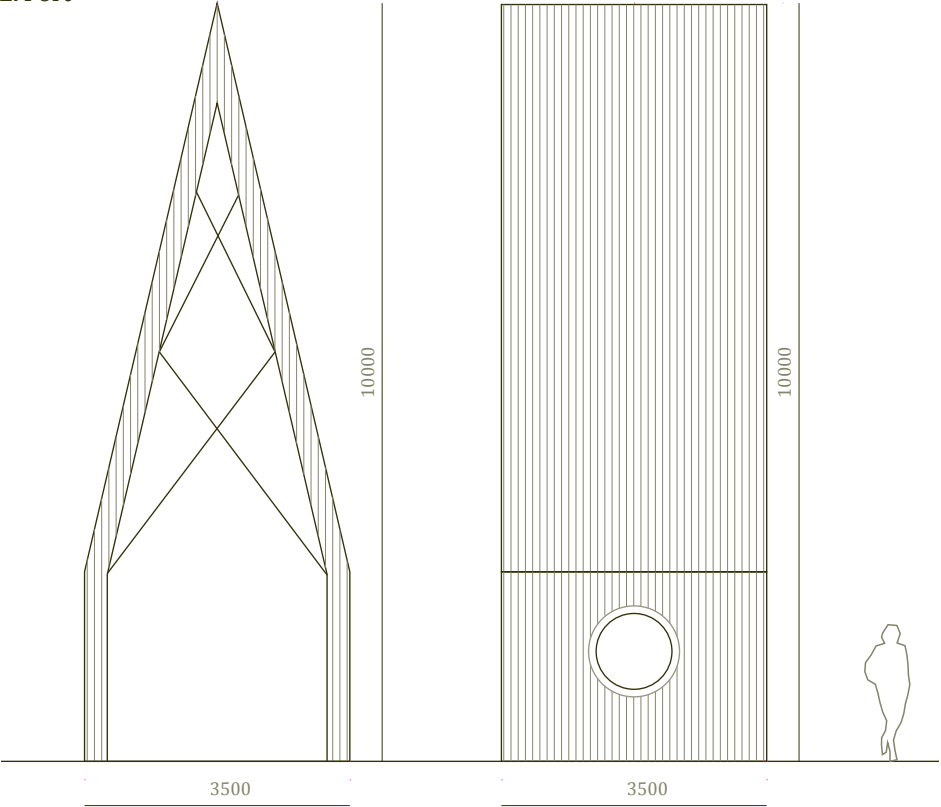

Fasad, 1:100

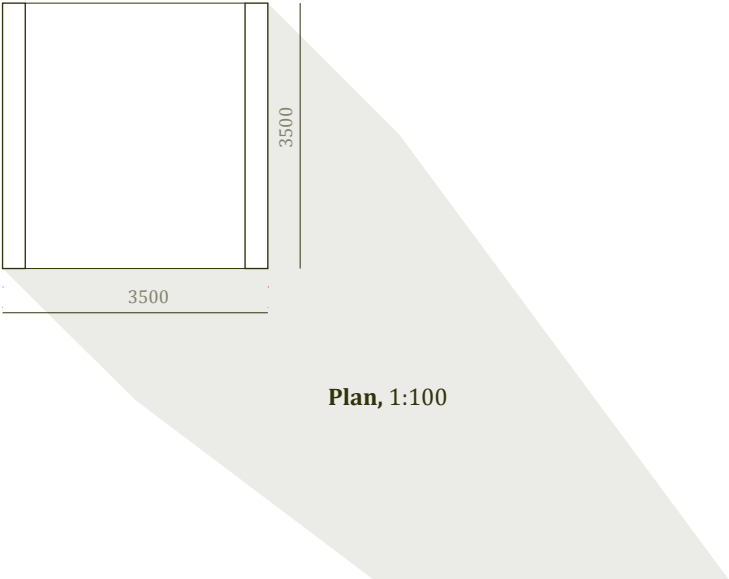

Plan, 1:100

Entrébyggnad - E. Port

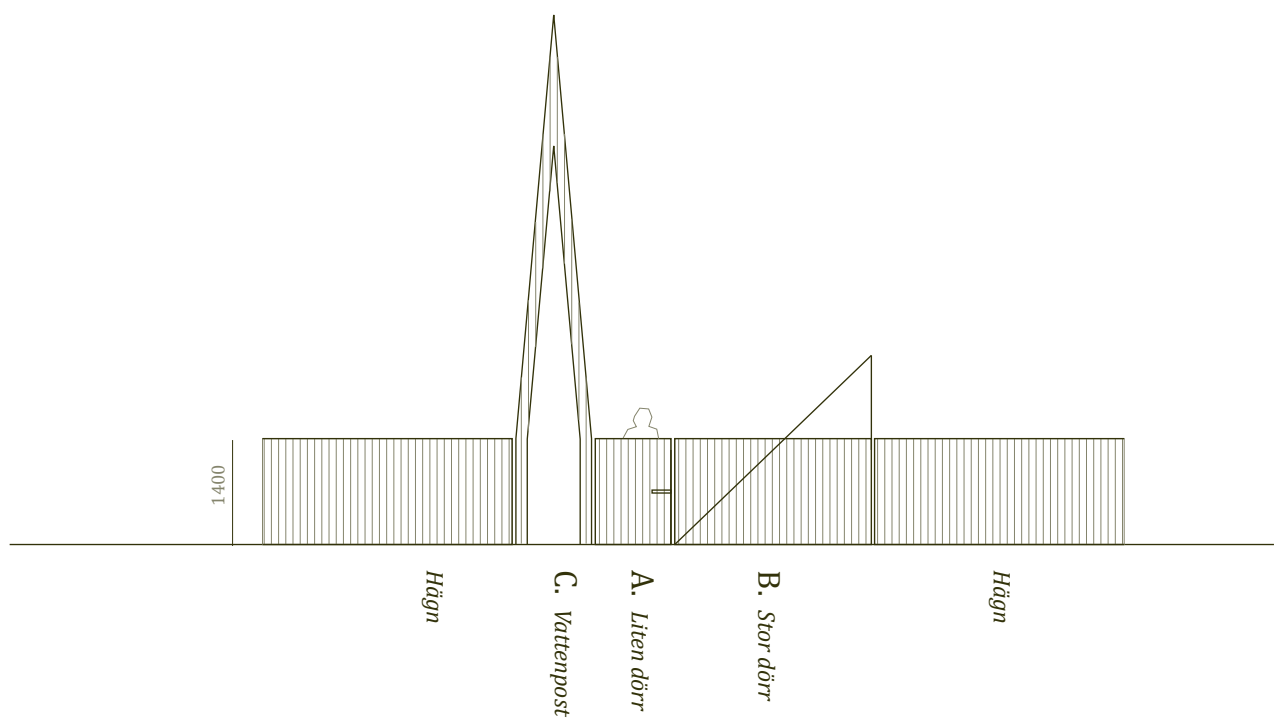

Fasad, 1:100

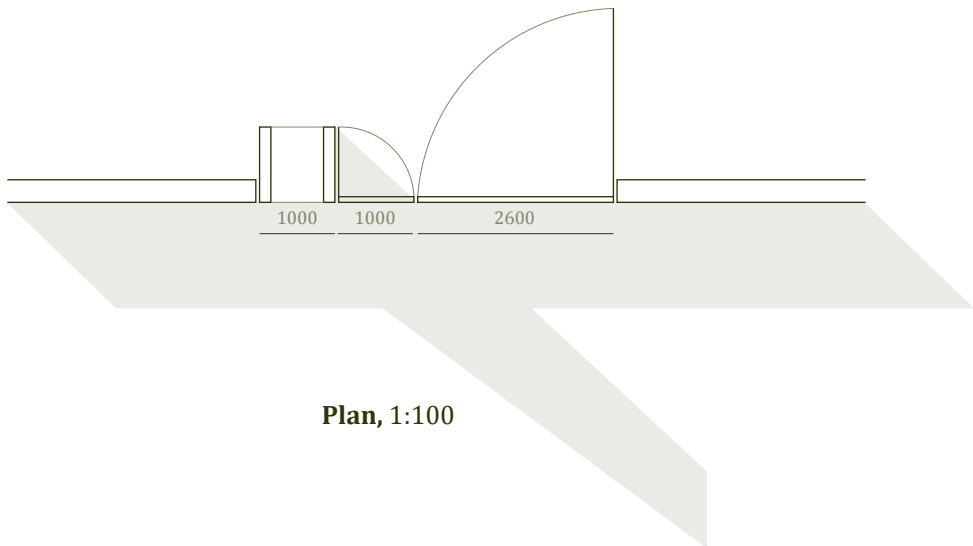

Plan, 1:100

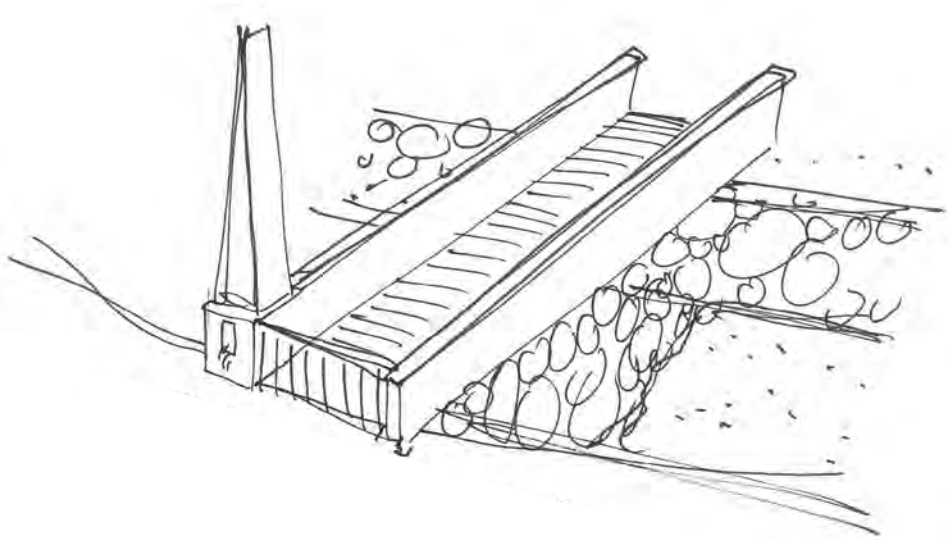
Entrébyggnad, möjlig kombination
A. Liten dörr, B. Stor dörr och C. Vattenpost

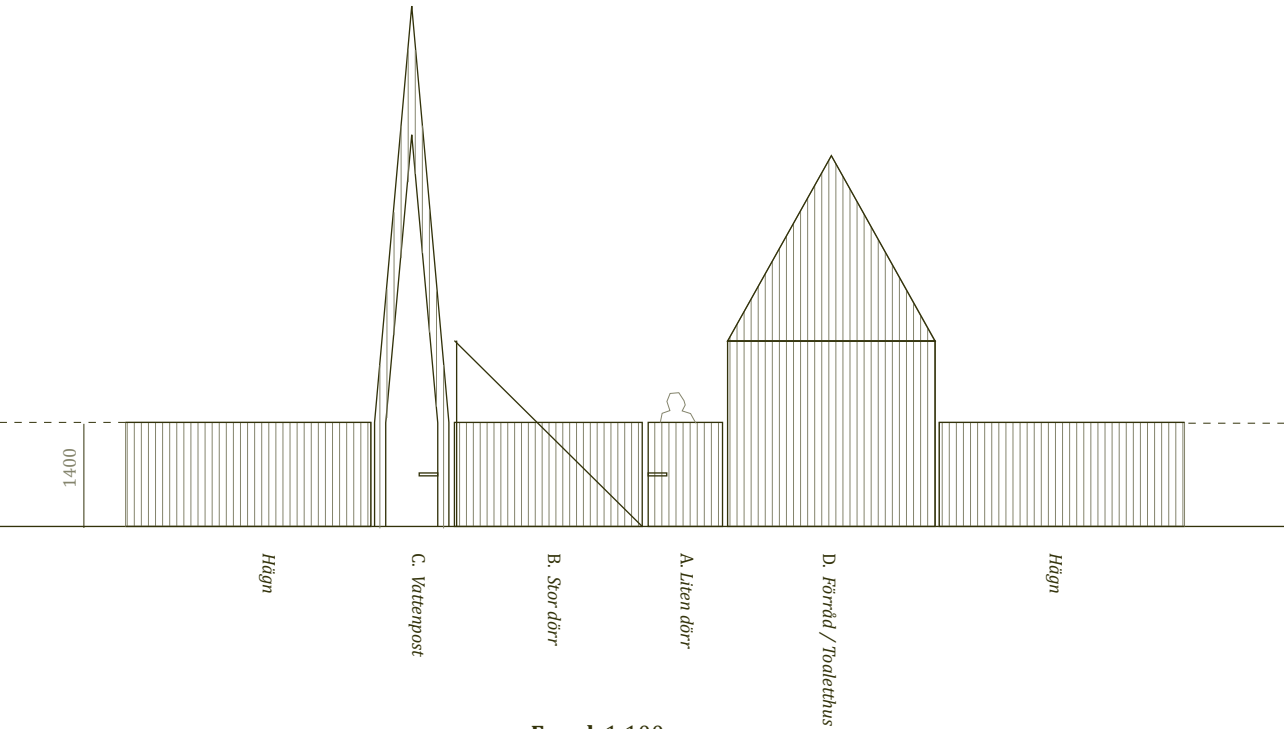
Fasad, 1:100

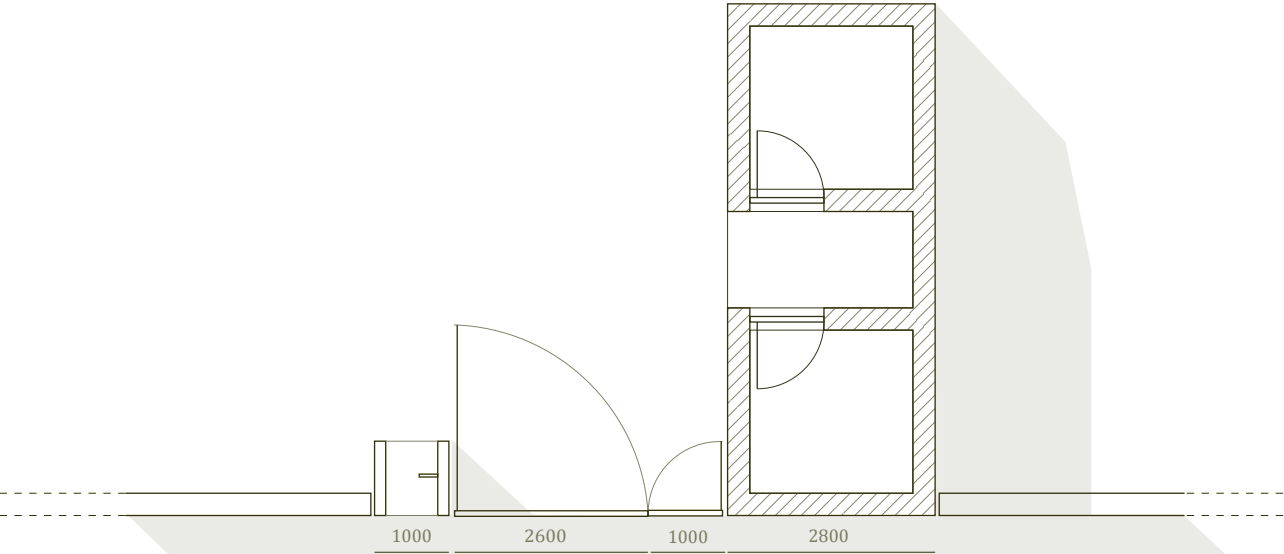
Plan, 1:100

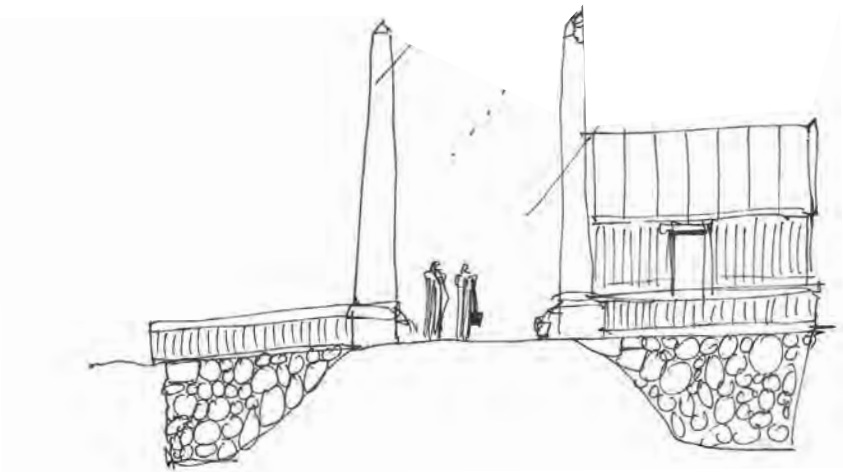
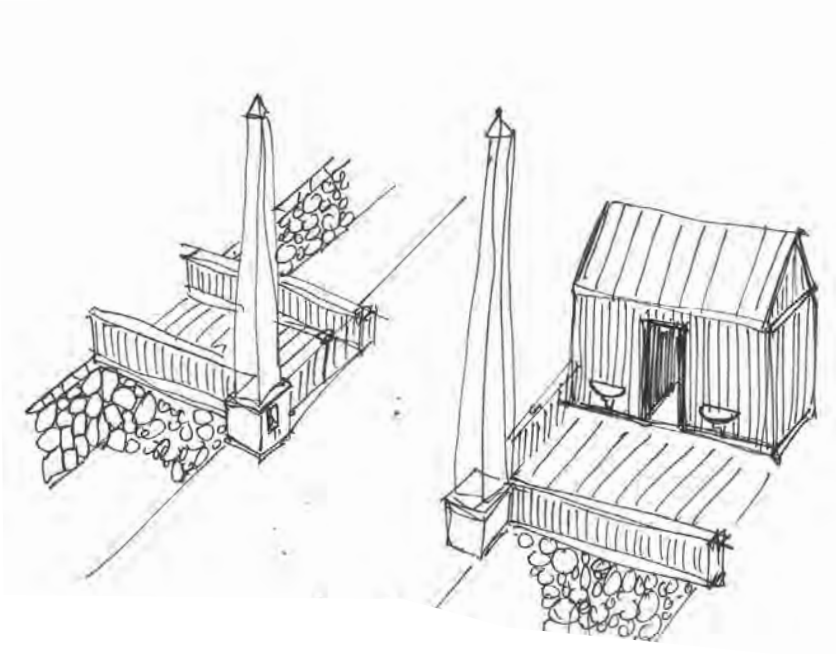
Entrébyggnad, möjlig kombination
A. Liten dörr, B. Stor dörr och C. Vattenpost och D. Förråd/Toalettus

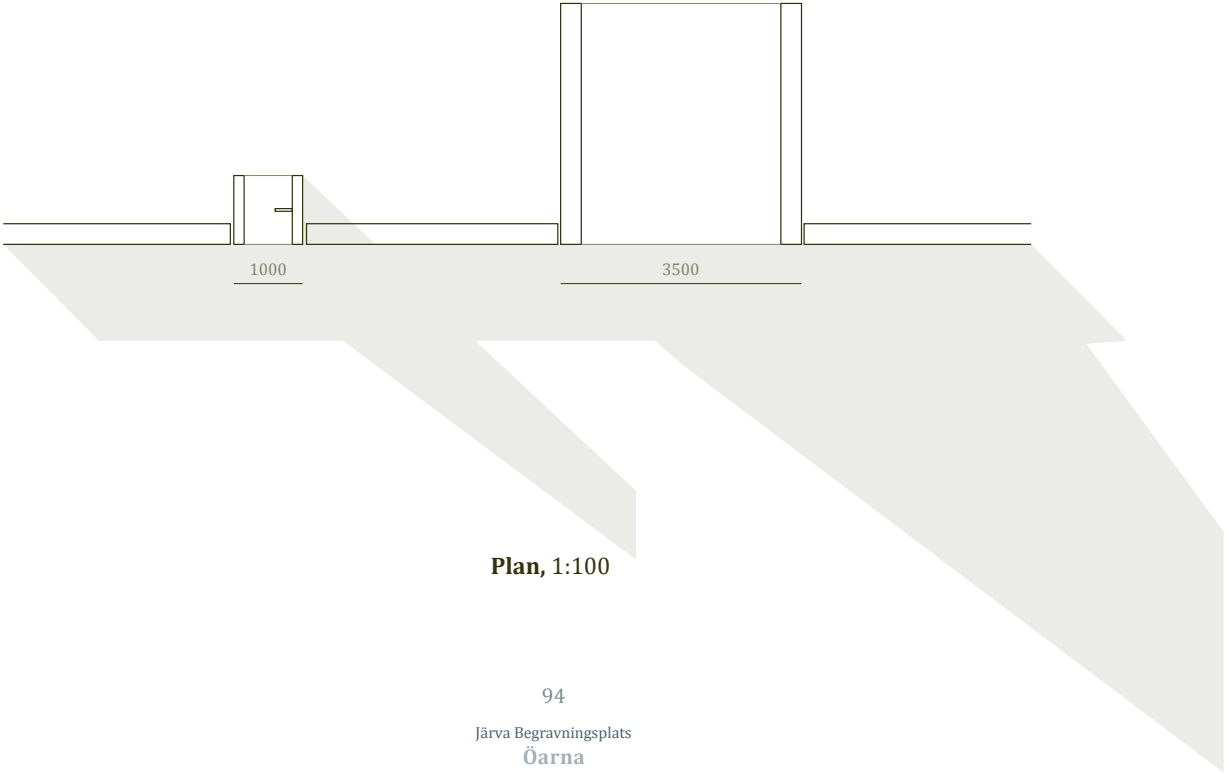
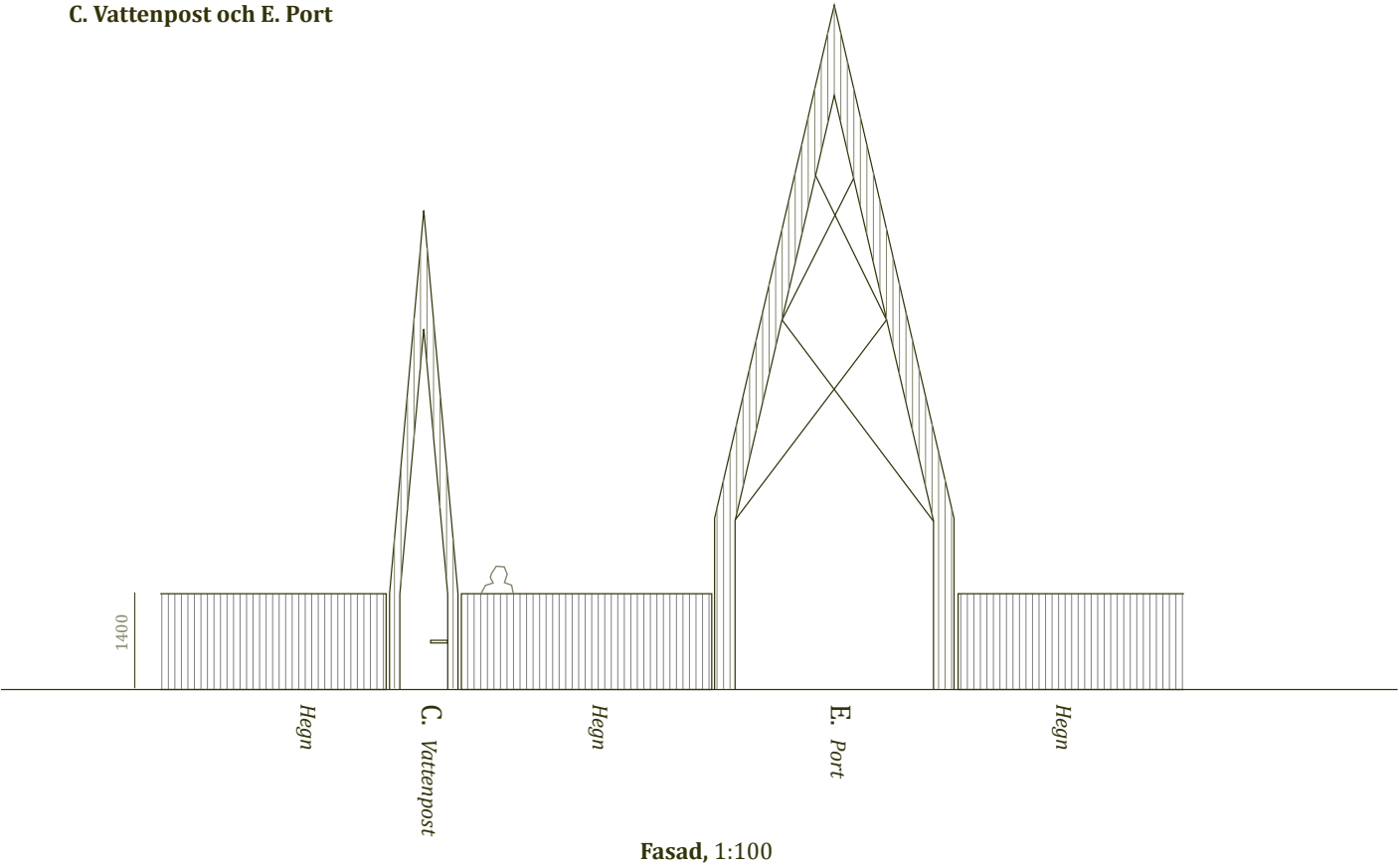
Fasad, 1:100

Plan, 1:100

Entrébyggnad, möjlig kombination
C. Vattenpost och E. Port

Ceremonibyggnad 1 och 2

Ceremonibyggnaderna placeras dels vid det nya våtområdet i sydöst, och dels vid Granholmstoppens östra sluttning. Detta garanterar en flexibel utbyggnadsstrategi som kan tjäna hela det stora området och säkerställer en rofylld placering.

Ceremonibyggnad 1 innehåller ankomst- och entrérum med mottagningsfaciliteter som passar för både allmänna och specifika religiösa skick. Dessutom finns det toalett och förvaringsrum samt nödvändiga biutrymmen. I det centrala ceremonirummet finns mobila funktioner som på ett flexibelt sätt gör det möjligt att variera rummets storlek. Rummet kan

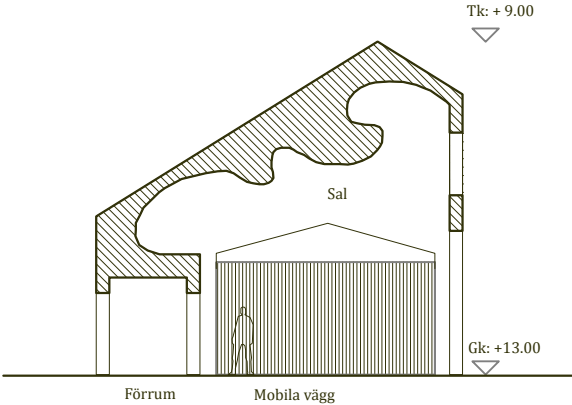
därmed användas både för små och stora ceremonier. Byggnaden utformas i samklang med utemiljöerna, så att det finns en subtil förbindelse mellan ute och inne. Dessutom kommer det att finnas enkla utomhusfunktioner som underlättar ceremonier i det fria. Utrymmet mellan trappan, byggnaden och vattnet vid foten av slänten kommer att bli ett himmelsrum som också kan användas för konserter och liknande. Ceremonibyggnad 1 utförs i trä med sockelpartier i sten och ges en högkvalitativ utformning som skänker värdighet åt området. Taket utförs med träspån och golv gjort i natursten. Ceremonibyggnad 1 har en area på 300 m2.

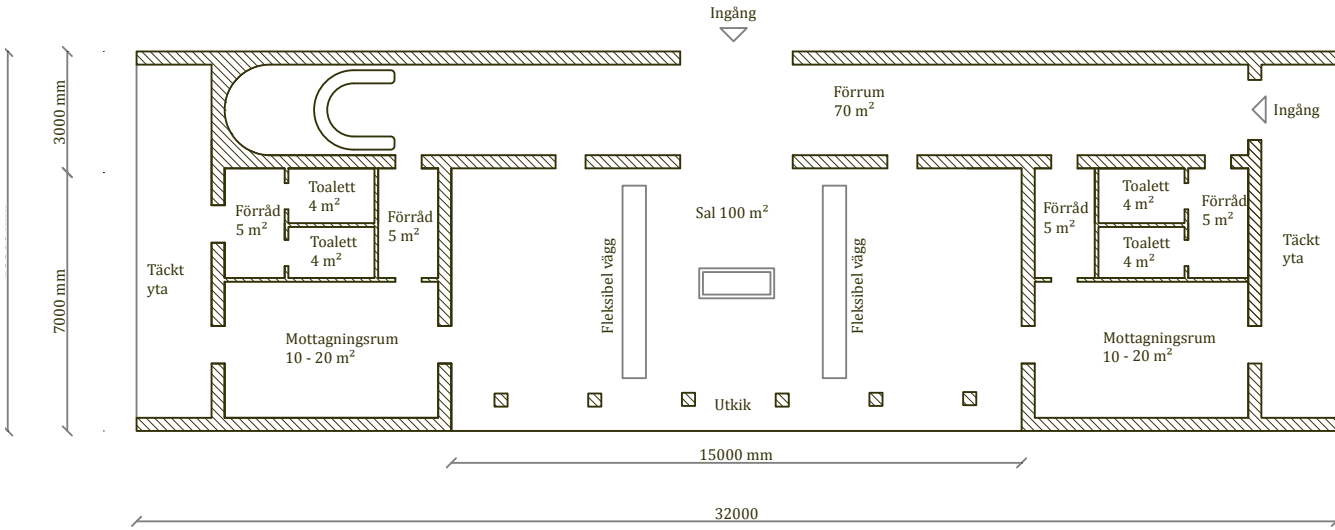
Ceremonibyggnad 1, planutsnitt

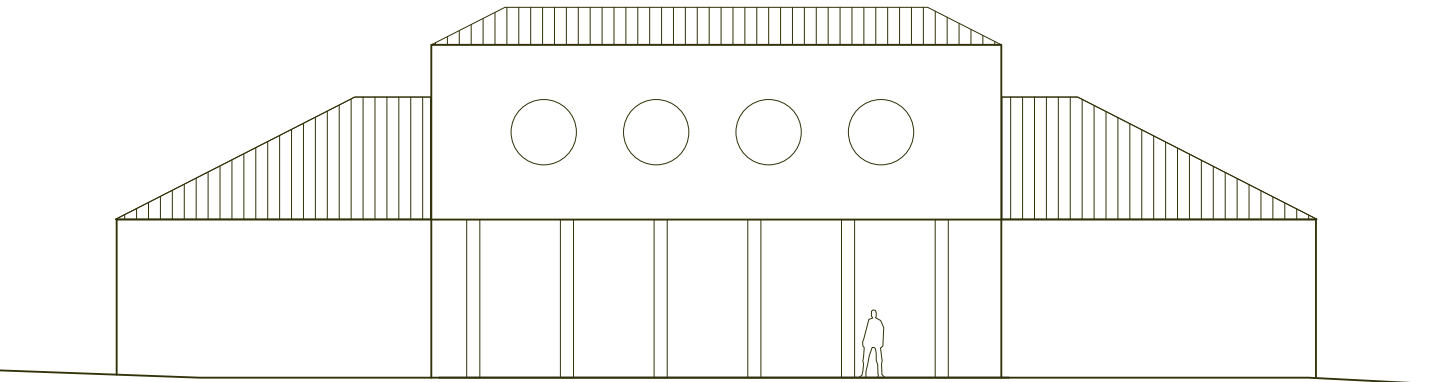
Uppståndelsekapellet, Skogskyrkogården
Sigurd Lewerentz

Snitt 1:200

Plan 1:200

Fasad väster 1:200

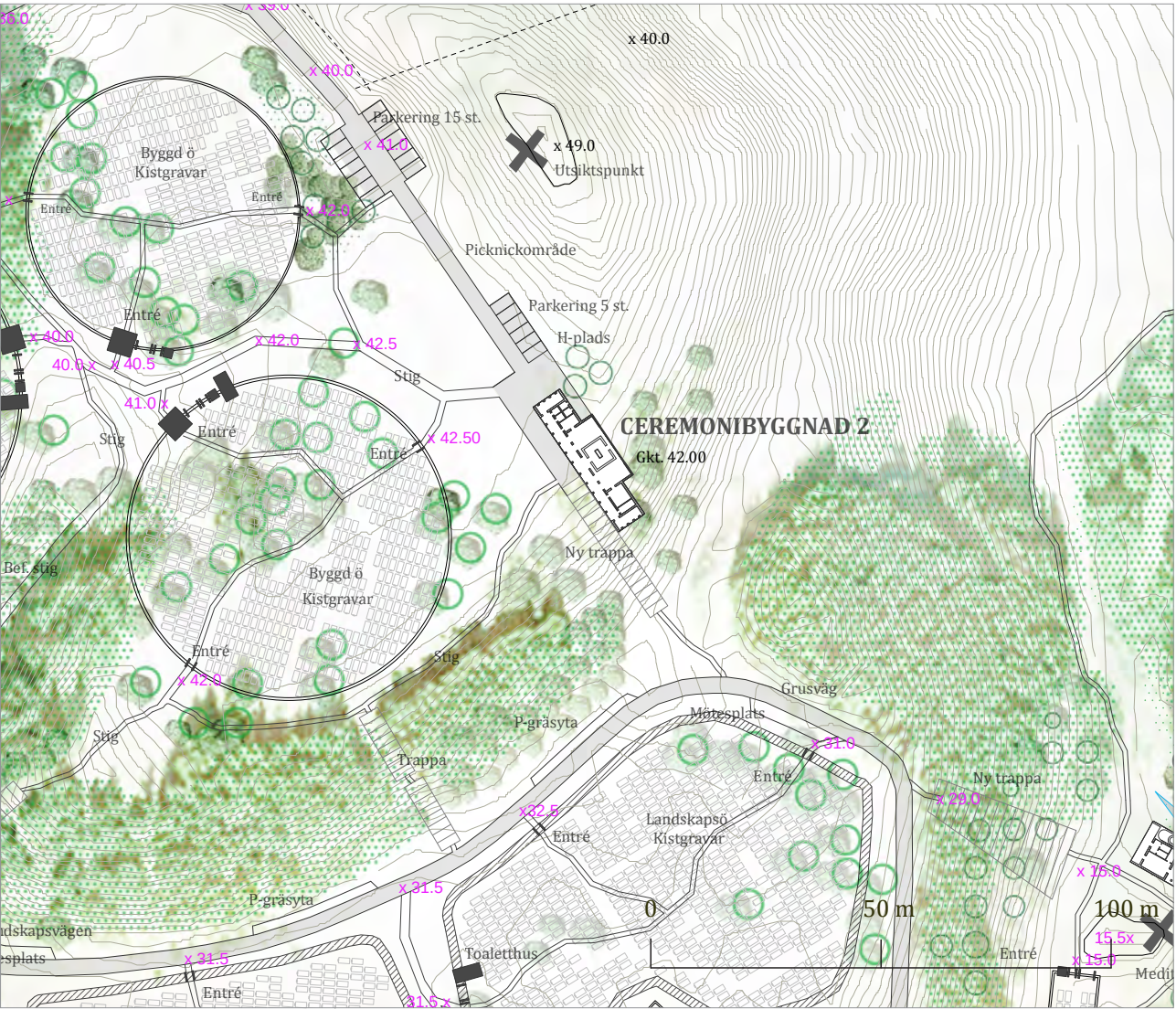
Ceremonibyggnad 1, vid *VÅTMARKERNA*

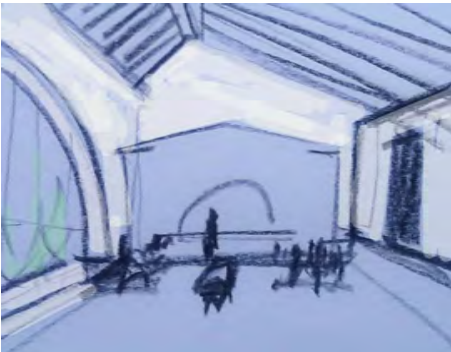
Allhelgona kväll, den stora trappan vid Ceremonibyggnad 1

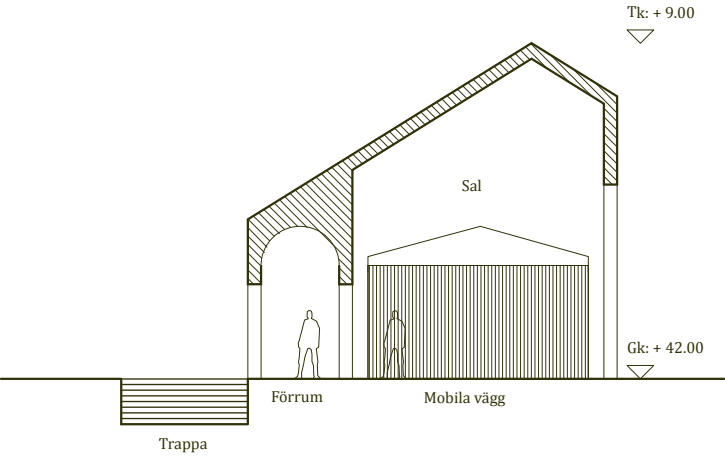
Ceremonibyggnad 2, som placeras på Granholmstoppen, förväntas bli utbyggt i samband med senare etapper. Ceremonibyggnaden kommer att stå i en nära dialog med landskapet och den nedre ceremonibyggnaden. Byggnaden kommer att erbjuda vackra och storslagna vyer över omgivningarna. Den innehåller en loggia som vetter mot söder och som utformas i samspel med utemiljöerna, så att det skapas en subtil förbindelse mellan ute och inne. Dessutom kommer det att finnas enkla utomhusfunktioner som ingår i

ankomstfunktionerna. I det centrala ceremonirummet finns även här mobila funktioner som på ett flexibelt sätt gör det möjligt att variera rummets storlek. Rummet kan därmed användas både för små och stora ceremonier. Ceremonibyggnad utförs i trä med sockelpartier i sten och ges en högkvalitativ utformning som skänker värdighet åt området. Taket utförs med träspån och golv i natursten. Ceremonibyggnad 2 har en area på 300 m2.

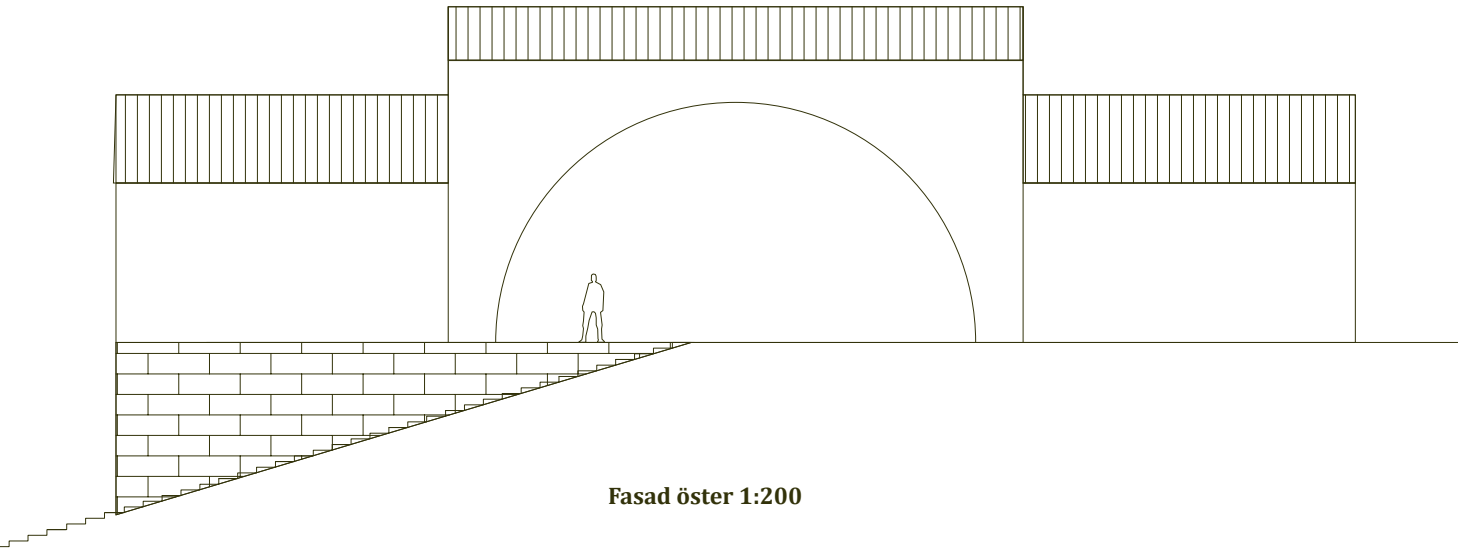
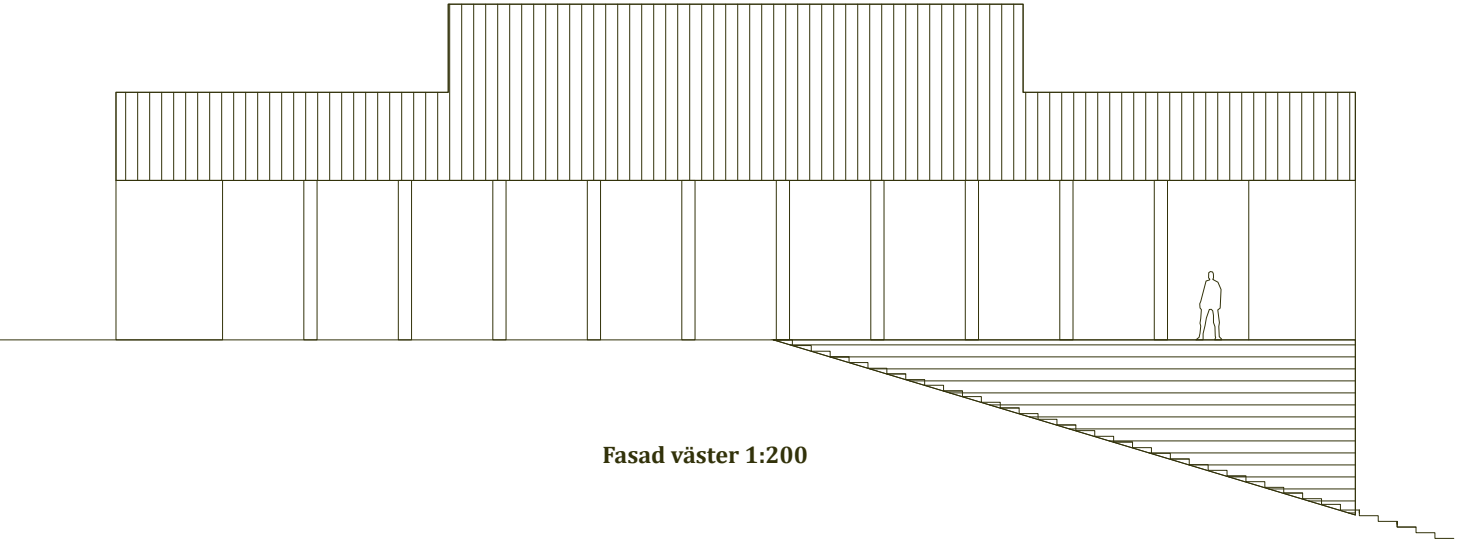
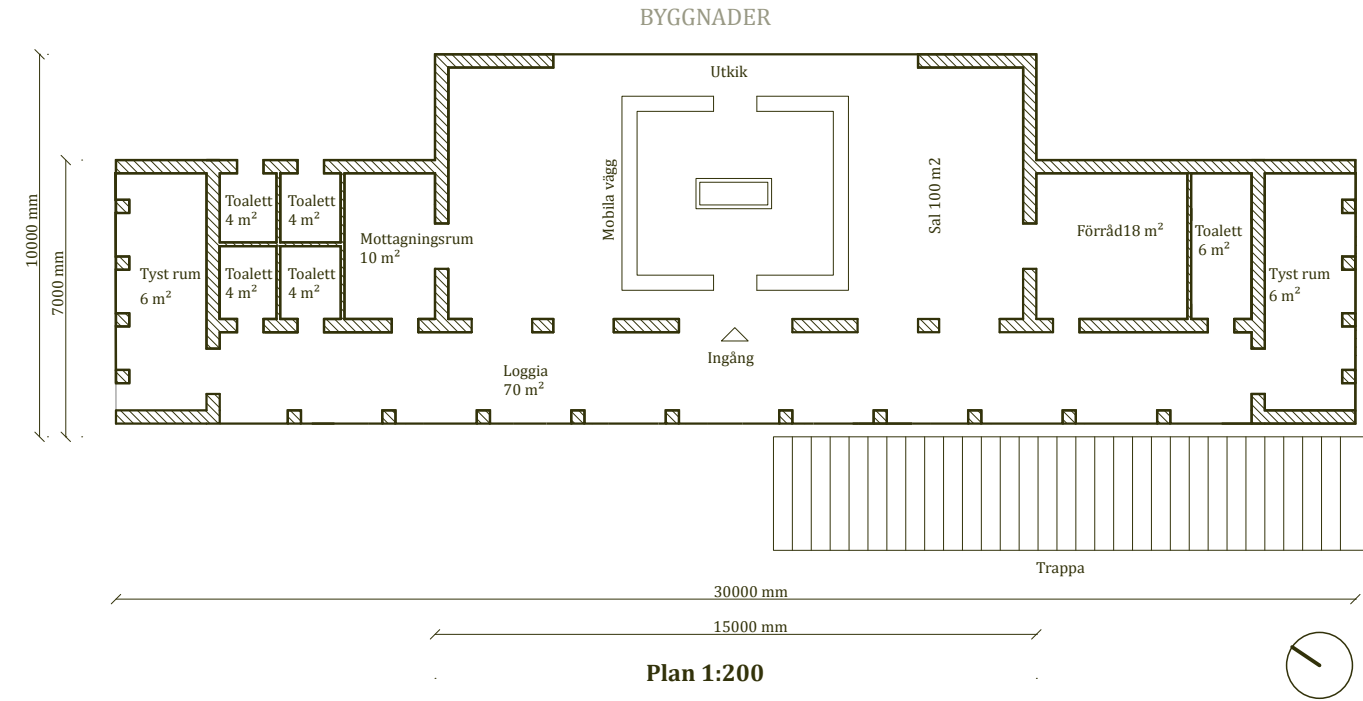

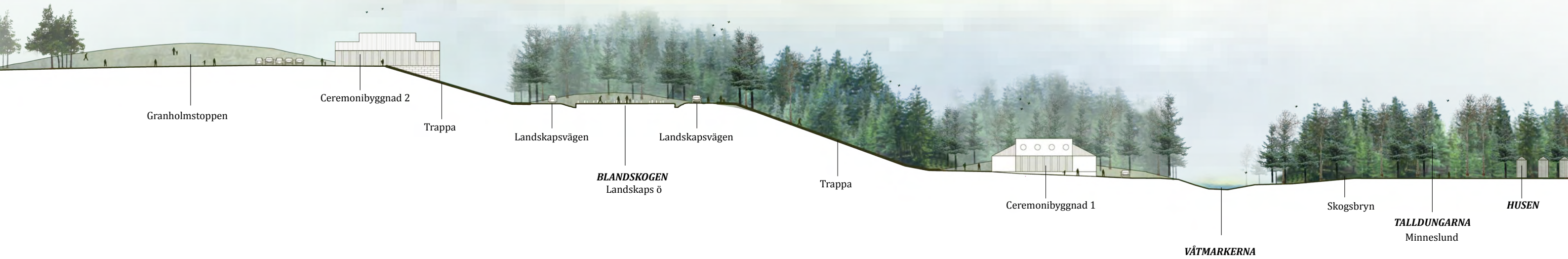
Ceremonibyggnad 2, planutsnitt

Snitt 1:200

Landskapssnitt BB , ceremonibyggnaderna 1 och 2

Servicebyggnad

Servicebyggnaden är utformad som en gård omgiven av huslängor. Servicebyggnaden har en area på 300 m2 och tillhandahåller de byggnadsfunktioner som krävs för service och skötsel av begravningsplatsen. Den är disponerad runt en materialgård med garage och deponiområden. I öster ligger service- och ankomstfunktioner såsom mötesrum, kontor och rum för besökare och kunder. Därtill rymmer den även faciliteter för medarbetare, såsom omklädningsrum och matsal. Servicebyggnaden är centralt placerad vid infartsvägen till

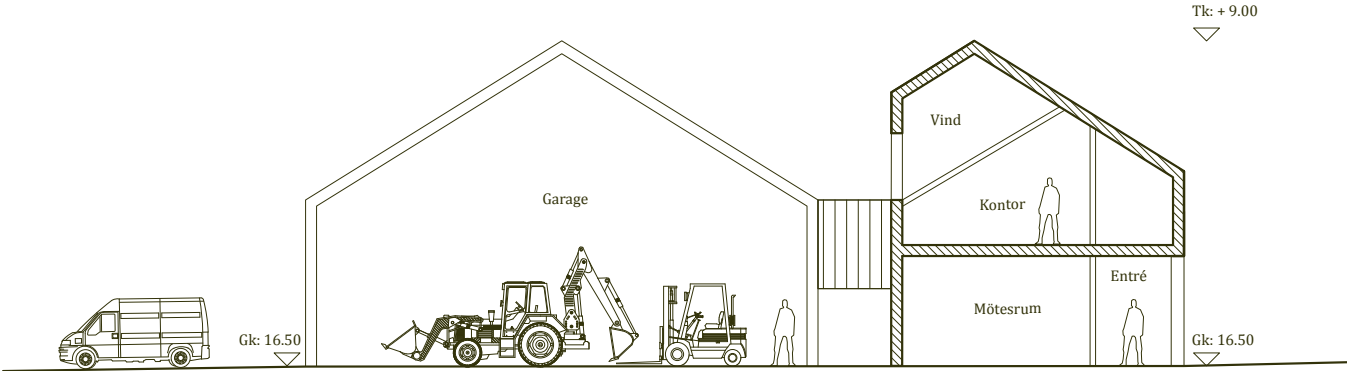
området och ligger i nära anslutning till landskapsvägen som knyter samman hela området. Servicebyggnaden ska tillhandahålla service både under den första etappen och i det fullt utbyggda planförslaget. Därör ska det finnas utrymme för att bygga ut med 100 m2. Servicebyggnaden utförs i trä med sockelpartier i sten och ges en högkvalitativ utformning som skänker värdighet åt området. Taket utförs med träspån och golv gjort i natursten. Servicebyggnad har en area på 300 m2 plus 300 m2 garage/deponi och möjlighet till utbyggnad med 100 m2.

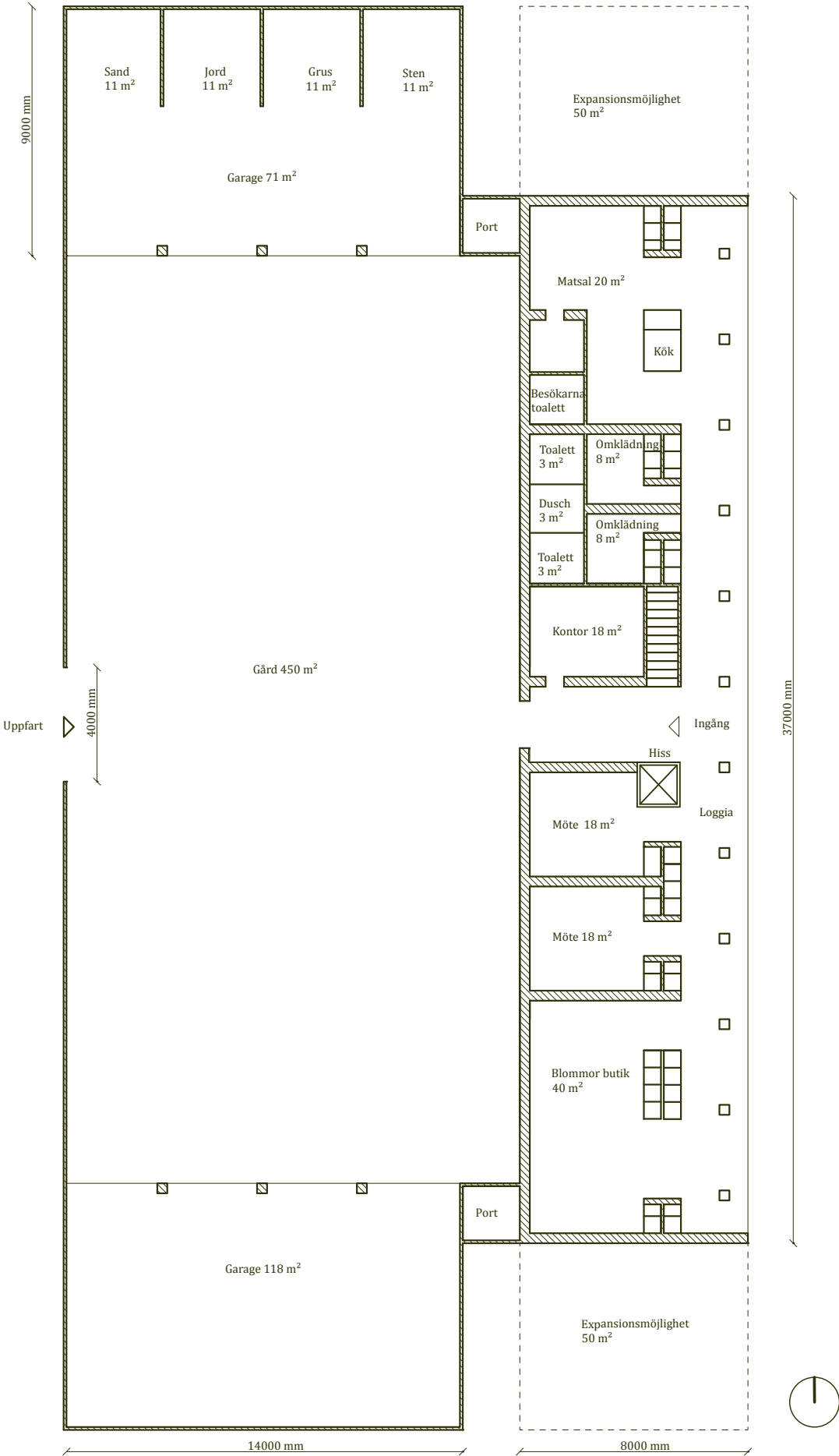
Servicebyggnad, planutsnitt

Magasinsbyggnad, Italien

Snitt 1:200

Plan 1:200

Material

Ceremonibyggnaderna och servicebyggnaden utförs i trä med sockelpartier i sten och ges en högkvalitativ utformning som skänker värdighet åt området. Taket utförs med träspån och golv gjort i natursten.

Träspån**Natursten****Trä****Gustaviansk detalj**

